

PMA ■ JAARVERSLAG ■ 2021

pensioenfonds medewerkers apotheken

Inhoud

Bestuursverslag

- 1 Bestuursverslag algemeen 4
- 2 Kengetallen 8
- 3 Algemene informatie 9
 - 3.1 Doelstelling 9
 - 3.2 Pensioenregeling 10
 - 3.3 Adviseur en controleurs 10
- 4 Financieel overzicht 11
 - 4.1 Resultaat 2021 11
 - 4.2 Dekkingsgraden 12
 - 4.3 Evaluatie herstelplan en haalbaarheidstoets 14
 - 4.4 Toeslagen 15
 - 4.5 Verlaging van de pensioenen 15
 - 4.6 Pensioenuitvoeringskosten 16
 - 4.7 Vermogensbeheerkosten 17
 - 4.8 Totaal uitvoeringskosten in relatie tot het totale vermogen 19
 - 4.9 Oordeel van het bestuur over de hoogte van de kosten 20
 - 4.10 Actuariële resultaten 21
- 5 Pensioenen 23
 - 5.1 De pensioenregeling 23
 - 5.2 Deelnemers 23
 - 5.3 Premies 24
 - 5.4 Waardeoverdracht 25
 - 5.5 Zeer kleine pensioenen vervallen 26
 - 5.6 Pensioenuitkeringen 26
- 6 Communicatie 28
 - 6.1 Ontwikkelingen in 2021 28
 - 6.2 Communicatiebeleid 28
- 7 Beleggingen 31
 - 7.1 Beleggingsbeleid 31
 - 7.2 Beleggingsportefeuille 34
 - 7.3 Rendementsanalyse 34
 - 7.4 Toelichting per beleggingscategorie 36
 - 7.5 Z-score en Vrijstelling Wet BPF 37
- 8 Risicomanagement 38
 - 8.1 De organisatie van het risicomanagement 38
 - 8.2 Risicohouding 38
 - 8.3 Verbeteringen in het risicomanagement 39
 - 8.4 Risicomanagement en integriteit 39
 - 8.5 Risicobeoordeling 39
 - 8.6 Uitvoeringsrapportage 42
- 9 Governance van het pensioenfonds 43
 - 9.1 Bestuur en bestuurscommissies 44
 - 9.2 Verantwoordingsorgaan 45
 - 9.3 Raad van toezicht 45
 - 9.4 Sleutelfuncties 45
 - 9.5 Bestuursbureau 46
 - 9.6 Klachten 46
 - 9.7 Code Pensioenfondsen 46
 - 9.8 Certificering, controle en compliance 47
 - 9.9 Geschiktheidsbevordering 48
 - 9.10 Beloningsbeleid 48
- 10 Verklaring van het Verantwoordingsorgaan 50
- 11 Verslag van bevindingen raad van toezicht PMA 53

Jaarrekening

- 1.1 Balans per 31 december 58
- 1.2 Staat van baten en lasten 59
- 1.3 Kastroomoverzicht 60
- 1.4 Grondslagen van de jaarrekening 61
- 1.5 Toelichting op de balans 67
- 1.6 Toelichting baten en lasten 83
- 1.7 Gebeurtenissen na balansdatum 89

Overige gegevens

- Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo baten en lasten 91
- Actuariële verklaring 91
- Controleverklaring van de onafhankelijk accountant 93

Bijlagen

- 1 Uitgebreide kengetallen 98
- 2 Functionarissen 99
- 3 Pensioenregeling 100
- 4 Naleving Code Pensioenfondsen 102
- 5 Maatschappelijk verantwoord beleggen 103

BESTUURSVERSLAG ■ 2021

1

Bestuursverslag algemeen

De actuele dekingsgraad steeg in 2021 van 92,6% naar 99,6%. Deze stijging komt door het goede jaar op de aandelenmarkten; de aandelenportefeuille van PMA rendeerte in 2021 met 24,6%. De voorziening pensioenverplichtingen (de VPV) daalde sterk door de stijging van de rente in 2021. Het positieve effect van de rentestijging op de VPV werd echter grotendeels tenietgedaan door het negatieve effect van deze rentestijging op de renteaftdekking.

Het totale beleggingsrendement was 0,7%. Het rendement was 0,7% hoger dan de benchmark. Als gevolg van de tijdelijke aanpassing van de kortingsregels met het oog op het nieuwe pensioencontract hoefden we in 2021 de pensioenrechten niet te korten.

2021 is voor PMA het jaar waarin de fusie met de uitvoeringsorganisatie en dochteronderneming Appolaris BV is geëffectueerd. Daarmee is PMA vanaf 1 januari 2021 in formele zin weer een zelfadministreerend fonds. 22 medewerkers verzorgen de administratie voor ruim 56.000 actieve deelnemers, pensioengerechtigden en ex-deelnemers.

De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en sociale partners hebben in 2020 opgeroepen om de premie en opbouw in aanloop naar het nieuwe stelsel zo stabiel mogelijk te houden. De premie en pensioenopbouw zijn daarom in 2021 en 2022 vastgesteld conform de voorgenomen verhoging van de premie van 28,44% in 2021 naar 30,45% in 2022. De opbouw is in 2022 gelijk aan 2021, namelijk 1,70% van de pensioengrondslag.

De overige ontwikkelingen vallen samen met de speerpunten 2021 en worden onderstaand verder besproken.

Realisatie speerpunten 2021

Het bestuur heeft voor het jaar 2021 speerpunten benoemd. Deze speerpunten hebben in 2021 nadrukkelijk de aandacht van het bestuur gekregen. Hieronder staat per speerpunt wat de stand van zaken is eind 2021.

Legenda

- Doelstelling is behaald.
- Er is goede vooruitgang geboekt, maar doelstelling is nog niet helemaal behaald.
- Er is onvoldoende vooruitgang geboekt.

Pensioenbeheer & Communicatie

Pensioenakkoord

PMA benadert de transitie naar het nieuwe stelsel als een project. In goed overleg met sociale partners kwamen een projectstructuur en een projectplan tot stand. Vanuit PMA is een projectgroep Nieuw Pensioenstelsel ingericht. In 2021 zijn diverse kennissessies gehouden met bestuur, VO, RvT en sociale partners om de kennis over het nieuwe stelsel op peil te houden. Het streven was om in 2021 een voorkeursrichting voor de contractvorm (solidaire of flexibele premiereregeling) uit te spreken, maar is dat nog niet gelukt. Sociale partners beslissen hierover en zij hebben aangegeven meer tijd nodig te hebben voor het maken van een gedegen en goed onderbouwde keuze. Dat de wettelijke kaders dit jaar nog niet bekend waren heeft daarbij niet geholpen. De verwachting is dat het Wetsvoorstel Toekomst Pensioen in het voorjaar van 2022 aan de Tweede Kamer zal worden aangeboden. Voor PMA zal de transitie naar het nieuwe stelsel in 2022 een speerpunt blijven.

PMA participeert in het Experience Lab van onze administratieve IT-uitvoerder Visma Idella. Hierin kunnen we in een vereenvoudigde omgeving kennismaken met de uitvoeringsconsequenties van het nieuwe pensioencontract. Dit heeft PMA een prijs voor de PensioenPro award in de categorie 'innovatie' opgeleverd.

IT strategie

De IT-strategie is door PMA geïntegreerd in de klantbedieningsstrategie. In de IT-strategie was immers een visie geformuleerd hoe het fonds zijn klanten in de toekomst wil bedienen. IT-aanpassingen zijn een belangrijke pijler om ons doel te bereiken. De andere pijler is de ontwikkeling van de uitvoeringsorganisatie in termen van kennis en vaardigheden. Met deze aanpak wordt beoogd niet alleen de stip aan de horizon te bereiken maar wordt ook een verandering in werk- en denkwijze binnen de uitvoeringsorganisatie aangebracht. Hiermee wordt de uitvoeringsorganisatie ook voorbereid op de wijzigingen als gevolg van het nieuwe pensioenstelsel.

Deze strategie is, dankzij de uitbereiding van de capaciteit in het bestuursbureau, gedegen uitgewerkt en wordt in een periode van twee jaar gefaseerd geïmplementeerd.

Balansbeheer

ESG

Op het gebied van ESG zijn grote stappen gezet dit jaar, waarmee de duurzaamheid van de beleggingsportefeuille van PMA verder wordt verbeterd:

- Het stembeleid is vastgesteld.
- Het uitsluitingenbeleid is geïmplementeerd.
- De mandaatrichtlijnen voor VS-bedrijfsobligaties bevatten een doelallocatie van 2,5% aan 'groene obligaties'.
- PMA heeft de beleggersverklaring 'Access to Medicine' ondertekend.
- PMA heeft haar fiduciar Achmea Investment Management (AIM) gecontracteerd om namens PMA thematisch in overleg te treden ('engagen') met vermogensbeheerders.
- Tevens stelt AIM periodiek een ESG meter op die inzicht geeft in de ESG-aspecten van de beleggingsportefeuille.

In de meest recente VBDO-ranking met als peiljaar 2020 bleef PMA op dezelfde lage plaats staan als vorig jaar. Het bestuur heeft de overtuiging dat met het thans vastgestelde en verder te verfijnen ESG beleid het fonds voldoende invulling geeft aan zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Portefeuille en implementatie

Ook op het gebied van de beleggingsportefeuille zijn grote stappen gezet:

- Er zijn meerdere managers geselecteerd inclusief implementatie van de beleggingen, voor aandelen ontwikkelde markten wereldwijd, Europese bedrijfsobligaties, bedrijfsobligaties in de Verenigde Staten en inflatie gerelateerd obligaties. Het gaat hierbij om ruim 40% van de portefeuille.
- De LDI-portefeuille is succesvol overgedragen aan Achmea IM. AIM geeft deze portefeuille op verzoek van PMA vorm door een separate allocatie naar staatsobligaties en een renteoverlay.
- Naar aanleiding van de eind 2020 uitgevoerde Portefeuille constructie studie, is het portefeuilleplan Infrastructuur vastgesteld en zijn de eerste investeringen in voorbereiding. Ook is de investment case Emerging Market Debts (EMD) vastgesteld. High Yield leningen als beleggingscategorie zijn vanwege de momenteel lage rendementsverwachtingen, 'op de plank gelegd'.

Evaluatie afdekkingsbeleid

Evaluatie van het rente-afdekkingsbeleid is onderdeel van de ALM studie die in 2021 is uitgevoerd en in 2022 zal worden afgerond. Van de valuta-afdekking is besloten deze jaarlijks te evalueren. In het kader van liquiditeitsmanagement is het onderpandbeheer en tegenpartijbeleid geëvalueerd. De managers M&G, NT en KCM inclusief hun performance zijn geëvalueerd en deze evaluaties zijn met positief oordeel afgerond.

Nieuw pensioenakkoord en ALM-studie

De ALM-studie staat grotendeels in het teken van de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. Onderzoeksvragen zijn vastgesteld en richten zich onder andere op het transitie-FTK en koersbestendige wijzigingen, ook in het nieuwe stelsel. Naar aanleiding van de uitkomsten en vanwege vertraging in wetgeving op het gebied van het nieuwe stelsel, heeft het bestuur ervoor gekozen om meer tijd te nemen voor een gedegen en nuttige analyse.

Afronding van de ALM-studie staat gepland in de eerste helft van 2022.

Risicomanagement

Opzetten en inrichten eigenrisicobeoordeling

De (eerste) eigenrisicobeoordeling (ERB) is in januari 2022 ingediend bij DNB. Deze ERB beschrijft het risicomanagement proces van PMA, en gaat specifiek in op de belangrijkste strategische risico's en de beheersing daarvan. Deze risico's zijn ongeacht de wijze waarop invulling wordt gegeven aan het nieuwe pensioenstelsel van belang. Het bestuur concludeert op basis van de ERB dat het risicobeheer acteert op het gewenste volwassenheidsniveau, effectief functioneert en doelmatig is ingericht. Verdere verbeteringen zijn mogelijk, en ook gepland, met name op het terrein van datakwaliteit, monitoring van nieuwe en opkomende risico's en ondersteuning middels een risicomanagement tool.

In Control Framework

Het In Control Framework (ICF) is belangrijk voor het bestuur om te kunnen vaststellen dat het 'in control' is met betrekking tot de eigen en de (belangrijke) uitbestede bedrijfsprocessen. Het ICF heeft vanaf 1 januari 2021 de ISAE-3402 verantwoording van Appolaris vervangen.

Privacy (AVG)

In 2021 is een Self assessment en een audit uitgevoerd naar de compliance met AVG-vereisten uitgevoerd, op basis waarvan is geconcludeerd dat PMA over het algemeen voldoet aan de wettelijke vereisten. De gesignaleerde verbeteringsacties worden opgepakt.

Monitoring Achmea Investment Management

De monitoring van onze relatief nieuwe fiduciair manager AIM is ingeregeld in 'de reguliere processen van PMA. Een audit en ODD hebben plaatsgevonden, hier kwamen geen materiele bevindingen uit naar voren. Gedurende het jaar is veelvuldig overleg geweest met AIM om de rapportagestructuren in te regelen naar de wensen van PMA. Daar waar mogelijk is dat gerealiseerd.

Governance & Organisatie

Functioneren bestuur

Het bestuur heeft een sessie gehouden om kennis te nemen van belangrijke ontwikkelingen in de apothekbranche. Verder heeft het bestuur een zelfevaluatie uitgevoerd met input vanuit RvT, VO en directie. Uit de zelfevaluatie van het bestuur kwam naar voren dat de voorzitter nog steeds relatief veel werk verricht voor het fonds, maar dat de afhankelijkheid van de voorzitter in de vorm van key-man risk sterk is verminderd dit jaar. Werkzaamheden en kennis zijn beter verdeeld over de bestuursleden, commissies en de uitvoeringsorganisatie.

Nieuwe start PMA

2021 was het eerste jaar na de fusie van PMA met de uitvoeringsorganisatie en dochteronderneming Appolaris BV. Er is onder externe begeleiding van Mens & Kennis een traject ingezet om de samenwerking onderling verder te verbeteren. Er zal in 2022 worden geëvalueerd of dit traject daadwerkelijk tot een betere samenwerking tussen medewerkers onderling en tussen bestuur en uitvoeringsorganisatie heeft geleid.

Diversiteit versterken

Het bestuur had in 2021 één vrouwelijk bestuurslid, tevens het enige bestuurslid onder de 40 jaar. Het VO heeft meerdere vrouwelijke leden, weliswaar niet onder de 40 jaar. Hoewel voldaan wordt aan de Code Pensioenfondsen, wil het bestuur de diversiteit binnen het bestuur vergroten. Dit geldt ook voor de samenstelling qua leeftijd bij het VO. Hiertoe is afstemming met sociale partners en het VO geweest met als gevolg dat een jong vrouwelijk kandidaat-bestuurslid is toetreden, en er een plan van aanpak is opgesteld om de leeftijdsdiversiteit binnen het VO te gaan vergroten.

Huisvesting

De termijn waarop PMA het kantoorpand aan de Neuhuyskade kan verlaten, is met een jaar uitgesteld. Hiermee is ook de zoektocht naar nieuwe huisvesting een jaar uitgesteld.

Blik op 2022 en verder

Pensioenakkoord

PMA heeft uiteraard het streven om binnen de wettelijke termijn een nieuwe pensioenregeling in te voeren, die aansluit bij de nieuwe regels voor pensioen. Dit betekent dat in 2022 wederom veel afstemming met sociale partners en onze uitbestedingspartners zal plaatsvinden om dit voor elkaar te krijgen.

Kans op korten en indexatie

De beleidsdekkingsgraad en de actuele dekkingsgraad waren eind 2021 voor de zevende keer lager dan de minimale vereiste dekkingsgraad. Door gebruik te maken van de vrijstellingsregeling 2021 behoeven de pensioenen in 2022 niet te worden verlaagd (omdat de actuele dekkingsgraad wel boven de 90% uitkomt). Of de pensioenen na 2022 verlaagd moeten of verhoogd kunnen worden, is afhankelijk van marktontwikkelingen, eventuele verlenging van de vrijstellingsregeling en andere (wettelijke) ontwikkelingen zoals het transitie-FTK.

Oorlog Oekraïne en Rusland

Omdat PMA in haar beleggingen rekening houdt met mens en milieu, hanteren we een lijst van uitgesloten landen. Ook Rusland staat op deze lijst. PMA belegt dus niet in staatsleningen van Rusland. Wel belegt PMA in enkele Russische bedrijven via een fonds waarin PMA deelneemt. Het gaat om circa 0,1% van het totale vermogen van PMA. Vanwege de geringe blootstelling aan de Russische markt hebben de genomen Europese sanctiemaatregelen geringe invloed op de dekkingsgraad van PMA. De situatie in Oekraïne kan opnieuw leiden tot negatieve ontwikkelingen op de financiële markten, wat de dekkingsgraad van PMA kan beïnvloeden.

Inflatie

Eind 2021 en begin 2022 liep de inflatie snel op en loopt de indexatie achterstand mogelijk nog verder op. Dit is een ontwikkeling die lastig is op te vangen, omdat de focus van het fonds zich nu voornamelijk richt op herstel van de dekkingsgraad en het voorkomen van kortingen. Door diversificatie in de beleggingen, bijvoorbeeld naar inflatie gerelateerde obligaties, vastgoed en bedrijfsleningen, wordt het inflatierisico enigszins beperkt.

Speerpunten 2022

Ook voor het jaar 2022 heeft het bestuur een aantal speerpunten benoemd. Hieronder de voornaamste:

Pensioenbeheer en Communicatie

De klantbedieningsstrategie en het communicatiejaarplan worden geïmplementeerd. Er zal beleid worden opgesteld voor datakwaliteit en data-management.

Balansbeheer

In 2022 wordt het ESG-beleid verder geïmplementeerd en uitgerold, specifiek het thema klimaatverandering. Tijdens en na de ALM-studie zal het renteafdeckingsbeleid worden herijkt. Ook vanuit balansbeheer zal volop aandacht worden besteed aan het nieuwe pensioenstelsel en het transitie-FTK.

Risicobeheer

PMA wil stappen maken in het verder professionaliseren van het risicobeheer. Daarnaast besteden we in 2022 specifieke aandacht aan uitbestedingsmanagement. Daarnaast zal het onderwerp cyber security continue aandacht behouden (inclusief de monitoring op de beheersing hiervan door uitbestedingspartners).

Nieuw pensioenstelsel

In 2022 zal er helderheid moeten komen over de contractkeuze en samen met het VO en de sociale partners zullen daartoe de benodigde voorbereidende stappen worden ondernomen. De ervaringen uit het 'Idella experience lab' worden meegenomen in de transitie richting het nieuwe pensioenstelsel.

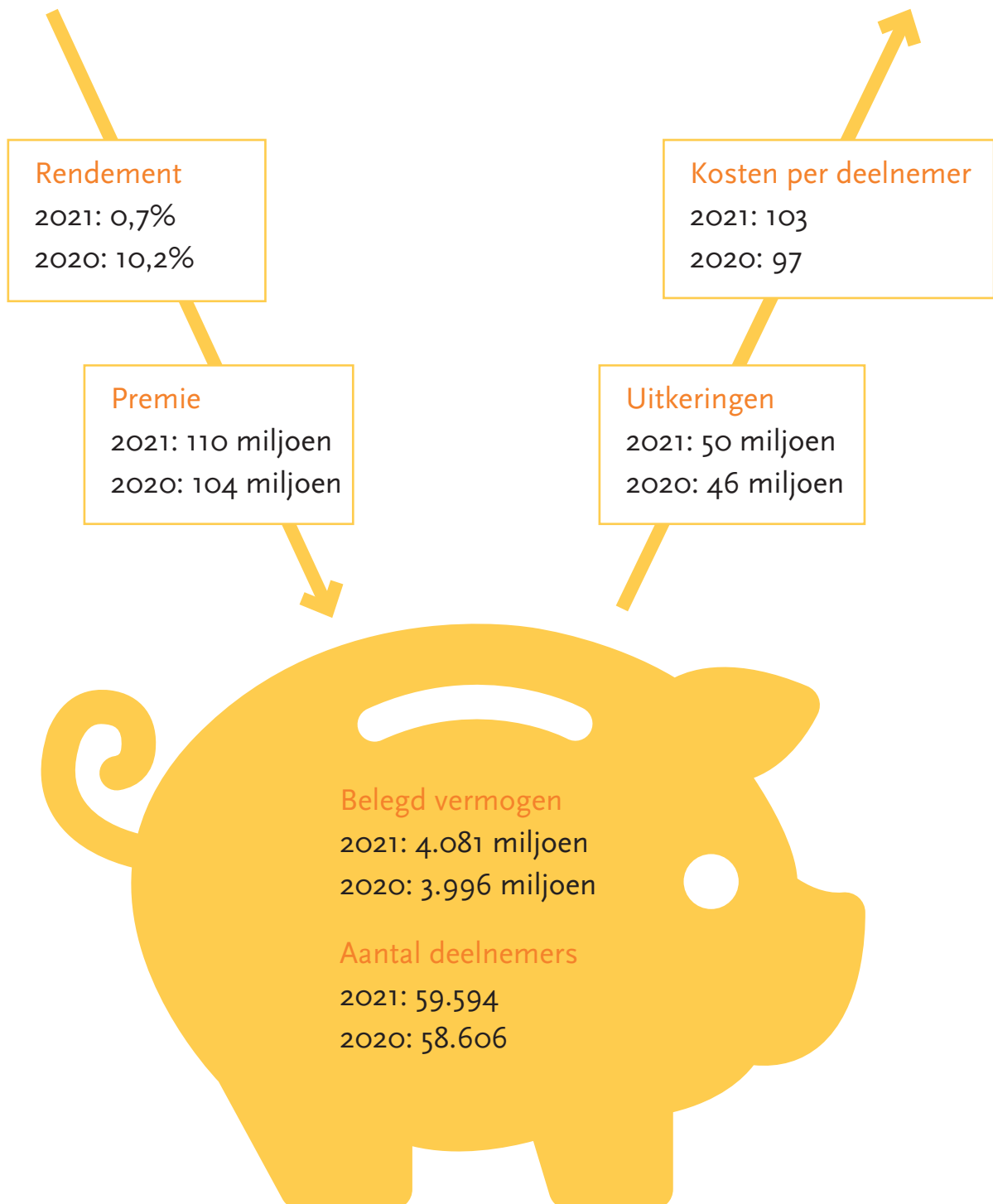
Governance en organisatie

De missie/visie/strategie wordt aangescherpt en is er aandacht voor leeftijdsdiversiteit binnen vooral het verantwoordingsorgaan.

2

Kengetallen

Bedragen in euro's tenzij anders aangegeven.

3

Algemene informatie

Stichting Pensioenfonds Medewerkers Apotheken (PMA), statutair gevestigd te Den Haag, is opgericht in 1957. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41150113.

3.1 Doelstelling

Missie

PMA zorgt voor een zorgvuldige uitvoering van de door de sociale partners in de bedrijfstak openbare apotheken overeengekomen pensioenregeling(en) ten behoeve van alle belanghebbenden. PMA is voor hen herkenbaar door professionaliteit en korte lijnen, vanuit de kernbegrippen redelijk, correct, netjes en gastvrij.

Visie

PMA is het bedrijfstakpensioenfonds waarin iedereen kan deelnemen die actief is binnen en rond apotheken en de farmacie. Vanuit kennis en betrokkenheid van de branche biedt dit bedrijfstakpensioenfonds een goede pensioenregeling tegen redelijke kosten. Het fonds streeft ernaar voor de deelnemers positief onderscheidend te zijn ten opzichte van concurrerende pensioenfondsen.

Strategie

In het dynamische en complexe speelveld van pensioenfondsen in Nederland is PMA een zelfstandige nichespeler voor de medewerkers apotheken met als ambitie doorgroei binnen de bedrijfstak farmacie, met een omvang die ruim voldoende is voor solide continuïteit en gelijktijdig een omvang die klein genoeg is om persoonsgericht en herkenbaar te zijn voor zijn deelnemers. PMA heeft verder een eigen uitvoeringsorganisatie, geheel gericht op het uitvoeren van werkzaamheden van PMA. PMA is daarmee wendbaar, herkenbaar en gericht op samenwerking.

Kernwoorden voor de komende jaren zijn wendbaarheid, samenwerking en herkenbaarheid. De zelfstandigheid van PMA is geen doel op zichzelf, het goed uitvoeren van de -tussen sociale partners overeengekomen- pensioenregeling wel. Zelfstandig verder kunnen is hierbij een goede vertrekpositie.

- Samenwerken op basis van wederzijds belang met andere fondsen om rendement te vergroten, zeker te stellen en kosten te verlagen.
- Wendbaarheid van PMA en zijn uitvoeringsorganisatie om kansen te benutten en bedreigingen te ontwijken.
- Variatie in aanbod naar sociale partners met het doel deelnemers meer te faciliteren.

Strategische doelstellingen

PMA is een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds. Het fonds stelt zich ten doel om uitkeringen aan (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden, gewezen partners en nabestaanden te verstrekken ter zake van arbeidsongeschiktheid, ouderdom en overlijden. Dit doet het fonds overeenkomstig de bepalingen van de statuten, het uitvoeringsreglement en de pensioenreglementen.

Het streven is om een zo hoog mogelijk financieel rendement te behalen, zodat de toeslagambitie mogelijk wordt gemaakt (de toeslagverlening uit de opbrengsten gefinancierd kan worden). De toeslagambitie heeft prioriteit, maar wel onder de randvoorwaarde dat de kans en mate van korten aanvaardbare proporties kent. Dit met inachtneming van de criteria die aan maatschappelijk verantwoord beleggen worden gesteld.

3.2 Pensioenregeling

PMA verzorgt de pensioenen van ruim 25.000 werknemers en ruim 25.000 ex-werknemers, de zogeheten gewezen deelnemers. Ruim 8.000 pensioengerechtigden ontvangen een uitkering van PMA.

De regeling die PMA uitvoert, geldt voor werknemers van werkgevers die onder de werkingssfeer van het verplichtgestelde bedrijfstakpensioenfonds PMA vallen. De regeling geldt ook voor werknemers die werken bij instellingen die zich vrijwillig hebben aangesloten bij PMA.

De pensioenregeling van PMA heeft het karakter van een uitkeringsovereenkomst. Deelnemers bouwen pensioen op volgens een middelloonsysteem. De pensioenen zijn niet herverzekerd.

De premie was in 2021 28,44% van de pensioengrondslag. Het opbouwpercentage voor het ouderdomspensioen was 1,70%. De pensioengrondslag werd in 2021 berekend op basis van het pensioengevend salaris minus de franchise van € 14.544. De opbouw was in 2021 gemaximeerd op een fulltime pensioengevend salaris van € 112.189 PMA kent een nabestaandenpensioen op basis van een opbouwregeling en een regeling op risicobasis. De pensioenrichtleeftijd is 67 jaar.

3.3 Adviseur en controleurs

PMA wordt voor actuariaat en de risicobeheersing op de lange termijn ondersteund door de externe adviserende actuaris Lonneke Thissen van Sprenkels & Verschuren B.V.

De onafhankelijk accountant van PMA is PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., vertegenwoordigd door Nick Doets. De onafhankelijke accountant is verantwoordelijk voor de certificering van de jaarrekening door middel van een controleverklaring.

De certificerend actuaris van PMA is Rob Schilder van WillisTowersWatson. De certificerend actuaris is verantwoordelijk voor het verstrekken van een actuariële verklaring op basis van de artikelen 126 t/m 140 Pensioenwet.

4

Financieel overzicht

4.1 Resultaat 2021

2021 was in financieel opzicht eindelijk weer een positief jaar. Het resultaat in 2021 is € 299 miljoen positief (2020: € 256 miljoen negatief). Het resultaat komt vooral uit de opbrengst van de aandelen en vastgoedbeleggingen.

TABEL 1 – BATEN EN LASTEN

x € MILJOEN	2021	2020
Premiebijdragen (werkgevers en werknemers)	110	104
Beleggingsresultaten	28	361
Totaal baten	138	465
Pensioenuitkeringen	50	46
Pensioenuitvoeringskosten	4	3
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen	-213	671
Overige lasten	-2	1
Totaal lasten	-161	721
Saldo van baten en lasten	299	-256

De beleggingsopbrengsten (€ 27 miljoen) waren lager dan vorig jaar (€ 361 miljoen) door een combinatie van twee factoren:

- Door de gestegen rente was opbrengst van de renteaftdekking (vastrentende waarden en rentederivaten) negatief, terwijl er in 2020 nog een positieve opbrengst was door de gedaalde rente in 2020.
- Op aandelen en vastgoedbeleggingen werd een hoger rendement behaald met een opbrengst van € 350 miljoen (2020; 70 miljoen). Dit kwam door het wereldwijde herstel van de aandelenmarkten na de coronacrisis in 2020.

De voorziening pensioenverplichtingen (de VPV) daalde sterk door de stijging van de rente in 2021, terwijl er in 2020 nog sprake was van een grote toename van de VPV door de gedaalde rente. Het positieve effect van de rentestijging op de VPV werd grotendeels tenietgedaan door het negatieve effect van deze rentestijging op de renteaftdekking.

In 2021 was het rendement op de beleggingen 0,7% (in 2020: 10,2%). Dit is 0,7%-punt meer dan het gemiddelde rendement dat volgens het beleggingsbeleid in de markt behaald had kunnen worden. De Z-score, de voor bedrijfstakpensioenfondsen verplichte beleggingsprestatietoets, was in 2021 positief (+0,96%; in 2020 -0,6%).

De bijbehorende performancetoets is ook positief (+2,12; in 2020: +1,5) en voldoet daarmee aan de norm. In paragraaf 7.4 wordt dit verder toegelicht.

Het rendement (0,7%) is het rendement na aftrek van vermogensbeheerkosten en transactiekosten. PMA heeft 0,35% aan vermogensbeheerkosten gemaakt in 2021, en 0,12% aan transactiekosten (samen 0,47% of € 18,6 miljoen). In 2020 waren deze kosten samen 0,40% ofwel € 15,0 miljoen. Meer informatie over de vermogensbeheerkosten staat in paragraaf 4.7.

Het premieniveau is in 2021 gestegen: van 26,46% in 2020 naar 28,44% van de pensioengrondslag (salaris dat meetelt voor het pensioen minus de franchise). De premiebijdragen waren lager dan de kosten van de opgebouwde pensioenen. Dit had een negatief effect van € 47 miljoen op het resultaat en zorgde voor een daling van -0,8% van de dekkingsgraad (2020: 35 miljoen en -0,9%). De ontvangen premie was wel hoger dan de gedempte kostendeekkende premie. Daarmee wordt voldaan aan de wettelijke toetsing dat premie kostendeekkend moet zijn (zie ook paragraaf 5.3). Meer actuariële resultaten staan in paragraaf 4.10.

4.2 Dekkingsgraden

Pensioenfondsen gebruiken de *beleidsdekkingsgraad* bij beslissingen zoals bijvoorbeeld ten aanzien van de indexatie en voor de toetsing of buffers van het pensioenfonds voldoende zijn. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de laatste 12 (actuele) maandeinde-dekkingsgraden. De beleidsdekkingsgraad is in de loop van 2021 gestegen van 89,9% naar 96,1%. Deze stijging is voornamelijk veroorzaakt door het rendement op aandelen en vastgoedbeleggingen in 2021. De beleidsdekkingsgraad was eind 2020 lager dan de actuele dekkingsgraad eind 2020 doordat de actuele dekkingsgraden gedurende 2020 heel laag waren tijdens het hoogtepunt van de coronacrisis.

De *actuele dekkingsgraad* wordt dagelijks bepaald. Dit is een momentopname en daarom kan de actuele dekkingsgraad behoorlijk schommelen. Een uitsplitsing van factoren die in 2021 van invloed waren op de actuele dekkingsgraad staat in tabel 2.

TABEL 2 – MUTATIE VAN ACTUELE DEKKINGSGRAAD

IN %	2021	2020
Dekkingsgraad 1 januari	92,6	98,3
Verandering van de dekkingsgraad als gevolg van:		
1 Resultaat op premies	-0,8	-0,9
2 Gedane uitkeringen	-0,1	0,0
3 Toeslagverlening	0,0	0,0
4 Rente voorzieningen en rendement beleggingen	8,0	-5,6
5 Aanpassing grondslagen	0,0	0,8
6 Overige effecten	-0,1	0,0
Dekkingsgraad 31 december	99,6	92,6

- 1) Het resultaat op de premies bestaat uit de ontvangen premies minus de kosten van de opgebouwde pensioenen. De bijdrage aan de dekkingsgraad van het resultaat op premies is negatief door de lage rente waarmee de voorziening voor nieuw opgebouwde rechten wordt berekend. Deze is lager dan de verwachte rendementen waarop de premie is gebaseerd.
- 2) De uitkeringen die vrijvallen hebben een marginaal effect op de dekkingsgraad.
- 3) De toeslagverlening in 2021 was 0%, net als in 2020, waardoor dit geen effect had.
- 4) De intentie is dat de beleggingsresultaten de stijging van de pensioenverplichtingen als gevolg van rente-effecten goedmaken en daarnaast bijdragen aan het herstel van de dekkingsgraad. De opbrengst van de beleggingen was in 2021 positief. Door het effect van de gestegen Ultimate Forward Rate (UFR)-rekenrente (van 0,30% naar 0,64%), ging de VPV omlaag. Per saldo leidde dit tot een positief effect op de dekkingsgraad.
- 5) In 2021 waren er geen significante aanpassingen van de grondslagen. In 2020 waren er nieuwe sterftegrondslagen in gebruik genomen. Doordat minder geld gereserveerd hoefde te worden is de dekkingsgraad met 0,8% gestegen.
- 6) De overige effecten betreffen het saldo van het resultaat op arbeidsongeschiktheid, kostenvoorzieningen en levensverwachting.

De reële dekkingsgraad geeft aan of PMA naar verwachting de pensioenen in de toekomst kan indexeren. Deze dekkingsgraad, waarin de verwachte toekomstige inflatie is opgenomen (op basis van actuariële methode, conform het Financieel Toetsingskader (FTK)), was eind 2021 77,3% (eind 2020 was dit 72,9%).

Vereiste dekkingsgraad

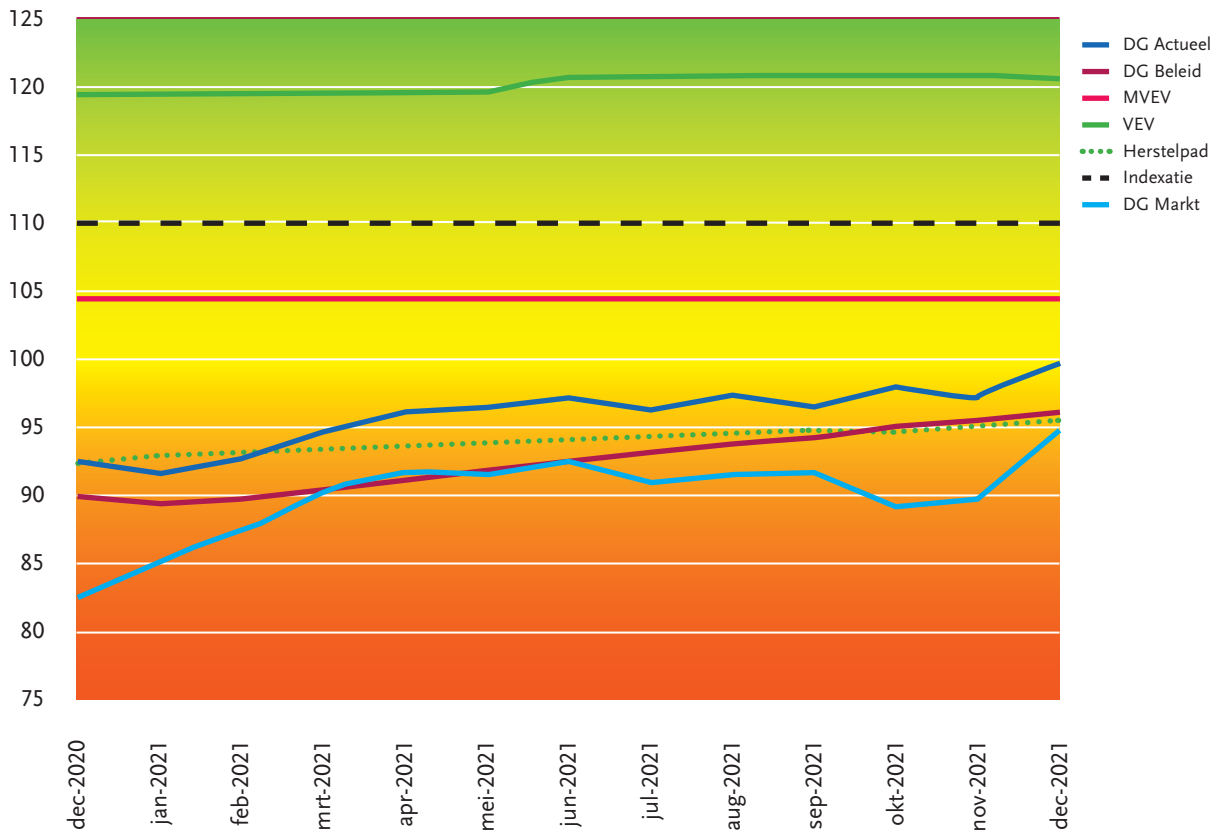
De beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds moet hoger te zijn dan de (strategisch) vereiste dekkingsgraad of het Vereist Eigen Vermogen (VEV). Het VEV is een buffer die bedoeld is om de nadelige effecten van een daling op de financiële markten op te vangen.

De strategisch vereiste dekkingsgraad is in 2021 gestegen van 119,2% naar 120,6%. Eind 2021 was er nog steeds sprake van een reservetekort. De stijging van het VEV in 2021 was grotendeels het gevolg van de hogere rente en verandering van het onderliggende kredietrisico.

Naast het VEV geldt ook een eis voor de minimaal vereiste (beleids)dekkingsgraad. Voor PMA geldt een minimaal vereiste dekkingsgraad van 104,5% (2020: 104,5%). Sinds 2016 is dekkingsgraad lager dan de minimaal vereiste (beleids)dekkingsgraad (zie ook paragraaf 4.5). Daarmee is er sprake van een dekkingstekort.

Grafiek 1 toont de ontwikkeling van de verschillende dekkingsgraden en het herstelpad met de verwachte ontwikkeling, zoals opgenomen in het herstelplan 2021. We lichten het herstelplan in paragraaf 4.3.1 toe.

GRAFIEK 1 – ONTWIKKELING VAN DE DEKKINGSGRADEN IN 2021

4.3 Evaluatie herstelplan en haalbaarheidstoets

4.3.1 Herstelplan

Omdat er een reservetekort was, heeft PMA in maart 2021 voor de zevende achtereenvolgende keer een herstelplan ingediend bij De Nederlandsche Bank (DNB). DNB heeft dit herstelplan op 19 mei 2021 goedgekeurd. In het herstelplan staat hoe de dekkinggraad van PMA in tien jaar naar verwachting kan herstellen tot minimaal het niveau van het VEV. Het herstelplan staat op de website van PMA.

Tabel 3 geeft inzicht in het daadwerkelijke verloop van de dekkinggraad in 2021 ten opzichte van het verloop dat in het herstelplan 2020 staat. De feitelijke ontwikkeling loopt voor op het pad dat is beschreven in het herstelplan 2021. Dit komt voornamelijk door de rentestijging, die een positief effect had op de dekkinggraad.

In het herstelplan 2021 werd uitgegaan van een gemiddeld verwacht rendement van 3,4% en geen verandering in de rente. Het werkelijke rendement lag lager dan het verwachte rendement in het herstelplan. De rente steeg echter. Het effect van de rentestijging was groter dan het effect van het lagere

rendement. Zoals verwacht hadden de premiebijdragen ten opzichte van de benodigde premie een licht negatief effect. Per saldo steeg de dekkinggraad met 4,4% meer dan verwacht in het herstelplan.

4.3.2 Haalbaarheidstoets

De haalbaarheidstoets laat zien in welke mate PMA zijn ambities naar verwachting kan waarmaken en in hoeverre pensioenresultaten kunnen tegenvallen in een slechtweerscenario. De haalbaarheidstoets geeft weer wat de kans is dat PMA de komende 60 jaar een waardevast pensioen kan uitkeren.

PMA hanteert een ondergrens voor het verwachte pensioenresultaat van 90%, met een maximale afwijking van de ondergrens in een slechtweerscenario van 45%. Deze grenzen zijn met de sociale partners en het VO afgestemd. In mei 2021 is opnieuw een haalbaarheidstoets uitgevoerd en daaruit bleek dat het verwachte pensioenresultaat uitkwam op 89,5%. Hiermee voldoet PMA niet aan de gestelde ondergrens van 90%. Voor de maximale afwijking van de ondergrens in een slechtweerscenario werd wel aan de voorwaarde voldaan. Deze uitkomsten zijn afgestemd met de sociale partners en het VO en meegenomen in de ALM-studie van 2021.

TABEL 3 – FEITELIJKE ONTWIKKELING VAN DE DEKKINGSGRAAD TEN OPZICHTE VAN ONTWIKKELING ZOALS OPGENOMEN IN HET HERSTELPLAN

	2021 Feitelijk	2021 Herstelplan
Primo dekkinggraad	92,6%	92,6%
Verandering van de dekkinggraad als gevolg van:		
– Ontvangen premie t.o.v. benodigde premie	-0,8%	-0,8%
– Gedane uitkeringen	-0,1%	-0,1%
– Toeslagverlening	0,0%	0,0%
– Rente voorzieningen en rendement beleggingen	8,0%	3,6%
– Overige effecten	-0,1%	0,1%
Ultimo dekkinggraad	99,8%	95,4%

TABEL 4 – TOESLAGEN IN 2009-2021

Datum toeslagverlening	Toeslag	Ontwikkeling (voorliggende jaar)	Achterstallige toeslag
1 januari 2022	0,00%	2,70%	2,70%
1 januari 2021	0,00%	1,11%	1,11%
1 januari 2020	0,00%	2,00%	2,00%
1 januari 2019	0,00%	0,00%	0,00%
1 januari 2018	0,00%	2,444%	2,444%
1 januari 2017	0,00%	0,00%	0,00%
1 januari 2016	0,00%	0,00%	0,00%
1 januari 2015	0,00%	1,00%	1,00%
1 januari 2014	0,50%	0,50%	0,00%
1 januari 2013	0,00%	0,00%	0,00%
1 januari 2012	0,00%	0,75%	0,75%
1 januari 2011	0,75%	0,75%	0,00%
1 januari 2010	3,25%	3,25%	0,00%
1 januari 2009	2,00%	4,75%	2,75%

4.4 Toeslagen

Sinds 2020 is het de ambitie van PMA om de pensioenen te laten meestijgen met de prijzen. Daarvoor was de toeslagambitie gebaseerd op de loonstijgingen van de Cao Apotheken. In 2021 was de prijsinflatie in de referentieperiode 2,70%. Het bestuur heeft echter helaas moeten besluiten de pensioenen niet te verhogen op 1 januari 2022, omdat de reserves van PMA te laag zijn om een toeslag te kunnen verlenen.

De totale cumulatieve achterstallige toeslag over de periode 2009-2021 is 13,45%. De verwachting is dat de pensioenen ook de komende jaren niet (volledig) geïndexeerd kunnen worden, vanwege de lage reserves van PMA. Helaas kan PMA zijn eigen ambitie dus niet realiseren.

4.5 Verlaging van de pensioenen

Volgens de Pensioenwet moet het bestuur de opgebouwde pensioenaanspraken en pensioenrechten verlagen als de overige maatregelen in het herstelplan niet voldoende zijn. Het verlagen van de pensioenen is een uiterste noodmaatregel.

De pensioenen moeten in de volgende situaties worden verlaagd:

- Als uit het herstelplan blijkt dat het eigen vermogen niet binnen de wettelijke termijnen voldoende kan herstellen (tot het niveau van het vereist eigen vermogen). De pensioenen kunnen dan gespreid verlaagd worden, over de periode die het herstelplan beslaat. De korting in het eerste jaar is onvoorwaardelijk. Kortingen in latere jaren worden alleen toegepast als dit volgens het herstelplan, dat in dat jaar wordt opgesteld, noodzakelijk is.
- Als de beleidsdekkingsgraad op zes achtereenvolgende (jaarlijkse) meetmomenten lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad en de actuele dekkingsgraad op dat moment lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad. Het pensioenfonds moet het tekort dan direct opheffen door de pensioenen te verlagen. Deze korting is onvoorwaardelijk. De korting moet direct volledig in de financiële positie verwerkt worden, maar mag over maximaal 10 jaar gespreid worden. Het bestuur mag binnen de wettelijke mogelijkheden een extra (of meer dan evenredige) korting toepassen bovenop de methodiek van de zes achtereenvolgende meetmomenten. Het bestuur zal bij de besluitvorming hierover een evenwichtige belangafweging in ogenschouw nemen.

Als de pensioenen verlaagd worden, maakt PMA geen onderscheid tussen de pensioenen van actieve deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en overige aanspraakgerechtigden (niet-actieven). Moet er gekort worden, dan communiceert PMA op verschillende momenten en manieren (o.a. via nieuwsbrieven en in het jaarverslag) met alle belanghebbenden.

Hoewel de beleidsdekkingsgraad en de actuele dekkingsgraad eind 2021 voor de zevende keer op rij lager waren dan de minimaal vereiste dekkingsgraad, hoefden de pensioenen toch niet verlaagd te worden. Dit komt doordat de Minister van Sociale Zaken heeft bepaald dat pensioenfondsen met een actuele dekkingsgraad van minimaal 90% de pensioenen niet hoeven te verlagen. Dit heeft hij besloten vanwege de bijzondere omstandigheden en met het oog op de uitwerking van pensioenakkoord. Het bestuur heeft daarom besloten om de pensioenen niet te verlagen en heeft daarbij de belangen van alle betrokkenen zorgvuldig tegen elkaar afgewogen. De afweging daarbij was als volgt:

- Volgens het herstelplan kan het fonds zonder het verlagen van de aanspraken binnen 10 jaar herstellen naar de vereiste dekkingsgraad.
- De pensioengerechtigden behouden nog minstens één jaar hun huidige uitkering. Dit gaat ten koste van de niet-gepensioneerden (slapers en actieven), aangezien de dekkingsgraad daalt door het op peil houden van het uitkeringsniveau. Het effect van één jaar niet korten op het vermogen is overigens gering (circa 0,0125% per 1% korting).
- De premiedekkingsgraad (de ontvangen premie ten opzichte van de opgebouwde pensioenrechten) is al enkele jaren onder de 100%, en zal naar verwachting in 2022 op 77% uitkomen. Dit leidde ertoe dat de actieve deelnemers met nieuwe opbouw hebben bijgedragen aan een daling van de

dekkingsgraad en zij dat naar verwachting ook in komende jaren zullen doen.

- De tijdelijke vrijstellingsregeling is ook bedoeld om onnodige kortingen te voorkomen in het licht van (de transitie naar) het nieuwe pensioenstelsel.

Gegeven het voorstaande en gegeven het feit dat een onvoorwaardelijke korting van de pensioenuitkering een materiële impact heeft op de pensioenuitkering en koopkracht van de gepensioneerden in de komende jaren, ligt het niet korten van de pensioenuitkering in het kader van de evenwichtige belangenafweging naar onze mening voor de hand.

4.6 Pensioenuitvoeringskosten

De kosten van de pensioenadministratie zijn gestegen ten opzichte van 2020. De stijging van de kosten komt grotendeels door de uitbreiding van de pensioenafdeling. Daar staan lagere kosten voor automatisering tegenover. Het aantal deelnemers (actief en pensioengerechtigd per jaareinde) is licht gedaald in 2021. Dit kwam mede doordat een grote vrijwillig aangesloten organisatie het contract niet heeft verlengd. De kosten per deelnemer zijn daardoor gestegen.

De kosten zijn in 2021 binnen de begroting gebleven.

Lane Clark & Peacock Netherlands (LCP) publiceert ieder jaar een benchmark voor uitvoeringskosten, waarin bijna alle pensioenfondsen in Nederland worden meegenomen. De laatste studie betreft de cijfers over 2020. In dat jaar waren de kosten per deelnemer gemiddeld € 107 (2019: € 106). Exclusief ABP en PFZW kwamen de kosten uit op gemiddeld € 139 (2019: € 134) per deelnemer.

TABEL 5 – KOSTEN VOOR DE UITVOERING VAN DE PENSIOENREGELING PER DEELNEMER

in €	2021	2020
Kosten pensioenuitvoering	3.584.000	3.495.000
<i>Aantal deelnemers:</i>		
Actief (incl. Arbeidsongeschikten) + Pensioenuitkering	34.776	35.929
Uitvoeringskosten per deelnemer	103,1	97,3

Het vergelijken van kosten is complex, omdat de onderliggende fondsstructuren verschillen. Ook verschilt het beleid van fondsen. PMA behoort tot de fondsen met de laagste pensioenuitvoeringskosten. Op basis van de cijfers die DNB heeft gepubliceerd over 2020, hoort PMA bij de twintig pensioenfondsen met de laagste uitvoeringskosten per deelnemer. Ook in vergelijking met fondsen van gelijke omvang heeft PMA relatief lage kosten.

4.7 Vermogensbeheerkosten

Vermogensbeheerkosten zijn de direct gefactureerde kosten, de kosten die bij beleggingsfondsen in rekening worden gebracht, de intern toegerekende beheerkosten van PMA en de transactiekosten. Hierbij zijn de door PMA ontvangen kortingen op managementfees van vermogensbeheerders meegenomen. In tabel 6 worden de totale vermogensbeheerkosten gerelateerd aan het gemiddeld belegd vermogen van PMA gedurende een jaar.

De externe vermogensbeheerkosten (0,28%) zijn hoger dan in 2020 (0,26%). Verschillende factoren zorgen voor veranderingen in de vermogensbeheerkosten. Dit zijn de belangrijkste factoren:

- In 2021 zijn de prestatiebeloningen € 2,7 miljoen hoger uitgevallen en kwamen uit op € 2,6 miljoen (2020; € - 0,1 miljoen). Dit betreft met name hogere prestatiebeloningen bij private equity en vastgoed. In 2020 waren de prestatiebeloningen negatief door het vrijvallen van gereserveerde prestatiebonussen bij bedrijfsleningen.
- De beheerkosten bij aandelen en het LDI-management zijn afgenomen in 2021, wat hieronder bij tabel 7 verder wordt toegelicht.
- Door de stijging van het gemiddeld belegd vermogen met ruim 6% stijgen ook de totale kosten. Deze stijgen echter niet lineair mee, waardoor het een dalend effect heeft op het kostenpercentage.
- Het aantal fondsen en mandaten is in 2020 gedaald van 21 naar 19, maar het aantal managers dat deze beheert is gestegen van 11 naar 13.

TABEL 6 – TOTALE VERMOGENSBEHEERKOSTEN

x € MILJOEN	2021	2020
Gemiddeld belegd vermogen	3.964,7	3.723,2
Gefactureerde externe beheerkosten	1,1	2,2
Beheerkosten in de fondsen	10,1	7,5
Subtotaal	11,2	9,7
<i>Relatieve kosten t.o.v. gemiddeld belegd vermogen (in %)</i>	0,28%	0,26%
Interne toegerekende beheerkosten	2,8	2,8
Subtotaal	14,0	12,5
<i>Relatieve kosten t.o.v. gemiddeld belegd vermogen (in %)</i>	0,35%	0,33%
Gefactureerde transactiekosten	1,1	0
Transactiekosten in de fondsen	3,5	2,5
Subtotaal	4,6	2,5
Totaal vermogensbeheerkosten	18,6	15,0
Totale relatieve kosten (in %)	0,47%	0,40%

De intern toegerekende kosten zijn inclusief de kosten van de fiduciair manager.

Transactiekosten zijn deels gebaseerd op schattingen. De transactiekosten als gevolg van eigen handelen, zijn redelijk in te schatten. Daar waar kosten niet bekend zijn, is gebruik gemaakt van schattingen volgens de richtlijnen van de Pensioenfederatie. De transactiekosten bij de beleggingsfondsen zijn meegenomen op basis van de opgave van de fondsen zelf of volgens de richtlijnen van de Pensioenfederatie. De transactiekosten voor 2021 worden in totaal geschat op € 4,6 miljoen, versus € 2,5 miljoen in 2020. Deze stijging wordt verklaard doordat er in de portefeuille in 2021 een aantal grote transitie waren in het kader van de implementatie van het nieuwe beleggingsbeleid.

De wijze waarop transactiekosten worden berekend, biedt nog te veel ruimte voor een goede vergelijkingsbasis. De vergelijking met andere fondsen is daarom beperkt tot de beheerkosten zonder transactiekosten.

Uit het onderzoek van LCP blijkt dat in 2020 de gemiddelde vermogensbeheerkosten uitkwamen op 0,46% en bij fondsen met een omvang tussen de € 1 en 10 miljard 0,36%. De vermogensbeheerkosten van PMA waren in 2020 met 0,33% iets lager dan het gemiddelde van pensioenfondsen van vergelijkbare grootte. Vermogensbeheerkosten zijn echter moeilijk

te vergelijken met andere pensioenfondsen of met een algemene kostenbenchmark, omdat ze afhankelijk zijn van de mate van actief beheer (duurder dan passief beheer) en de mix van de verschillende soorten beleggingen in een pensioenfonds. Het beheren van een obligatieportefeuille is bijvoorbeeld goedkoper dan het beheren van een vastgoedportefeuille. In theorie zijn de hogere kosten van een beleggingscategorie te rechtvaardigen als het verwacht rendement hoger is en/of het risico lager is. Het gemiddeld risicoprofiel komt tot uitdrukking in het VEV, wat bij PMA hoger dan gemiddeld is.

Het vergelijken van de kosten in relatie tot het rendement met de rendementen bij andere fondsen is complex, omdat het rendement afhankelijk is van de samenstelling van het vermogen en het resultaat op renteafdekking. Volgens LCP kwam het gemiddeld rendement in 2020 uit op +8,2% ten opzichte van PMA met +10,2%.

De beleggingsmix van PMA heeft in 2020 met minder kosten een hoger rendement behaald. Het hogere rendement past ook bij het hogere risicoprofiel, al is dat natuurlijk een momentopname.

Tabel 7 toont de 2021 vermogensbeheerkosten van PMA, uitgesplitst naar beleggingscategorieën. Ook worden aan het gemiddeld belegd vermogen per categorie de relatieve kosten toegerekend.

TABEL 7 – VERMOGENSBEHEERKOSTEN PER BELEGGINGSCATEGORIE IN 2021

x € MILJOEN	Gemiddeld vermogen	Beheerkosten	Relatieve kosten (%)	Transactiekosten	Relatieve kosten (%)
Vastrentende waarden	2.185,3	4,4	0,20%	1,9	0,09%
Aandelen	1.343,7	1,1	0,08%	1,5	0,12%
Private Equity	24,7	2,8	11,23%	0,0	0,00%
Vastgoed	405,3	2,6	0,64%	0,6	0,15%
Overig inclusief afdekking	6,0	0,2	nvt	0,6	nvt
Totaal	3.965,0	11,2	0,28%	4,6	0,12%

TABEL 8 – VERGELIJKENDE CIJFERS OVER 2020

x € MILJOEN	Gemiddeld vermogen	Beheerkosten	Relatieve kosten (%)	Transactie-kosten	Relatieve kosten (%)
Vastrentende waarden	2.142,2	4,1	0,19%	0,7	0,03%
Aandelen	1.158,5	1,9	0,16%	0,9	0,08%
Private Equity	24,0	1,4	5,89%	0,0	0,00%
Vastgoed	338,2	1,8	0,54%	0,9	0,25%
Overig inclusief afdekking	60,3	0,4	nvt	0,0	nvt
Totaal	3.723,2	9,7	0,26%	2,5	0,07%

De mutaties per categorie kunnen als volgt worden toegelicht;

- De beheerkosten bij *vastrentende waarden* stijgen licht door verschillende stijgingen en dalingen. In 2020 was er nog sprake van een vrijval van de performance bonus bij bedrijfsleningen. Er waren in 2020 geen kosten van bedrijfsobligaties, terwijl deze categorie sinds medio 2021 weer in de portefeuille is opgenomen wat extra kosten met zich meebrengt. De beheerkosten bij bedrijfsleningen waren lager, door de verkoop van twee bedrijfsleningenfondsen met relatief hoge kosten ten opzichte van staatsobligatie-beheer. Tenslotte zijn de kosten inzake de renteafdekking gedaald, doordat de fiduciair manager ook het LDI beheer uitvoert tegen een vooraf vastgestelde vergoeding die lager is dan de variabele kosten bij de oude uitvoerder. Door de gestegen VPV waren de kosten in 2020 relatief hoog.
- De transactiekosten bij vastrentende waarden waren hoger in 2021 als gevolg van de verkoop van bedrijfsleningenfondsen en de aankoop van de bedrijfsobligaties en het inflatie gerelateerde fonds.
- De relatieve kosten bij aandelen zijn gedaald omdat er afscheid genomen is van de fondsen die belegden in ontwikkelde landen; er wordt nu belegd middels een mandaat waarbij een lagere fee verschuldigd is. Deze wisseling zorgde wel voor extra transactiekosten in 2021.
- De kosten private equity zijn gestegen door de bovengenoemde prestatiebeloningen wegens goed rendement. Het rendement op deze fondsen bedroeg circa 50%.

- Bij vastgoed zijn de kosten gestegen door prestatiebeloningen en het gestegen vermogen. De transactiekosten waren lager door de omzetting in 2020 van het belang in een Europees vastgoed aandelenfonds naar een wereldwijd vastgoed aandelenmandaat.

Deze kosten zijn in de jaarrekening gesaldeerd met de beleggingsopbrengsten.

4.8 Totaal uitvoeringskosten in relatie tot het totale vermogen

Alle uitvoeringskosten voor pensioenuitvoering en vermogensbeheer worden uiteindelijk in mindering gebracht op het vermogen van het pensioenfonds. Daardoor ligt het voor de hand om de totale uitvoeringskosten te berekenen als percentage van het totaal vermogen. Daarnaast kan een pensioenfonds worden vergeleken met een financieel product en worden vergeleken met 'zelf sparen'. Ook dan moeten alle uitvoeringskosten worden beoordeeld als percentage van het vermogen. Dan is er nog maar één kostenratio. Met één kostenratio kan ook een betere vergelijking gemaakt worden met verzekeraars. Opgemerkt dient te worden dat het onderscheid tussen de uitvoeringskosten per deelnemer en de vermogensbeheerkosten niet transparant is.

TABEL 9 – TOTAAL UITVOERINGSKOSTEN* ALS % VERMOGEN

x € MILJOEN	2021	2020	
Kosten pensioenuitvoering	3,6	3,5	* exclusief transactiekosten
Kosten vermogensbeheer*	14,0	12,5	
Totaal kosten	17,6	16,0	
Gemiddeld belegd vermogen	3.965	3.723	
Uitvoeringskosten als % vermogen	0,44%	0,43%	

4.9 Oordeel van het bestuur over de hoogte van de kosten

Het oordeel van het bestuur over de hoogte van de kosten is als volgt:

- In de afgelopen jaren is uitvoering gegeven aan de expliciete strategie van het bestuur tot vereenvoudiging van de portefeuille en het in lijn brengen van de driehoek rendement-risico-kosten met de beleggingsbeginselen. Denk hierbij aan passief in plaats van actief beheer voor aandelen en obligaties in volwassen markten. Het huidige kostenniveau is acceptabel in relatie tot de risico/rendement verhouding, met de opmerking dat de kosten van prestatiebeloningen niet te sturen zijn. Deze laatste zijn het resultaat van goede rendementen van de betreffende fondsen, zodat het resultaat per saldo positief is (door de aard van de beleggingen wordt er maar bij een beperkt aantal fondsen prestatiebeloningen betaald). PMA is terughoudend om te beleggen in fondsen waarbij prestatiebeloningen worden toegekend, maar voor sommige beleggings-categorieën is er geen alternatief. Deze categorieën maken in een aantal gevallen toch onderdeel uit van de portefeuille vanwege de relatief hoge en/of stabiele rendementen alsmede uit het oogpunt van diversificatie om de portefeuille robuuster te maken.

- de pensioenbeheerkosten laten weliswaar een licht stijgende lijn zien in de afgelopen jaren, maar hier staan aantoonbare kwaliteitsverbeteringen in vooral IT-functionaliteit en risicobeheer tegenover. Daarnaast is invulling gegeven aan verzwaarde kwaliteitseisen vanuit wet- en regelgeving. Voorts is het pensioenbeheerkosten-niveau ten opzichte van vergelijkbare fondsen nog altijd competitief, zoals blijkt uit de analyse van LCP.

Het eindoordeel van het bestuur over de omvang en ontwikkeling van de uitvoeringskosten is dan ook positief, waarbij naast efficiency de aandacht scherp gericht blijft op kosteneffectiviteit.

4.10 Actuariële resultaten

TABEL 10 – ACTUARIEEL RESULTAAT 2021 MET VERGELIJKENDE CIJFERS OVER 2020

x € 1.000	2021	2020
Premieresultaat	-47.114	-34.561
Ontvangen premies	110.470	103.590
Pensioenopbouw	-154.687	-135.199
Onttrekkingen uit premie voor kosten	-2.897	-2.952
Interestresultaat	349.073	-246.318
Resultaat op beleggingen (excl. rentegevoelige beleggingen)	348.102	67.634
Resultaat op rentegevoelige beleggingen	-320.734	294.089
Rentetoevoeging VPV	23.081	11.873
Wijziging marktrente	390.641	-619.914
Overgang UFR20 naar UFR22,5 rentemethodiek	-92.017	0
Overig resultaat	-3.025	24.765
Resultaat op uitkeringen, afkopen en waardeoverdrachten	-288	-139
Resultaat op levensverwachting	-240	-588
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	-5.758	-6.090
Resultaat op kosten	318	191
Resultaat mutaties en diversen	2.943	1.213
Bijzondere oorzaken – wijziging sterftegrondslagen	0	30.178
Totaal resultaat boekjaar	298.934	-256.114

Tabel 10 laat zien hoe het resultaat actuariel op te splitsen is.

Het resultaat op de premies is in 2021 negatief, net als in 2020. Een negatief resultaat betekent dat er minder premie ontvangen is dan nodig is voor de opbouw van pensioenrechten en de opslag voor de uitvoeringskosten. Het resultaat op de premies is gedaald ten opzichte van vorig jaar, omdat de rekenrente op 1 januari 2021 lager was dan die op 1 januari 2020. Hierdoor is de toevoeging aan de VPV uit hoofde van pensioenopbouw in 2021 hoger dan in 2020, bij een iets hoger premieniveau.

De premiedekkingsgraad komt uit op 69% (2020: 74%). In paragraaf 5.3 staat een analyse van de ontvangen premies ten opzichte van de (gedempte) kostendeekkende premie.

Het interestresultaat bestaat uit de beleggingsopbrengsten en de effecten van de rente op de VPV.

De beleggingen bestaan uit de niet-rentegevoelige beleggingen (zoals aandelen en vastgoed) en de rentegevoelige beleggingen (zoals vastrentende waarden) waarmee het renterisico wordt afgedekt. De aandelen en vastgoed kenden een prima (beurs-) jaar (opbrengst € 348 miljoen; 2020 € 68 miljoen), maar er waren grote verliezen op de renteafdekking door de gestegen rente (€ -320 miljoen). In 2020 was er nog een positief resultaat op de renteafdekking (€ 294 miljoen) door de gedaalde rente in 2020. Het saldo van beide beleggingsposten was € 27 miljoen en dat was lager dan het saldo van vorig jaar (2020: € 361 miljoen).

Door de stijging van marktrente daalde de VPV € 391 miljoen in waarde (2020: € 619 miljoen stijging), maar dit werd grotendeels tenietgedaan door de bovengenoemde verliezen op de renteafdekking. Daarnaast wordt door oprenting met de 1-jaars rente (die negatief is) de VPV verlaagd met € 23 miljoen

(2020: € 11 miljoen verlaging). Door de stapsgewijze aanpassing van de UFR-methodiek waarbij de middeling van UFR-rente van looptijden vanaf 20 jaar naar uiteindelijk 30 jaar gaat (nu dus nog 22,5 jaar) steeg de VPV met € 92 miljoen. Samen is het resultaat van de beleggingen en rente € 349 miljoen (2020: - € 246 miljoen).

Het resultaat op waardeoverdrachten, afkopen en uitkeringen is afgenomen. Het verschil in rekenmethodiek van waardeoverdrachten en afkopen ten opzichte van de VPV zorgde in 2021 voor een negatief resultaat.

Het resultaat op levensverwachting is negatief doordat er minder deelnemers zijn overleden dan actuariel verwacht. In Nederland zijn meer mensen overleden dan aangenomen in de overlevingsgrondslagen door Covid-19, maar de sterfte onder deelnemers van PMA was juist lager dan verwacht. Daardoor viel er minder voorziening vrij dan was verwacht. Ook hoefde er per saldo minder nabestaandenpensioen te worden toegekend dan verwacht, maar dat compenseerde het effect van de ondersterfte niet, waardoor er per saldo een negatief resultaat op levensverwachting werd gerealiseerd.

Het resultaat op arbeidsongeschiktheid is iets minder negatief dan in 2020; - € 5,8 miljoen tegen - € 6,1 miljoen in 2020. Dit verlies kwam door een hogere instroom van arbeidsongeschikten dan was voorzien net als in 2020. Daar staat tegenover dat er een bedrag is vrijgefallen, omdat het pensioenopbouwpercentage is verlaagd, maar dit bedrag is onvoldoende om het verlies bij instroom te compenseren.

Het positieve resultaat op de kosten van € 0,3 miljoen (2020: € 0,2 miljoen positief) houdt in dat de kostenvergoeding in de premie en de kostenvrijval uit de voorziening voldoende is om de werkelijke pensioenuitvoeringskosten te dekken. Het resultaat op kosten is gestegen door de daling van pensioenuitvoeringskosten en de stijging van de vrijval bij uitkeringen. Dit resultaat werd overigens gedeeltelijk gecompenseerd door de daling van de kostenvergoeding uit de ontvangen premie.

Het resultaat op mutaties/diversen bedroeg € 2,9 miljoen (2020: € 1,2 miljoen) en betreft voor een groot deel actuariële resultaten door flexibilisering bij de ingang van nieuwe pensioenuitkeringen,

onder meer bij vervroeging en hoog/laagconstructie. PMA baseert de flexibiliseringsfactoren op de 48-maands gemiddelde rente, om ervoor te zorgen dat de flexibiliseringsfactoren stabiel zijn door de tijd. Het verschil tussen de 48-maands gemiddelde rente en de feitelijke rente is groter dan in eerdere jaren, waardoor dit resultaat ontstaat. Daarnaast was er een positief resultaat op de stelpost inzake het leeftijdsverschil voor latent partnerpensioen.

In 2021 was er geen resultaat op bijzondere oorzaken. In 2020 betrof het resultaat op bijzondere oorzaken de aanpassing in sterftegrondslagen met de aangepaste Prognosetafel 2020 en aanpassingen van de (correctie-)factoren voor ervaringssterfte, leeftijdsverschil, partnerfrequentie en wezenpensioenfactoren.

5

Pensioenen

5.1 De pensioenregeling

PMA verzorgt een verplichte collectieve pensioenregeling voor medewerkers in openbare apotheken. De regeling is een middelloonregeling met 67 jaar als rekenleeftijd en in 2021 een opbouw van het ouderdomspensioen per jaar van 1,70% van de pensioengrondslag. Deelnemers bouwen ook een nabestaandenpensioen op voor eventuele partners en kinderen. De pensioenregeling voorziet in een premievrije voortzetting van de pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid. De indexatie is gebaseerd op de stijging van de prijzen. Omdat er niet genoeg reserves waren, zijn de pensioenen op 1 januari 2022 niet verhoogd. In 2021 was de prijsinflatie in de referentieperiode 2,70%. Daarmee is de cumulatieve indexatieachterstand opgelopen tot 13,45%.

Meer informatie over het indexatiebeleid vindt u op de website van PMA bij 'Over PMA'.

5.2 Deelnemers

In 2021 is het aantal actieve deelnemers met bijna 7% gedaald. Ruim de helft van de daling wordt veroorzaakt doordat een grote vrijwillig aangesloten organisatie het contract niet heeft verlengd. Het totaal aantal werkuren per week is met 8,3% gedaald (van 668.200 naar 612.700 uur per week). Per saldo is de gemiddelde werkweek gedaald van 24,65 uur naar 24,25 uur. Het aantal mannen is relatief het hardst gedaald. Het aandeel vrouwen is daardoor gestegen naar van 87,1% naar 88,3%.

TABEL 11 – OVERZICHT ACTIEVE DEELNEMERS, UITGESPLITST NAAR GESLACHT

Stand 31 december	Aantal 2021	Percentage 2021	Aantal 2020	Toename in 2021
Vrouwen	22.287	88,3%	23.589	-5,5%
Mannen	2.958	11,7%	3.508	-15,7%
Totaal	25.245	100,0%	27.097	-6,8%

TABEL 12 – OVERZICHT ACTIEVE DEELNEMERS, UITGESPLITST NAAR LEEFTIJD

	Eind 2021		Eind 2020		Verschil	
	aantal	%	aantal	%	2021	2020
55 jaar en ouder	5.717	22%	5.804	21%	-1%	2%
45 tot 55 jaar	5.776	23%	6.253	23%	-8%	-2%
35 tot 45 jaar	5.222	21%	5.695	21%	-8%	-1%
25 tot 35 jaar	5.239	21%	5.846	22%	-10%	-2%
Tot 25 jaar	3.291	13%	3.499	13%	-6%	4%
Totaal deelnemers	25.245	100%	27.097	100%	-6,8%	0,0%

Het aantal actieve deelnemers is in 2021 met bijna tweeduizend gedaald. De instroom bedroeg ruim 2.500 deelnemers en de uitstroom meer dan 4.300 deelnemers.

In tabel 12 is het aantal actieve deelnemers uitgesplitst naar leeftijdscategorie. In alle categorieën is het aantal gedaald, het minst bij de oudere werknemers (55 jaar en ouder).

Verplicht versus vrijwillig aangesloten werkgevers

De actieve deelnemers hebben een dienstverband bij:

- 1 een openbare apotheek die verplicht bij is PMA aangesloten, of
- 2 een werkgever die zich op vrijwillige basis heeft aangesloten bij PMA.

Eind 2021 bedraagt het aantal dienstverbanden bij een verplicht aangesloten openbare apotheek 95,3% en bij een vrijwillig aangesloten werkgever 4,7% van het totaal. Het aandeel vrijwillig aangesloten werkgevers is met ruim 3% gedaald doordat een grote vrijwillig aangesloten organisatie het contract niet heeft verlengd.

TABEL 13 – AANTAL DEELNEMERS DAT ARBEIDSONGESCHIKT IS

	2021	2020
Volledig arbeidsongeschikt	949	889
Gedeeltelijk arbeidsongeschikt	297	291
Totaal	1.246	1.180

TABEL 14 – BESTEDING ONTVANGEN PREMIE

Resultaat op premie x € 1.000	2021	2020
Ontvangen premie	110.470	103.590
Besteding premie:		
– Financiering actuariële premie	142.331	124.676
– Technische risicopremie overlijden	2.732	2.510
– Technische risicopremie arbeidsongeschiktheid	10.009	8.013
– Financiering kosten	2.897	2.952
Totaal	157.969	138.151
Resultaat	-47.499	-34.561

Arbeidsongeschiktheid

In 2021 is het aantal arbeidsongeschikten gestegen met 5,6% (in 2020: 6,0%). Van het aantal deelnemers dat eind 2021 gedeeltelijk arbeidsongeschikt was, waren er 124 nog werkzaam bij een bij PMA aangesloten werkgever.

5.3 Premies

Werkgevers en werknemers hebben in 2021 € 110 miljoen premie betaald. Dit is een stijging van 6,6% ten opzichte van 2020. Deze toename komt vrijwel volledig door de stijging van het premiepercentage op 1 januari 2021. De totale premielast voor de branche was in 2021 circa 18,5% van de loonsom (12 x maandsalaris + vakantietoelage). Meer informatie over de pensioenpremie methodiek vindt u in bijlage 3.

De pensioenpremie steeg op 1 januari 2021 van 26,46% naar 28,44% van de pensioengrondslag. In overleg met cao-partijen stijgt de pensioenpremie in 2022 verder naar 30,45% van de pensioengrondslag.

De totale actuariële benodigde premie (op basis van de actuele marktrente) kwam uit op € 157,97 miljoen (2020: € 138,2 miljoen). Dit betekent een premiedekkingsgraad (exclusief kosten) van 69,4% (2020: 74,4%). De ontvangen premie in 2021 is, net als in 2020, onvoldoende om de actuariële benodigde premie te kunnen dekken. De stijging van de actuariële benodigde premie in 2021 komt vooral door de lagere rente waarmee de kosten van de pensioenopbouw worden berekend.

TABEL 15 – PREMIETOETS

x € MILJOEN	2021	2020
Premie-ontvangsten	110	104
Kostendeekkende premie	188	165
Gedempte kostendeekkende premie	101	77

De actuariel benodigde premie wordt berekend op basis van de rente aan het begin van het boekjaar. Door de stijging van de rente in 2021 dalen de kosten in 2022 en, mede door de hogere premie zal de premiedekkingsgraad naar verwachting circa 10%-punten stijgen.

De kostendeekkende premie wordt op basis van het FTK vastgesteld. De kostendeekkende premie bestaat uit de actuariel benodigde premie voor de inkoop van de onvoorwaardelijke pensioendelen (op basis van grondslagen voor de VPV), de opslag voor de uitvoeringskosten en een solvabiliteitsopslag voor het bereiken van het vereist eigen vermogen (niet in de voorziening pensioenverplichtingen opgenomen). De kostendeekkende premie was in 2021 € 188 miljoen (2020: € 165 miljoen) en bestaat uit de kosten van de inkoop van rechten etc. van € 158 miljoen (2020: € 138 miljoen) en een solvabiliteitsopslag van € 30 miljoen (2020: € 27 miljoen).

Conform artikel 4 van het besluit FTK Pensioenfondsen mag voor de vaststelling van de kostendeekkende premie worden uitgegaan van een dempings-

mechanisme. PMA maakt hier gebruik van. Daarbij wordt de premie berekend op basis van het verwachte rendement op beleggingen, rekening houdend met een opslag in het kader van de toeslagtoezegging. De gedempte kostendeekkende premie voor 2021 is € 101 miljoen (in 2020: € 77 miljoen).

De conclusie is dat in 2021, net als in 2020, de werkelijk ontvangen premie hoger is dan de gedempte kostendeekkende premie, maar niet hoog genoeg om de toevoeging aan de voorziening te dekken. In verband met de premiedekkingsgraad is met de cao-partijen afgesproken dat dat de premie in 2022 stijgt tot 30,45% van de pensioengrondslag.

5.4 Waardeoverdracht

PMA mag kleine pensioenen van deelnemers die niet meer actief opbouwen en die tussen € 2 en (in 2021) € 503,24 bruto per jaar liggen automatisch overdragen naar een nieuwe pensioenuitvoerder als dit mogelijk is. Dit proces loopt via het Pensioenregister.

Voor pensioenen boven de afkoopgrens geldt nog steeds het recht op waardeoverdracht op initiatief van de deelnemer. Vanaf september 2019 ligt dit proces echter stil, doordat de beleidsdekkinggraad van PMA onder de 100% kwam.

In de tabel 16 staan de aantallen en waarden van zowel de reguliere waardeoverdrachten als de overdrachten van kleine pensioenen.

TABEL 16 – WAARDEOVERDRACHTEN

WAARDE x € 1.000	Ultimo 2021		Ultimo 2020	
	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde
Regulier – uitgaand	0	0	0	0
Regulier – inkomend	0	0	0	0
Totaal regulier	0	0	0	0
Klein pensioen – uitgaand	990	2.858	1.774	4.551
Klein pensioen – inkomend	2.272	5.248	2.064	3.517
Totaal kleine pensioenen	3.262	8.106	3.838	8.068

5.5 Zeer kleine pensioenen vervallen

Sinds 1 januari 2019 vervallen zeer kleine pensioenen. Dit zijn premievrije pensioenen van € 2 of minder bruto per jaar. In 2021 zijn 73 zeer kleine pensioenen vervallen. Dat zijn er meer dan in 2020 (41). In 2021 is door het vervallen van de zeer kleine pensioenen een voorziening van € 1.496 vrijgevallen ten gunste van het eigen vermogen van het fonds.

5.6 Pensioenuitkeringen

In 2021 zijn 906 deelnemers volledig met pensioen gegaan en 4 deelnemers met deeltijdpensioen. Van de deelnemers die volledig met pensioen zijn gegaan, hebben 174 deelnemers een bedrag ineens ontvangen (hun pensioen is afgekocht). In tabel 17 een overzicht van de verdeling van de gepensioneerden in 2021.

TABEL 17 – AANTAL GEPENSIONEERDEN

Gepensioneerden (ouderdomspensioen)	2021	2020
Pensionering vóór AOW-leeftijd	168	147
Pensionering op AOW-leeftijd	553	405
Pensionering na AOW-leeftijd	185	175
Totaal	906	727

In 2021 is 61% van de deelnemers op de AOW-leeftijd met pensioen gegaan, 19% heeft het pensioen laten ingaan voordat zij AOW ontvangen en 20% terwijl zij al AOW ontvingen.

TABEL 18 – KEUZES BIJ PENSIONERING

IN %	2021	2020
Hoog-laag pensioen	46	55
Uitruil partnerpensioen in ouderdomspensioen	45	54
Uitruil ouderdomspensioen in partnerpensioen	0,1	0,5

Keuzes bij pensioeningang

Deelnemers die volledig met pensioen gaan, kunnen een aantal keuzes maken. Tabel 18 toont in welke mate er voor de diverse opties wordt gekozen.

Niet meeverzekerd partnerpensioen

Deelnemers hadden tot 1 januari 2021 de mogelijkheid om af te zien van de opbouw van partnerpensioen. Eind 2021 waren er 46 actieve deelnemers die hebben afgezien van de opbouw van partnerpensioen (eind 2020: 85 deelnemers).

Aantal en omvang van de uitkeringen in 2021

Het aantal personen dat een pensioenuitkering van PMA ontvangt, steeg in 2021 met 8,0%. In 2021 is € 50,5 miljoen uitgekeerd, een stijging van 10,1% ten opzichte van 2020. Als de afkoopsommen buiten beschouwing worden gelaten, bedraagt de stijging 9,5%. De stijging past in de verwachting dat de totale pensioenuitkeringen de komende 25 jaar blijven stijgen.

TABEL 19 – PENSIOENUITKERINGEN, AANTAL EN OMVANG

	Aantal eind		Uitkeringen (x € 1.000)	
	2021	2020	2021	2020
Ouderdomspensioen	7.144	6.553	43.777	39.407
Nabestaandenspensen	1.105	1.064	5.426	5.285
– partnerpensioen	930	897		
– ANW-hiaat	48	53		
– wezenpensioen	127	114		
Arbeidsongeschiktheidspensioen	160	166	420	407
Afkoopsommen			873	754
Totaal	8.409	7.783	50.496	45.853

Het gemiddelde ouderdomspensioen bedraagt eind 2021 € 490 bruto per maand (eind 2020: € 461).

TABEL 20 – VERDELING VAN DE HOOGTE VAN HET OUDERDOMSPENSIEN

Hoogte ouderdomspensioen IN %	2021	2020
Tot € 100 bruto per maand	20,5	21,6
€ 100 tot € 250 bruto per maand	22,8	23,6
€ 250 tot € 500 bruto per maand	22,2	22,6
€ 500 tot € 750 bruto per maand	13,8	14,2
€ 750 tot € 1.000 bruto per maand	8,9	8,5
€ 1.000 tot € 1.500 bruto per maand	7,5	5,8
€ 1.500 tot € 2.000 bruto per maand	2,2	1,7
Meer dan € 2.000 bruto per maand	2,1	2,0

6

Communicatie

PMA hecht aan goed contact met alle belanghebbenden bij het pensioenfonds. In 2021 is het communicatiebeleid 2022-2024 vastgesteld. Het communicatiebeleid is erop gericht om deelnemers in staat te stellen inzicht te krijgen in hun pensioensituatie en passende keuzes te maken tijdens de periode dat zij pensioen opbouwen en als zij hun pensioen aanvragen. Daarnaast is het beleid gericht op het vergroten van het vertrouwen in en sympathie voor PMA.

6.1 Ontwikkelingen in 2021

In 2021 hebben we verdere invulling gegeven aan het communicatiebeleidsplan (2019-2021). Dit vond plaats op strategisch niveau: bijvoorbeeld door vanuit communicatieperspectief input te geven aan de Klantbedieningsstrategie, maar ook op operationeel niveau door bijvoorbeeld het herschrijven van een groot deel van het brievenboek.

Concrete activiteiten in 2021 waren:

- *Magazine*: In het blad Apotheek & Pensioen komen zowel pensioeninhoudelijke onderwerpen aan de orde als onderwerpen met een wat luchtiger karakter (vaak wel gerelateerd aan de apothekbranche of het onderwerp pensioen). Het blad komt twee keer per jaar uit.
- *Uniform Pensioenoverzicht (UPO)*: Het UPO is in juni (digitaal) verzonden. Er zijn 24 duizend digitale notificaties verstuurd, 24 duizend kaarten en 1.200 UPO's per post. Daarmee is het aantal deelnemers dat we digitaal bereiken gestegen van 47% in 2020 naar 48% in 2021.
- *Website*: Grote delen van de website zijn herschreven. Teksten zijn vereenvoudigd en waar passend hebben we een concrete oproep tot actie opgenomen.
- *Spreekuren*: In verband met Covid-19 konden er helaas geen spreekuren op locatie plaatsvinden in 2021. Van de mogelijkheid om telefonisch een gesprek te voeren is veelvuldig gebruik gemaakt.

- *Onderzoek onder deelnemers*: 143 deelnemers van PMA hebben meegedaan aan een deelnemersonderzoek van Montae. 61% van de deelnemers schat dat het pensioeninkomen voldoende zal zijn, 27% denkt dat het onvoldoende is. De bereidheid om in extra pensioeninkomen te voorzien is groter dan verwacht. PMA wordt gezien als de partij om met vragen naar toe te gaan en wordt ook gezien als de partij die over het pensioen communiceert (lieft schriftelijk per email). Het nieuwe pensioenstelsel wordt somber ingeschat. 73% van de deelnemers vindt duurzaam beleggen belangrijk, 38% wil een zo hoog mogelijk pensioen; met of zonder duurzaam beleggen. De risicobereidheid van PMA-deelnemers lijkt -in dit onderzoek- zeer laag.

6.2 Communicatiebeleid

PMA is een nichefonds dat dicht bij de deelnemer staat. Het persoonlijke aspect is een belangrijke meerwaarde en wordt gewaardeerd door de deelnemers. In de communicatie willen we het persoonlijke en toegankelijke van PMA meer uitdragen. Daarmee willen we deelnemers uitdagen in contact te treden met het fonds en zich te verdiepen in de eigen pensioensituatie. Persoonlijke communicatie betekent communicatie vanuit de deelnemer. In duidelijke taal en op de voor de deelnemer relevante momenten door middel van moderne middelen.

PMA wil de komende jaren op communicatiegebied verder gaan dan wat wettelijk verplicht is. We verdiepen ons in de verschillende doelgroepen en analyseren de komende jaren de belangrijkste 'vaste' en 'wenselijke' processen. Door een grondige analyse en door ons in te leven in de verschillende typen deelnemers en werkgevers leren we waar en hoe we onze dienstverlening kunnen verbeteren en welke boodschappen passend zijn op welk moment. Deze inzichten gebruiken we voor het verbeteren van bestaande processen en het inrichten van

nieuwe processen. Communicatie vormt een belangrijke component in alle processen. Pensioenbeheer en communicatie worden met een integrale blik benaderd. Het communicatiebeleidsplan sluit om die reden aan op de klantbedieningsstrategie van PMA.

De communicatie rondom een nieuwe regeling onder het nieuwe pensioenstelsel werken we uit in een apart communicatieplan. Dat geldt eveneens voor eventuele communicatie over verlagen van de pensioenen.

In het communicatiebeleidsplan beschrijven we een aantal doelgroepen, die model staan voor groepen deelnemers met gemeenschappelijke kenmerken. Deze groepen helpen ons te toetsen of we met onze uitgangspunten uiteenlopende deelnemers en werkgevers aanspreken en bedienen. Per doelgroep zijn strategische communicatiedoelen geformuleerd.

Ieder jaar wordt een communicatieplan opgesteld, waarin de doelen en activiteiten voor het komende jaar worden beschreven. Ook voor 2022 is een communicatieplan opgesteld. Aandachtspunten in dit plan zijn het vormgeven van klantreizen op een vernieuwde website en een vernieuwd portaal. Vanuit deze klantreizen wordt digitale communicatie op voor deelnemers relevante momenten ingericht. PMA wil hiermee deelnemers faciliteren mét behoud van de persoonlijke contactmomenten die voor deelnemers ook mogelijk blijven.

De communicatiestrategie PMA 2022-2024 kent de volgende onderdelen:

- We werken aan goede ervaringen.
 - We maken gevraagd gedrag zo eenvoudig mogelijk, we zetten waar mogelijk in op persoonlijk contact en/of personaliseren de communicatie.
- We kiezen de meest passende vorm van communicatie.
 - De focus ligt op het belang en de invalshoek van de deelnemer.
 - De ingezette middelen activeren de deelnemer.
- We werken aan een juist beeld van pensioen en het pensioenfonds.
- De nieuwe regels en de nieuwe pensioenregeling introduceren we vanuit het perspectief van de verschillende belanghebbenden.

Actieve deelnemers

Nieuwe deelnemers ontvangen een startbrief met het Pensioen 1-2-3 (informatie over de PMA-regeling op hoofdlijnen). Ieder jaar ontvangt de deelnemer bericht dat er een pensioenoverzicht (UPO) klaar staat, met gegevens over het opgebouwde en het te bereiken pensioen. Het UPO bevat ook informatie over het nabestaandenpensioen, een belangrijk gegeven dat lang niet altijd bekend is bij de deelnemers, en een inschatting van het pensioen als het financieel gezien mee- of tegenzit.

Actieve deelnemers kunnen inloggen in het webportaal MijnPMA. Via MijnPMA kunnen diverse gegevens worden geraadpleegd, waaronder persoonlijke gegevens en gegevens van het dienstverband. Ook kunnen alle UPO's en de startbrief worden bekeken via het portaal. Tenslotte is via MijnPMA een uitgebreide pensioenplanner beschikbaar. Met deze planner kunnen deelnemers van PMA de verschillende keuzemogelijkheden doorrekenen en zo inzicht krijgen in hun pensioensituatie. In 2021 is gerealiseerd dat deelnemers in MijnPMA hun pensioenplan kunnen maken en ook kunnen opslaan.

Iedere deelnemer kan met vragen over zijn of haar pensioen terecht bij één van de pensioenspecialisten bij PMA. Zij vormen een belangrijke schakel in de communicatie en worden nadrukkelijk onder de aandacht gebracht in de communicatie.

Pensioengerechtigden

In januari ontvangen pensioengerechtigden een uitkeringsspecificatie en een fiscale jaaropgave. Begin van het jaar ontvangen zij ook een pensioenoverzicht (UPO). Daarnaast hebben gepensioneerde deelnemers via MijnPMA toegang tot hun pensioengegevens en diverse documenten.

Gewezen deelnemers

De deelnemers die geen pensioen meer opbouwen bij PMA maar nog wel een pensioen hebben staan, ontvangen jaarlijks een notificatie dat een nieuwe UPO klaarstaat, met actuele gegevens en informatie over het al dan niet verhogen van de pensioenen. Ook kunnen zij gebruik maken van het webportaal MijnPMA (zie bij actieve deelnemers).

Werkgevers

De werkgever wordt zo goed mogelijk op de hoogte gehouden van alle ontwikkelingen bij PMA. In ieder geval ontvangt de werkgever alle brochures en het blad Apotheek & Pensioen. Werkgevers spelen een belangrijke rol voor de administratie. De werkgever, of diens administratiekantoor, is immers verantwoordelijk voor het doorgeven van mutaties in het werknemersbestand en de actuele arbeidsgegevens. PMA stelt alles in het werk om alle administratieve taken zo soepel mogelijk te laten verlopen. PMA werkt om die reden met een webportaal, waarin een werkgever onder andere alle mutaties kan doorgeven. Ook is er voor de werkgever een HR- en een administratietoolkit, met informatie over administratieve zaken en materialen die zij kunnen gebruiken in gesprekken met hun werknemers.

7

Beleggingen

Het behaalde beleggingsrendement was in 2021 0,7%. Dit verklaart een deel (€ 27 miljoen) van de stijging van het belegd vermogen van € 3.990 miljoen eind 2020 naar € 4.079 miljoen eind 2021. Daarnaast was het verschil tussen inkomsten (door premies) en uitgaven (door uitkeringen en kosten) positief. Dit zorgde voor een toename van € 55 miljoen.

7.1 Beleggingsbeleid

7.1.1 ALM-studie

PMA voert in beginsel elke drie jaar een ALM-studie uit. In 2021 zijn wij deze studie (weer) gestart. Met behulp van scenario's wordt gekeken wat het effect is van verschillende beleggingsstrategieën. In deze ALM-studie is ook -globaal-het nieuwe pensioenstelsel meegenomen en het effect daarvan op de beleggingsportefeuille. De belangrijkste uitkomst is dat de huidige rentestafel voor het renteafdeckingsbeleid niet de beoogde dynamiek brengt en dat in 2022 het rente afdeckingsbeleid nader onderzocht wordt.

7.1.2 Portefeuilleconstructie-studie/PC-update

PMA voert jaarlijks een update van de Portefeuilleconstructie-studie (PC-studie) uit. Zo'n update noemen we een PC-update. In die update wordt bekeken of de beleggingsportefeuille robuuster gemaakt kan worden in verschillende stressscenario's, waardoor het rendement en risico in verschillende marktomstandigheden goed blijven. Uit de update kwam naar voren dat PMA de portefeuille kan verbeteren door 'Staatsobligaties Opkomende Markten' aan de portefeuille toe te voegen. Hiermee zet PMA een volgende stap naar

de implementatie van de strategische portefeuille ('stip op de horizon').

7.1.3 Investment cases

PMA schrijft sinds 2018 in detail uit wat een beleggingscategorie inhoudt en wat de toegevoegde waarde van zo'n categorie voor PMA kan zijn. Het document waarin PMA dit voor een beleggingscategorie vastlegt heet een 'investment case'. In een investment case staat onder andere de relatie met de uitgevoerde ALM-studie en de mogelijke bijdrage aan de spreiding in de portefeuille, zowel kwalitatief als kwantitatief. Voor alle bestaande beleggingen was vóór 2021 al een investment case opgesteld. In 2021 is de investment case Staatsobligaties Opkomende Markten gemaakt. Op basis van de investment case wordt Staatsobligaties Opkomende Markten toegevoegd aan de portefeuille. Hiervoor zoeken we in 2022 een passende beheerder.

7.1.4 Renteafdekking

PMA kiest ervoor om haar renterisico voor een bepaald percentage af te dekken. De mate van afdekking vloeit voort uit de risicohouding van het fonds en wordt meegenomen in de ALM-studie. In 2021 heeft PMA het renterisico verlaagd door het afdeckingspercentage te verhogen van 56% naar 60% (tegen marktrente). Dit betrof een aanpassing aan de geleidelijke invoering van de nieuwe UFR-methodiek. Hierdoor werd de UFR-dekkingsgraad gevoeliger voor renteveranderingen. Omdat PMA dit risico wilde beperken, is ervoor gekozen om de rente-afdekking (die gebaseerd is op marktrente) te verhogen van 56 naar 60%. Het bestuur heeft besloten om de renteswaps met een looptijd van circa 50 jaar verder af te bouwen, waarbij de totale renteafdekking op hetzelfde niveau blijft. Hiermee anticiperend op het nieuwe pensioenstelsel. Verdere stappen in de rente afdekking zijn afhankelijk van de uitkomst van het

onderzoek naar het rente afdekkingsbeleid in het kader van de ALM-studie.

7.1.5 Beleggingsstrategieën

In 2021 hebben we verschillende nieuwe beleggingscategorieën toegevoegd aan de portefeuille. Deze categorieën waren al eerder in portefeuille-constructiestudies als interessant naar voren gekomen en in investment cases als passend beoordeeld. Door middel van searches hebben we de best-passende managers geselecteerd voor de beleggingscategorieën bedrijfsobligaties EU (Insight), bedrijfsobligaties US (PGIM) en inflatiegerelateerde obligaties (BlackRock) en zijn de bijbehorende mandaten en fondsen geïmplementeerd. Daarnaast is afscheid genomen van twee fondsen voor bedrijfsleningen en een private equity fonds.

De invulling van de wereldwijde aandelenportefeuille ontwikkelde markten hebben we in 2021 gewijzigd van een regionale fondsstrategie met Europa en Noord-Amerika naar een wereldwijd mandaat. Dit heeft geresulteerd in het aanstellen van BlackRock als nieuwe manager.

Voor de invulling van de (illiquide) categorie Infrastructuur is in 2021 een Portefeuilleplan opgesteld. De portefeuille wordt de komende jaren geleidelijk ingevuld.

7.1.6 Maatschappelijk verantwoord beleggen

Wij vinden maatschappelijk verantwoord beleggen belangrijk en daarom houden wij bij het beleggen rekening met mens, milieu, duurzaam ondernemen en de wijze waarop bedrijven worden bestuurd. Hiervoor gebruiken wij als normenkader de internationale uitgangspunten van de UN Global Compact, de OESO-richtlijnen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights. De UN Global Compact principes zijn gericht op de naleving van internationale normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsrechten, milieu en anticorruptie. De OESO-richtlijnen onderscheiden naast deze thema's consumentenbelangen, wetenschap en technologie, mededinging en belastingen. De UN Guiding

Principles bevatten internationaal geaccepteerde richtlijnen met betrekking tot de wijze waarop ondernemingen met mensenrechten om dienen te gaan.

Ter uitvoering van het MVB-beleid worden de volgende instrumenten ingezet:

- 1 uitsluitingen (toepassen van een uitsluitingsbeleid);
- 2 engagement (aangaan van dialoog met ondernemingen);
- 3 stemmen op aandeelhoudersvergaderingen;
- 4 het integreren van duurzaamheidsinformatie in de beleggingsprocessen (ESG-integratie).

Naast dit internationale normenkader leggen wij de nadruk op drie maatschappelijke thema's die belangrijk zijn voor onze deelnemers:

- Klimaatverandering (specifiek: doelallocaties voor green bonds).
- Gezondheid (specifiek: toegang tot goede en betaalbare medicijnen).
- Plastic (specifiek: productie van plastic voor eenmalig gebruik te verminderen/tegen te gaan).

In 2021 is verder invulling gegeven aan het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid (MVB-beleid) en de uitvoering ervan. We zijn gestart met deelname aan engagementprogramma's en voeren hiermee ons eigen stembeleid uit. Het landen-uitsluitingsbeleid was alleen gericht op landen waartegen de EU of de VN majeure/substantiële sancties heeft ingesteld. Het landenbeleid is aangescherpt op basis van drie onafhankelijke en objectieve benchmarks, die landen beoordelen op: de mate van vrijheid, de mate van corruptie en de mate waarin arbeidsnormen worden gerespecteerd. Daarnaast omvat het uitsluitingsbeleid voor ondernemingen-fabrikanten van controversiële wapens en tabak, alsmede (structurele) schenders van internationale gedragsrichtlijnen. Tenslotte hebben we een nulmeting uitgevoerd ten aanzien van ESG-risico's in de portefeuille. Het klimaatbeleid wordt in 2022 verder uitgewerkt.

In 2021 is PMA gestart met deelnemen aan normatieve en thematische engagementprogramma's. Het doel van normatieve engagement is het opheffen van schending van internationale normen. Het doel van thematische engagement is het verbeteren van processen en standaarden in bepaalde sectoren. We hebben hier gekozen voor thema's die gesteund

worden door onze deelnemers: toegang tot goede en betaalbare medicijnen en de reductie van eenmalig gebruik van plastic. Wij zijn gestart met het rapporteren over de voortgang van de dialogen waaraan wij deelnemen. Doordat de wereldwijde aandelenportefeuille dit jaar is omgezet van twee fondsbeleggingen in een mandaat stemt PMA volgens het eigen stembeleid op aandeelhoudersvergaderingen. Ons stembeleid en stemgedrag worden inzichtelijk gemaakt op onze website. Ook hebben we in 2021 het Investor Statement van de Access to Medicine Index en de Business Call for a UN Treaty on Plastic Pollution ondertekend.

Door het inrichten van mandaten voor wereldwijde aandelen, bedrijfsobligaties EU en bedrijfsobligaties VS zijn wij beter in staat om ons eigen MVB-beleid te voeren voor deze categorieën. Onderdeel van de portefeuille bedrijfsobligaties EU is een minimumallocatie van 2,5% aan 'green bonds'. Voor de portefeuille bedrijfsobligaties VS is dit een doelallocatie van 2,5% aan 'green bonds'. Door te investeren in deze obligaties willen wij een bijdrage leveren in het financieren van de energietransitie.

Verder hebben we gekeken naar de potentiële impact van niet-fysieke klimaatrisico's op de beleggingsportefeuille. Dit hebben we gedaan door in de PC-update door te rekenen welk effect een klimaatcrisis zou hebben op het verwacht rendement van de beleggingsportefeuille over de komende vijf jaar. Dit klimaatcrisis scenario is een risicoscenario waarin het politiek momentum voor de energietransitie fors toeneemt en leidt tot een abrupte stijging van belasting op het gebruik van fossiele brandstoffen. Het resultaat van het doorgerekende scenario 'klimaatcrisis' is dat de dekkinggraad van PMA in de eerste jaren van deze energietransitie min of meer gelijk blijft.

Onze verdere ambities op het gebied van MVB werken we in concrete acties voor de komende jaren.

- Ontwikkeling climate roadmap; Hoe invulling te geven aan het thema klimaatverandering? Daarbij wordt concrete invulling gegeven aan het thema klimaatverandering waarbij aandacht is voor klimaatbenchmarks, doelinvesteringen en het reduceren van stranded assets risico's.

- Ontwikkeling ESG-meter; vaststellen overtuiging(en) & ambitie(s) over duurzaamheidsrisico's en -kansen (onder meer ESG-ratings en klimaatrisico's).
- Voldoen aan taxonomie en (rapportage)vereisten Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR).

PMA voldoet aan de EU-duurzaamheidswetgeving, waaronder de SFDR en EU Taxonomie. We verwijzen naar de website pma-pensioenen.nl voor onze MVB-rapportages en specifieke SFDR en EU Taxonomie verslaggeving. PMA classificeert hiermee als een zogeheten SFDR Artikel 8 product dat ecologische of sociale kenmerken promoot. Daarnaast is op 1 januari 2022 de EU Taxonomie in werking getreden. Deze verplicht organisaties om vanaf boekjaar 2021 te rapporteren in hoeverre haar activiteiten een bijdrage leveren aan de ecologische doelstellingen van de EU Taxonomie. Op dit moment zijn er onvoldoende betrouwbare, tijdige en verifieerbare gegevens beschikbaar om dit vast te stellen. Daarom rapporteren we op dit moment een percentage van 0% Taxonomie-alignment.

Het MVB-beleid is duidelijk zichtbaar in de beleggingsportefeuille van PMA. De uitsluitingscriteria die PMA hanteert zijn van toepassing op de aandelenportefeuille ontwikkelde landen (eind 2021 circa 77% van de aandelenportefeuille). Ter vergelijking, eind 2020 werd 71% van de aandelenportefeuille ontwikkelde landen belegd in fondsen die de duurzame Dow Jones Sustainability Index volgen. Verder was 23% (eind 2020: 29%) belegd in een aandelenfonds met een uitsluitingsbeleid dat zich richt op beleggingen in bedrijven in opkomende landen. Het PMA-uitsluitingsbeleid wordt ook gehanteerd voor de bedrijfsobligatiemandaten (28% van de vastrentende waarden).

Het nieuwe engagementbeleid is van toepassing op de mandaten Aandelen Wereld (Ontwikkelde Markten) en Bedrijfsobligaties. Het stembeleid is van toepassing op het mandaat binnen Aandelen Wereld

De grafische weergave die is opgenomen in bijlage 3 geeft meer inzicht in de wijze waarop PMA invulling geeft aan maatschappelijk verantwoord beleggen.

7.2 Beleggingsportefeuille

PMA streeft ernaar een stabiel rendement te realiseren met een wereldwijd gespreide beleggingsportefeuille. Tabel 21 toont de verdeling van de portefeuille naar beleggingscategorieën eind 2021.

Wat in vergelijking met 2020 vooral opvalt, is de daling van het belang in Vastrentende waarden. Dit is het gevolg van de verandering van de inrichting van afdekkingsportefeuille. Eind 2020 waren de totale beleggingen die worden gebruikt voor het afdekken van het renterisico, te weten staatsobligaties, swaps en liquide middelen, onderdeel van de belegging in Staatsobligaties/LDI (Liability Driven Investments). In 2021 zijn de liquide middelen apart weergegeven en zijn de swaps ondergebracht in een aparte overlayportefeuille. Verder is het belang in Aandelen en Vastgoed opgehoogd.

Binnen de Vastrentende waarden zijn drie beleggingscategorieën toegevoegd aan de beleggingsportefeuille. Dit zijn Bedrijfsobligaties Europa, Bedrijfsobligaties US en Inflatiegerelateerde Obligaties. Deze zijn ten laste van Staatsobligaties gekomen. Een deel van de belegging in staatsobligaties werd aangehouden als tijdelijke belegging van de gelden die nu in bedrijfsobligaties zijn belegd.

7.3 Rendementsanalyse

De beleggingsopbrengsten bestaan uit ontvangen rente en dividenden en waardeveranderingen. In 2021 bedroegen de totale beleggingsopbrengsten € 28 miljoen (2020: € 361 miljoen). Dit zijn de opbrengsten na aftrek van de beheervergoedingen van de externe vermogensbeheerders.

TABEL 21 – INDELING VAN DE PORTEFEUILLE NAAR BELEGGINGSCATEGORIEËN (EXCL. DERIVATEN)

Portefeuillesamenstelling IN %	2021 Feitelijk	2021 Benchmark	2021 Normband- breedte	2020 Feitelijk
Vastrentende waarden	41,5	41,8	39,5-49,5	57,4
– Staatsobligaties/LDI	12,5	12,5	11,0-15,0	43,3
– Bedrijfsobligaties Europa	5,5	5,6	5,0-7,0	0,0
– Bedrijfsobligaties US	6,0	6,0	5,0-7,0	0,0
– Bedrijfsleningen	12,2	12,2	* 13,0-16,0	13,5
– Inflatiegerelateerde obligaties	4,8	4,9	4,0-6,0	0,0
– Obligaties opkomende landen	0,0	0,0	0,0-4,0	0,0
– Micro-financiering	0,5	0,5	0,0	0,6
Aandelen	35,1	35,4	28,0-36,0	32,3
– Ontwikkelde landen	27,0	27,1	* 20,5-25,5	22,9
– Opkomende landen	8,1	8,3	7,0-11,0	9,2
Private Equity	0,6	0,6	0,0-1,0	0,5
Vastgoed	11,2	11,0	7,0-13,0	8,8
– Beursgenoteerd	8,8	8,6	5,0-10,0	6,5
– Niet-beursgenoteerd	2,4	2,4	1,5-3,5	2,3
Liquide middelen	11,6	11,2	8,5-15,5	1,0
Totaal	100,0	100,0		100,0

* Eventuele over- of onderwegingen in Bedrijfsleningen worden tijdelijk belegd in of ten laste gebracht van Staatsleningen en Aandelen. Hierdoor kunnen afwijkingen ontstaan ten opzichte van de strategische bandbreedtes.

TABEL 22 – RENDEMENTEN TEN OPZICHTE VAN DE BENCHMARK

IN %	2021	2021	2020	2020
	Portefeuille	Benchmark	Portefeuille	Benchmark
Vastrentende waarden	-2,3	-2,0	4,2	6,7
Aandelen	24,6	23,7	3,9	7,6
Alternatieve beleggingen	44,7	-1,4	5,2	6,1
Vastgoed	29,8	28,4	-13,3	-11,4
Bijdrage overlay	-8,5	-8,5	6,3	6,3
Totaal	0,7	0,0	10,2	11,0

Het rendement van PMA over 2021 kwam uit op 0,7% (2020: 10,2%) wat 0,7% hoger is dan het rendement van de beleidsmatig vastgestelde strategische benchmark. Dit leidde tot een positieve z-score van 0,96% en de bijdrage aan de performance toets was daardoor positief (zie paragraaf 7.4). De kosten die door PMA inzake de beleggingen zijn gemaakt, te weten € 2,8 miljoen (2020: 2,8 miljoen), zijn niet in het rendement opgenomen, maar wel in de z-score. Het behaalde gemiddelde rendement over de afgelopen 7 jaar bedroeg 6,8%, wat in lijn is met de verwachting. Het rendement dat benodigd is met het aanwezige vermogen op de lange termijn om aan de huidige (niet-geïndexeerde) pensioenverplichtingen te voldoen bedroeg eind 2021 circa 0,6% (2020: 0,6%).

TABEL 23 – RENDEMENTEN IN DE AFGELOPEN 7 JAAR

	Portefeuille	Benchmark
2021	0,7	0
2020	10,2	11,0
2019	20,2	19,6
2018	-0,8	-0,4
2017	6,5	6,0
2016	7,2	7,7
2015	3,9	3,2
Gemiddeld	6,8	6,7

Het totaalrendement van de portefeuille was hoger dan het rendement van de strategische benchmark. Dit komt onder andere door het hogere rendement dat behaald is binnen de aandelenportefeuille. De invulling van de aandelenbelegging ontwikkelde

landen bestond in de eerste maanden van 2021 uit Europese en Amerikaanse aandelen, waar de benchmark uit wereldwijde aandelen bestond. De Europese en Amerikaanse aandelen presteerden beter in die periode. Medio 2021 is deze aandelenportefeuille omgezet naar een wereldwijde portefeuille in ontwikkelde landen. Vooral deze aandelenmarkten presteerden goed. Amerikaanse aandelen gingen aan kop, mede met dank aan de hoge rendementen van de zwaarwegende technologie-sector en van andere aandelen van grote ondernemingen. Het rendement van aandelen uit de opkomende markten bleef sterk achter. In euro's gemeten was er nog een positief rendement van 4,9%, in lokale valuta was het rendement echter niet negatief. Dit kwam vooral door het slechte rendement van Chinese aandelen, die een hoog gewicht hebben binnen opkomende markten. Chinese aandelen daalden in 2021 met ruim 22% als gevolg van overheidsregulering en door zorgen over de vastgoedmarkt.

Beursgenoteerd vastgoed had in 2020 een moeilijk jaar. Door de pandemie werkten mensen vanuit huis en gingen hotels en winkels dicht. Beursgenoteerd vastgoed eindigde dat jaar daardoor fors lager. In 2021 herstelde vastgoed zich. In Europa noteerde beursgenoteerd vastgoed 18% hoger. Hierdoor stond beursgenoteerd vastgoed in Europa ultimo 2021 enkele procentpunten boven het niveau van voor de coronapandemie. In de Verenigde Staten was het herstel nog sterker en eindigde de categorie het jaar 43% hoger in dollars gemeten. De rendementen waren het hoogst bij winkels en woningen (beide circa 43% hoger in euro's). Kantoren blijven met een rendement van circa 23% in euro's in 2021 nog onder het niveau van voor het uitbreken van de pandemie in maart 2020.

De beleidsmakers van de centrale banken waren het grootste deel van het jaar van mening dat de hoge inflatie van tijdelijke aard zou zijn. In de laatste maanden van 2021 hebben de meeste centrale banken hun mening hierover bijgesteld. In Noorwegen en het Verenigd Koninkrijk is daarom eind 2021 al een begin gemaakt met het verhogen van de beleidsrente. Ook in veel opkomende landen zijn centrale banken begonnen met het normaliseren van het monetaire beleid. Naar verwachting zal de Amerikaanse centrale bank (Fed) dit voorbeeld in 2022 volgen. De ECB is vooralsnog vrij terughoudend in normalisatie van het monetaire beleid. Door de inflatieontwikkelingen zijn de renteniveaus gedurende het jaar opgelopen. Staatsobligaties waren door de oplopende rente afgelopen jaar de slechtst presterende beleggingen. Binnen de eurozone deden Duitse staatsobligaties het (relatief) het minst slecht, terwijl Oostenrijkse staatsobligaties het laagste rendement behaalden. Voor de creditmarkten was 2021 over het algemeen een onbewogen jaar. Sterker nog, we moeten terug naar de periode voor de grote financiële crisis om een periode terug te vinden waar de volatiliteit in de creditmarkten zo laag was. Risico-opslagen van de verschillende segmenten liepen op.

Renterisico is één van de grootste en belangrijkste risico's op de balans van het pensioenfonds. Het pensioenfonds beheerst dit risico door te beleggen in euro Staatsobligaties en renteswaps. In 2021 hanteerde het pensioenfonds een vast afdekkingspercentage waarbij 60% van het renterisico op basis van de marktrente werd afgedekt. De swaprente steeg gedurende 2021 flink. De 30-jaars swaprente steeg in 2021 bijvoorbeeld van -0,02% naar 0,48%. Het pensioenfonds dekt het renterisico niet volledig af. Hierdoor had de rentestijging een positieve impact op de dekkingsgraad aangezien de waarde van de technische voorziening sterker in waarde afnam dan de waarde van de beleggingen.

De beleggingsportefeuille van het pensioenfonds bevat beleggingen die in buitenlandse valuta's genoteerd zijn. Hierdoor ontstaat valutarisico. Valutarisico is het risico dat de buitenlandse valuta's dalen en de beleggingen omgerekend in euro in waarde dalen. Het pensioenfonds heeft als doel het valutarisico gedeeltelijk af te dekken. Belangrijke buitenlandse valuta's waarin belegd wordt, zijn de Amerikaanse dollar, Britse pond en Japanse yen.

Het valutarisico van deze valuta's wordt binnen de categorieën Aandelen Wereld, Beursgenoteerd vastgoed, Niet-beursgenoteerd vastgoed en Private Equity voor 75% afgedekt naar de euro. Binnen de categorieën inflatiegerelateerde obligaties en bedrijfsobligaties VS wordt het valutarisico voor 100% afgedekt. Voor de beleggingscategorieën Bedrijfsleningen wordt het valutarisico volledig afgedekt binnen de beleggingsinstellingen. Per saldo droeg de valuta afdekking negatief bij aan het resultaat van de portefeuille over 2021. De valuta afdekking beschermt namelijk tegen een daling van de afgedekte valuta's. Als deze valuta's echter stijgen, dan levert de valuta afdekking een negatieve waarde op. Dit was voor de meeste valuta's het geval in 2021. Alleen de Japanse yen daalde 3,7% in waarde. De stijging in de overige vreemde valuta was flink. De stijging van de Amerikaanse dollar, met 6,9%, was bepalend voor het resultaat van de valuta afdekking, omdat dit de grootste valutapositie is.

7.4 Toelichting per beleggingscategorie

7.4.1 Vastrentende waarden

Vastrentende waarden maakten eind 2021 41,5% uit van de totale beleggingsportefeuille (eind 2020: 57,4%). De daling komt doordat in 2021 zowel de LDI-portefeuille als de liquide middelen die aangehouden worden als dekking voor de LDI-portefeuille niet meer binnen de vastrentende waarden-portefeuille worden aangehouden, maar apart. Er zijn bedrijfsobligaties Europa en US aan de portefeuille toegevoegd. Het beheer van de LDI-portefeuille en de staatsobligaties liggen bij één beheerder. Het beheer van bedrijfsobligaties ligt bij twee beheerders, van bedrijfsleningen ligt bij één beheerders en het beheer van microkredieten ligt ook bij twee beheerders. Het rendement op vastrentende waarden was door de oplopende rentes negatief over 2021. Alleen op bedrijfsleningen werd een positief rendement behaald. Deze hebben meestal een variabele rente en daardoor geen last van de rentestijging.

7.4.2 Aandelen

De invulling van de aandelenportefeuille ontwikkelde markten is in 2021 gewijzigd van beleggen in Europa en de Verenigde Staten naar wereldwijd. Binnen de aandelenportefeuille wordt via twee beheerders belegd in bedrijven in respectievelijk ontwikkelde en opkomende landen. Eind 2021 werd 100% van de aandelenportefeuille passief beheerd (2020: 100%). Het rendement op de aandelenportefeuille over 2021 was positief met 24,6%.

7.4.3 Vastgoed

Binnen vastgoed wordt belegd in beursgenoteerde vastgoedfondsen en niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen. Het beursgenoteerde vastgoed is 78% van de vastgoedportefeuille (eind 2020: 74%) en wordt beheerd door één beheerder. 22% wordt belegd in niet-beursgenoteerd vastgoed (eind 2020: 26%) en wordt beheerd door drie beheerders. Het jaar 2021 was een positief jaar voor vastgoed met een rendement van 29,8%.

7.4.4 Alternatieve beleggingen

Eind 2021 bestonden de alternatieve beleggingen uit private equity via een tweetal fondsen en een bijna volledig afgebouwd belang in een infrastructuur beleggingsfonds met participaties in wind- en zonne-energieparken. Het rendement op private equity was positief, terwijl infrastructuur een negatief rendement opleverde.

7.4.5 Rente- en valuta-afdekking

De pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op basis van de swaprente. Daardoor is de balans van PMA gevoelig voor veranderingen in de hoogte van de rente. Valutakoersen beïnvloeden de niet-euro

beleggingen en daarmee ook de balans van PMA. Met behulp van renteswaps en valutacontracten worden deze risico's beheerst. Uiteraard staat tegenover een winst of verlies op de afdekking een omgekeerde ontwikkeling in de waarde van de pensioenverplichtingen, respectievelijk de beleggingsportefeuille. Het renterisico was eind 2021 voor 60% afgedekt (eind 2020; 55,7%) op basis van marktrente. Het valutarisico op de Amerikaanse dollar, het Britse Pond en de Japanse Yen wordt voor 75% afgedekt bij de meeste zakelijke waarden en voor 100% bij de betreffende vastrentende waarden. De bijdrage van de rente afdekking bedroeg -0,3% (2020; 5,5%) en van de valuta afdekking -1,8% (2020; 0,8%).

7.5 Z-score en Vrijstelling Wet BPF

In de Wet verplichte deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds is een vrijstellingsregeling opgenomen. Deze bepaling is nader uitgewerkt in het Vrijstellings- en boetebesluit Wet Bpf 2000 en biedt werkgevers een aantal gronden voor vrijstelling van de verplichte deelname aan PMA. Eén van de vrijstellingsgronden is gebaseerd op een matig resultaat op de beleggingen in vergelijking tot de normportefeuille. Hiertoe wordt ieder jaar een score berekend: de zogenaamde Z-score. Deze score is gebaseerd op de performance met correcties voor interne kosten en de verhouding zakelijke en vastrentende waarden. Op basis van de Z-scores in de afgelopen 5 jaar wordt de performancetoets berekend.

Als de uitkomst van de performancetoets, inclusief een presentatie-correctie van 1,28%-punt, groter of gelijk is aan 0 is er geen grond voor vrijstelling. De Z-score voor PMA was in 2021 0,96. De uitkomst van de performancetoets over de periode 2017 tot en met 2021 bedroeg voor PMA 2,12. De performancetoets is daarmee ruimschoots gehaald.

TABEL 24 – RESULTATEN PERFORMANCETOETS

Z-score toets	2021	2020	2019	2018	2017	2016
Z-score per jaar	0,96	-0,60	0,47	0,75	0,29	-0,49
Jaarlijkse bijdrage aan de 5-jaars toets	0,69	-0,01	0,46	0,59	0,39	0,04
Verloop 5-jaars performancetoets	2,12	1,47	1,94	1,85	1,40	2,18

8

Risicomanagement

PMA beheerst de risico's van het fonds met behulp van een integraal risicomanagementmodel. PMA onderkent bij risicomanagement een harde en een zachte kant. De harde kant heeft betrekking op de beheersmaatregelen en de administratieve organisatie. De zachte kant betreft aspecten als professionaliteit, kennis, integriteit en gedrag.

In 2021 is het risicomanagement aangepast naar aanleiding van de fusie met Appolaris. Er is voor gekozen om het ontwikkelde 'internal control framework' leidend te maken voor het aantoonbaar maken van 'in control' zijn over de eigen en de uitbestede processen.

8.1 De organisatie van het risicomanagement

Het bestuur van PMA hanteert een integrale risicobenadering, gebaseerd op het door DNB ontwikkelde risicobeheersingsframework 'FIRM' en aangevuld met risico-categorieën die van materieel belang kunnen zijn op het behalen van de strategische doelstellingen. De effectiviteit van het integrale risicomanagement meten we aan de hand van het volwassenheidsmodel voor Integraal Risicomanagement (IRM) van DNB. PMA maakt ten behoeve van de inrichting van het risicomanagementproces gebruik van de diensten van de aangestelde sleutelfunctiehouder en -vervuller risicobeheer, aangevuld met de kennis en expertise vanuit de RC en het bestuursbureau.

Het bestuur gebruikt het integrale risicomodel niet alleen om de kwaliteit van de besluitvorming te versterken, maar ook om zich een oordeel te vormen over de beheersing van de operationele processen en de financiële verslaggeving. De uitvoering en effectieve werking van het integrale risicomanagement is geborgd in de governancestructuur van het fonds. PMA hanteert hierbij het zogenoemde 3

lines-of-defence model, waarbij de 1e lijn de risicodragers zijn (het bestuur, de bestuurlijke commissies en de verantwoordelijke managers binnen de uitvoeringsorganisatie), de 2e lijn wordt vertegenwoordigd door de risicobeheerfunctie, de actuariële functie en de compliance officer en de 3e lijn door de interne auditfunctie.

Om doorlopend 'in control' te zijn ten aanzien van de eigen processen als ook de (onder)uitbestede processen verlangt het bestuur van zijn uitbestedingspartners dat zij het beleid van PMA aantoonbaar naleven. Verder houdt de raad van toezicht middels periodieke rapportages en het bijwonen van commissievergaderingen toezicht op de risico-beheersing door het bestuur en beoordeelt de raad van toezicht de adequaatheid daarvan.

Het risicomanagement is gebaseerd op geïdentificeerde risico's, die gemitigeerd of geaccepteerd kunnen worden. Voor vooraf niet-geïdentificeerde risico's heeft PMA een crisisplan, waarin procesmatig staat beschreven welke processtappen moeten worden genomen om een crisis het hoofd te kunnen bieden. Een belangrijk element in deze aanpak is dat er in voorkomend geval een crisiscomité wordt gevormd met daarin de juiste ervaring en expertise vanuit het bestuur en het bestuursbureau. Indien nodig worden externe deskundigen ingeschakeld. Het crisiscomité adviseert het bestuur van PMA over de te nemen besluiten of onderneemt zelf actie voor zover dat past binnen het door het bestuur verstrekte mandaat.

8.2 Risicohouding

PMA hanteert als financiële risicomaatstaf het vereist eigen vermogen (VEV). Deze wettelijk vereiste buffer is een maat voor risicokarakteristieken van het beleggingsbeleid. Het beleggingsbeleid is een afspiegeling van de risicohouding van PMA en de strategische keuzes die het bestuur maakt.

Voor PMA bedroeg het VEV eind 2021 120,6% (eind 2020: 119,2%) De verandering wordt met name veroorzaakt door de lagere stand van de rente, waardoor er een relatief kleinere renteschok wordt berekend en de verandering in het beleggingsbeleid. Het hogere VEV ligt nog steeds binnen de bandbreedte die het bestuur hiervoor heeft vastgesteld.

Daarnaast is samen met de sociale partners een risicohouding afgesproken die resulteerde in de afgesproken grenzen bij de haalbaarheidstoets. PMA hanteert een ondergrens voor het verwachte pensioenresultaat van 90%, met een maximale afwijking van de ondergrens in een slechtweerscenario van 45%. Dit wordt verder besproken in paragraaf 4.3.2.

8.3 Verbeteringen in het risicomanagement

In 2021 is op enkele terreinen het risicomanagement aangescherpt. De aanpassingen en verbeteringen hebben met name betrekking op:

- Een aantal IT-beveiligingsmaatregelen is doorgevoerd op het gebied van cybersecurity en daarnaast zijn veranderingen doorgevoerd op de infrastructuur waardoor bestuurlijke en operationele processen ongestoord en veilig doorgang konden vinden tijdens het thuiswerken.
- De objectivering en scope van de financiële en niet-financiële risicorapportages zijn verbeterd. De rapportages kunnen hierdoor beter ingezet worden als stuurmiddel.
- Het Internal Control Framework is ingevoerd en leidend geworden als opvolger van de ISAE 3402 II verklaring van Appolaris.
- Gedurende het jaar zijn de risicobereidheid, de risico beginselen en de risico inschattingen nader gedefinieerd. Dit is uiteindelijk vertaald naar de eigenrisicobeoordeling (ERB).
- De ERB is in nauwe betrokkenheid met de RC en het bestuur opgesteld, waarbij de belangrijkste strategische risico's centraal stonden. Daarbij zijn van de strategische risico's scenario-analyses gemaakt die tot reeds ingezette verbeteringen hebben geleid.
- Het beleidsdocument Integraal Risicomanagement is geactualiseerd en aangescherpt.

Op basis van de uitkomsten van de ERB is het bestuur van mening dat het risicomanagement binnen PMA effectief en doelmatig is vormgegeven, mede in aanmerking genomen de omvang en complexiteit van PMA. In het komend jaar zijn verdere verbeteringen gepland, met name op het gebied van datamanagement, nieuwe en opkomende risico's en de implementatie van een risicomanagement applicatie.

8.4 Risicomanagement en integriteit

Aan de bestuursleden van PMA en aan de medewerkers van PMA worden hoge eisen gesteld. Deze eisen betreffen niet alleen hun integriteit, maar ook ervaring en opleiding. Zowel het bestuur, als de medewerkers van het bestuursbureau en andere daartoe door het bestuur aangewezen verbonden personen (zoals de externe leden van de beleggingsadviescommissie) ondertekenen jaarlijks de vastgestelde gedragscode. PMA wil geen vermenging van zakelijke en privébelangen. De gedragscode bevat richtlijnen op het gebied van ethiek, alsmede gedragsregels op het gebied van belangenconflicten, geheimhouding, handel met voorkennis en oneigenlijke beïnvloeding. Dit alles draagt bij aan de integriteit van het fonds en bestendigt het vertrouwen van betrokken organisaties, belanghebbenden en derden in het fonds.

De naleving van de gedragscode wordt door de externe compliance officer bewaakt. PMA heeft HVG Law aangesteld als compliance officer. De compliance officer rapporteert ieder kwartaal over zijn bevindingen. De bevindingen met betrekking tot het boekjaar 2021 zijn opgenomen in paragraaf 9.6.

8.5 Risicobeoordeling

Jaarlijks voert PMA een strategische risicoanalyse en een strategische integriteitsrisicoanalyse uit. Het bestuur heeft in het vierde kwartaal 2021 beoordeeld of de methodiek en/of de risico-inschatting van de geïdentificeerde risico's aangepast moest worden en of de bestaande beheersmaatregelen voldeden.

Het bestuur heeft geconcludeerd dat er geen significante wijzigingen nodig zijn, maar dat enkele risicocategorieën nadrukkelijker aandacht behoeven, zoals strategische risico's in het licht van het nieuwe pensioenstelsel en cyberrisico's.

Het bestuur is tot de conclusie gekomen dat de risicoclassificaties gehandhaafd kunnen blijven.

De belangrijkste financiële en niet-financiële risico's (inclusief de inschatting van het risico en de genomen beheersmaatregelen) en de mate waarin PMA bereid is het risico te lopen, zijn zichtbaar in het volgende schema.

GRAFIEK 2 – FINANCIËLE EN NIET-FINANCIËLE RISICO'S

Gedurende de Coronacrisis in 2020 is de risicobereidheid voor renterisico naar beneden bijgesteld, zodat de kans dat PMA de pensioenen moet verlagen kleiner werd. De risicobereidheid van overige genoemde risicocategorieën is gelijk gebleven. De beheersmaatregelen van deze risico's hebben gedurende het boekjaar naar behoren gefunctioneerd. Alle risico's blijven hiermee binnen de hiervoor door het bestuur vastgestelde risicobereidheid.

Financiële risico's

A Renterisico

De dekkinggraad van PMA is gevoelig voor schommelingen in de marktrente, omdat de waarde van de verplichtingen in een andere mate dan de beleggingen veranderen door wijzigingen in de marktrente. Het afdekken van het renterisico heeft een positief effect op de dekkinggraad bij een dalende rente. Als de rente stijgt, profiteert PMA echter ook minder, omdat dan ook waarde van de vastrentende waarden daalt. In 2021 is besloten de renteaafdekking te handhaven op 56% en later te verhogen naar 60% op basis van de marktrente tot na de afronding van de ALM-studie. Op basis van de uitkomsten van de ALM-studie zal het bestuur de hoogte van de renteaafdekking heroverwegen. Op basis van UFR-rente is het renterisico grotendeels afgedekt.

Beheersmaatregelen

PMA mitigeert het renterisico door dit gedeeltelijk af te dekken met rentederivaten en vastrentende waarden. Daarnaast wordt het renterisico inzichtelijk gemaakt door het simuleren van marktschokken.

B Marktrisico

De waarde van de beleggingen wordt beïnvloed door de koersen op de financiële markten. Dit kunnen koersen van aandelen of obligaties zijn, maar ook valutakoersen, omdat PMA ook belegt in landen buiten de eurozone.

Beheersmaatregelen

PMA spreidt de beleggingen over verschillende beleggingscategorieën en verschillende regio's. In 2021 is besloten om de beleggingscategorie Infrastructuur toe te voegen en het valutabeleid aan te passen, waarbij gesteld is dat voor de grote vreemde valuta exposure naar vastrentende waarden geheel wordt afgedekt en dat grote valutarisico's in zakelijke waarden (dit betreft de Amerikaanse dollar, de Britse pond en de Zwitserse frank) voor 75% worden afgedekt, tenzij dit tegenstrijdig is aan het beleid van een fonds. Het beleggingsbeleid wordt verder toegelicht in hoofdstuk 7.

C Kredietrisico

Bedrijven waarin PMA belegt kunnen failliet gaan, de betrokken partijen kunnen hun financiële verplichtingen niet nakomen of de kredietwaardigheid van deze partijen kan verslechteren. De mate waarin deze risico's aanwezig zijn of materialiseren, hebben effect hebben op de waardering van deze beleggingen. Verder heeft PMA liquide middelen bij financiële instellingen uitstaan om aan de eigen verplichtingen te voldoen. Deze financiële instellingen kunnen eveneens failliet gaan, waardoor PMA ook op deze partijen kredietrisico loopt.

Beheersmaatregelen

PMA heeft een stringent beleid ten aanzien van het kredietrisico. Voor obligaties en bedrijfsleningen zijn limieten gesteld ten aanzien van de krediet-ratings en we ontvangen onderpand als derivaten een positieve waarde hebben. Liquide middelen mogen alleen uitgezet worden bij partijen met een goede kredietwaardigheid. Beleggingsfondsen en beleggingsmandaten worden gescreend op de wijze waarop zij met kredietrisico omgaan.

Niet-financiële risico's

D Uitbestedingsrisico

PMA heeft veel van haar activiteiten uitbesteedt. Belangrijke uitbestedingspartners zijn Achmea Investment Management voor het vermogensbeheer en Visma Idella voor de levering van de pensioen-applicatie. Door de uitbestedingen is het fonds afhankelijk van de kwaliteit en de continuïteit van de dienstverlening van deze partijen.

Beheersmaatregelen

Om het uitbestedingsrisico te beheersen, heeft PMA heldere afspraken gemaakt in de vorm van contracten en dienstverleningsoverzichten. De monitoring van de uitbestedingspartners vindt plaats binnen verschillende lagen van de organisatie en er wordt hierover periodiek gerapporteerd aan het bestuur. Daarnaast hebben belangrijke uitbestedingsrelaties een ISAE 3402 type II-verklaring, waarvan de scope de belangrijkste activiteiten afdekt. Indien er sprake is van onder-uitbesteding, dan gelden hiervoor dezelfde criteria.

E IT-risico

Dit is het risico dat IT-systemen niet meer beschikbaar zijn of dat anderen ongeoorloofd toegang hebben tot systemen en informatie. PMA maakt meer en meer gebruik van IT-systemen om deelnemers, werkgevers en het bestuur van informatie te voorzien. Deze systemen bevatten gevoelige informatie die waardevol kan zijn voor derden.

Beheersmaatregelen

Om beschikbaarheid van de systemen te garanderen, zijn heldere afspraken gemaakt met (gecertificeerde) systeemleveranciers. Daardoor is de beschikbaarheid met een hoge mate van zekerheid gegarandeerd. Daarnaast laat de uitvoeringsorganisatie jaarlijks de toegang tot de systemen testen. Uit de audit op de Cobit assessment eind 2020 bleek dat de belangrijkste IT-risico's in voldoende mate beheerst werden.

F Integriteitsrisico

PMA heeft de beschikking over privacygevoelige informatie en belegt een aanzienlijk vermogen. De integriteit van PMA kan worden beïnvloed door niet-integere of onethische gedragingen.

Beheersmaatregelen

PMA heeft een gedragscode, die jaarlijks wordt getekend door bestuursleden en andere verbonden personen. PMA verlangt daarnaast dat de partijen waarmee zij zaken doet tenminste een vergelijkbare gedragscode hanteren. PMA wordt hierbij ondersteund door een gespecialiseerd bureau. PMA heeft adequate maatregelen genomen om te voldoen aan de vereisten op grond van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), de Europese privacywetgeving. Per 1 juli 2019 heeft de Pensioenfederatie een gedragslijn Verwerking persoonsgegevens pensioenfondsen vastgesteld. PMA onderschrijft deze gedragslijn waarbij het doorvoeren van verbeteringen een continu proces is.

8.6 Uitvoeringsrapportage

Alle ontwikkelingen en activiteiten op het gebied van risicobeheersing, zowel van het fonds als van de uitvoeringsorganisatie, zijn gericht op het doorlopend 'in control' zijn van het bestuur. Het bestuur van PMA is verantwoordelijk voor de financiële positie van het fonds en in dat kader ook voor de opzet, het bestaan en de werking van de risico-beheersings- en controlesystemen.

Het fonds heeft een groot deel van de operationele activiteiten uitbesteed. Om doorlopend in control te blijven, hecht het bestuur veel waarde aan zekerheid over het bestaan en de werking van de risico-beheersing- en controlesystemen.

De risicobeheersings- en controlesystemen zijn erop gericht om een redelijke mate van zekerheid te bereiken ten aanzien van de identificatie en het beheersen van risico's, zowel bij het fonds, als bij de partijen aan wie operationele activiteiten zijn uitbesteed. De systemen kunnen niet garanderen dat PMA de strategische, operationele en financiële doelen altijd haalt, noch kunnen de systemen alle fouten van materieel belang, eventuele fraudegevallen en het niet voldoen aan alle relevante wet- en regelgeving volledig voorkomen. PMA heeft wel maatregelen getroffen die de kans op en impact van de genoemde risico's zoveel mogelijk beperken.

Het bestuur merkt verder op dat de aard van de werkzaamheden van het pensioenfonds met zich meebrengt dat sommige risico's, zoals de beleggingsrisico's en de gevolgen van demografische ontwikkelingen, buiten de invloedssfeer van het fonds liggen.

Het bestuur voert het risicomanagement uit via een governancestructuur, waarbij de verschillende operationele activiteiten aan commissies zijn toegevoegd. Onder meer aan de hand van de integrale risicorapportage bespreekt het bestuur op kwartaalbasis de risicobeheersing binnen het fonds als geheel.

De interne audit, de onafhankelijk accountant en de certificerende actuaire, adviseren PMA naar aanleiding van bevindingen uit reguliere controlewerkzaamheden en specifieke onderzoeken. Voor specifieke onderzoeken maakt het bestuur ook gebruik van andere externe partijen.

De uitvoeringsorganisatie beschikt over het Internal Control Framework met procesbeschrijvingen, controles en rapportages, om een adequate risicobeheersing te waarborgen en te onderhouden, waarbij interne audit themagewijs onderzoek doet naar de opzet, bestaan en werking van beheersmaatregelen. De resultaten van de beoordeling van dit control framework, inclusief de additionele beheersmaatregelen, bieden het bestuur voldoende zekerheid om te spreken van een integere en beheerste bedrijfsvoering.

In het verslagjaar is het risicomanagement verder ontwikkeld, met als doel doorlopend aantoonbaar in control te zijn. Niet alleen wat betreft de eigen processen, maar ook ten aanzien van de processen die uitbesteed zijn.

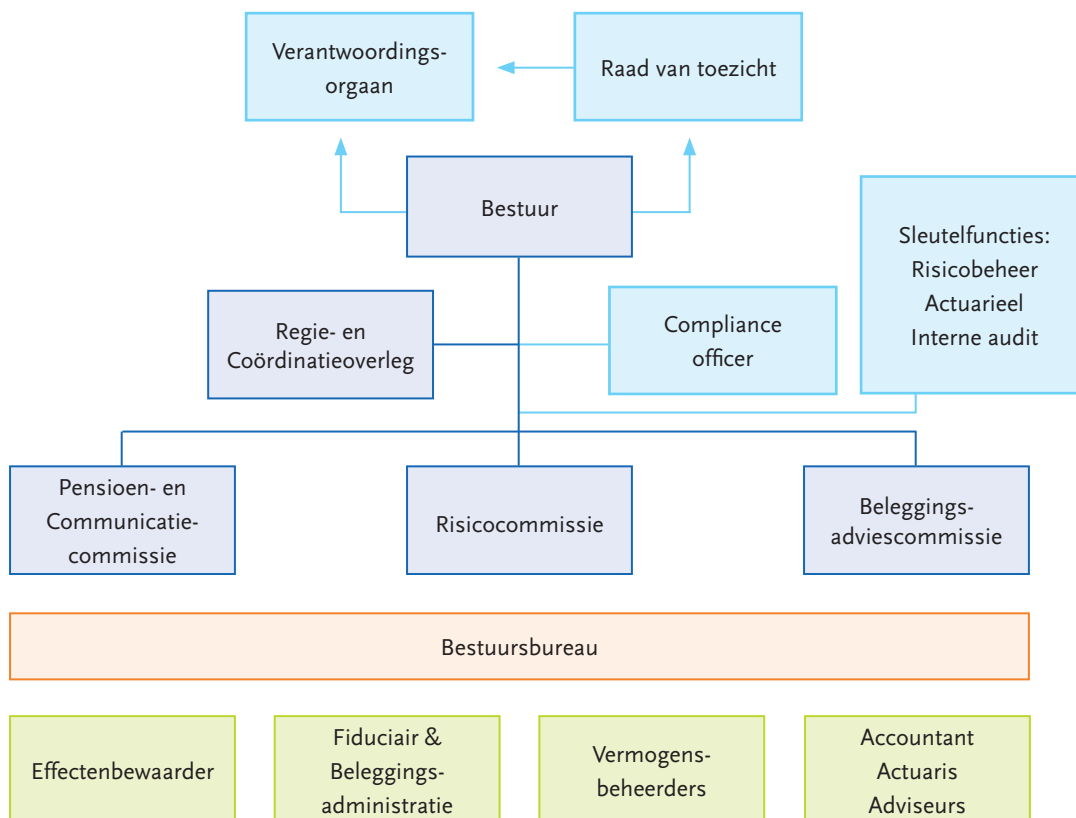
9

Governance van het pensioenfonds

PMA heeft een paritair bestuursmodel, waarbij de benoeming van de bestuursleden plaatsvindt op voordracht van werkgevers- en werknemersorganisaties in de branche. De raad van toezicht houdt intern toezicht. Aan het verantwoordingsorgaan wordt verantwoording afgelegd. Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan een adviesrol. PMA is zodanig georganiseerd dat de uitvoering van de pensioenregelingen en het beheer van het vermogen op een adequate en gecontroleerde manier plaatsvinden. Bij de inrichting van het fonds is zo veel mogelijk aangesloten bij de normen van de Code Pensioenfondsen. Waar dat niet zo is, wordt dit toegelicht in dit verslag conform het ‘pas toe of leg uit’ beginsel.

Tot en met 31 december 2020 had PMA een eigen uitvoeringsorganisatie, Appolaris B.V. Stichting Administratie Kantoor Appolaris was de juridisch eigenaar van Appolaris. Op 1 januari 2021 zijn PMA en Appolaris met elkaar gefuseerd middels een juridische fusie. Vanaf 1 januari 2021 zijn de medewerkers van Appolaris in dienst gekomen bij PMA en vormen deze medewerkers het bestuursbureau. Hiermee is PMA weer een zelfadministrerend pensioenfonds. Hieronder is in een schema weergegeven hoe PMA in 2021 georganiseerd is (licht en donkerblauw zijn bestuurlijke organen, oranje is het bestuursbureau en groen zijn externe partijen). Het fiduciair management wordt verzorgd door Achmea Investment Management.

SCHEMA 1 – ORGANOGRAM PMA IN 2021

9.1 Bestuur en bestuurscommissies

Het bestuur van PMA bestaat uit tenminste acht en maximaal negen leden. In 2021 bestond het bestuur uit vier leden die door werkgeversorganisaties zijn voorgedragen, drie leden die door werknemersorganisaties zijn voorgedragen, een gekozen bestuurslid (vertegenwoordiger van de pensioengerechtigden) en een onafhankelijk bestuurslid met specifieke deskundigheid op het gebied van risicomanagement. Er was het hele jaar 2021 een vacature in het bestuur voor een bestuurslid namens werknemersorganisatie FNV. FNV heeft eind 2021 een kandidaat voorgedragen die vanaf december 2021 als toehoorder de bestuurs- en commissievergaderingen bijwoont. Het is de bedoeling om dit kandidaat-bestuurslid in de loop van 2022 daadwerkelijk als bestuurslid te benoemen, zodra duidelijk is dat zij over geschiktheidsniveau A beschikt.

Het bestuur is belast met het besturen van PMA. Het bestuur is eindverantwoordelijk voor al wat door of namens PMA wordt gedaan of nagelaten. Bestuursleden besteden tenminste één dag per week aan PMA, waarbij de secretaris dat voor twee dagen doet en de voorzitter voor drie dagen. Het bestuur heeft diverse commissies ingesteld, die onder meer tot taak hebben om besluiten die het bestuur moet nemen voor te bereiden. Deze commissies rapporteren aan het bestuur. Het bestuur wordt daarnaast ondersteund door de directeur van het bestuursbureau en door de in 2021 aangestelde directiesecretaris.

Voor bijzondere onderwerpen stelt het bestuur ad hoc stuur- of werkgroepen samen. In 2021 was dit de projectgroep nieuw pensioenstelsel en (voor een korte periode) een ad hoc werkgroep met betrekking tot een specifieke werkgeversvraag.

In 2021 hebben geen bestuurswisselingen plaatsgevonden. Ton Teitsma, bestuurslid namens werkgeversorganisaties, is in mei 2021 herbenoemd voor zijn derde en laatste termijn. De vacature aan werknemerszijde die sinds juni 2020 open stond, lijkt in december 2021 opgevuld met kandidaat-bestuurslid Shantinella Mariano. Shantinella Mariano zal eerst een periode als kandidaat-bestuurslid meelopen alvorens het bestuur overgaat

tot benoeming. De complete lijst met bestuurders is in de bijlage Personalia opgenomen.

Het Regie- en Coördinatieoverleg (RCO), bestaande uit de voorzitter en de secretaris van het fonds en de directeur van het bestuursbureau, houdt zich bezig met de procedurele voorbereiding van (de agenda van) de bestuursvergaderingen en het opvolgen van de bestuursbesluiten. Daarnaast is het RCO het eerste aanspreekpunt voor de raad van toezicht, het verantwoordingsorgaan, cao-partijen en andere bij PMA betrokken partijen. Het RCO heeft geen (gemandateerde) beslissingsbevoegdheid wat betreft beleidszaken.

Het RCO bestond in 2021 uit Remco Velasquez, voorzitter, Iris Blankers, secretaris, en Aldrik Venemans, directeur.

De Pensioen- en Communicatiecommissie (PCC) bestaat uit bestuursleden en houdt zich onder meer bezig met het pensioen- en het uitvoeringsreglement, toekenning van pensioenrechten, premievaststelling en communicatie. In 2021 stonden onder andere 'verbeterpunten registratie basisgegevens', invulling klantbedieningsstrategie, het communicatiebeleidsplan 2022-2024 en premie en opbouw 2022 op de agenda van de PCC.

De PCC bestond in 2021 uit de bestuursleden Huub Overgaag, Sjoerd Veenstra en Joris van Basten Batenburg. Huub Overgaag is voorzitter van de PCC.

De Beleggingsadviescommissie (BAC), bestaande uit bestuursleden en externe deskundigen, adviseert het bestuur over het beleggingsbeleid en ziet toe op de uitvoering daarvan. Belangrijkste onderwerpen in 2021 voor de BAC waren de transitie naar de nieuwe strategische portefeuille en de advisering over het ESG-beleid, de ALM studie en het nieuwe pensioenstelsel.

De BAC bestond in 2021 uit de bestuursleden Remco Velasquez, Iris Blankers en Fons Bakker en de extern deskundigen Peter Mannaert en Piet Roelandt. Peter Mannaert is voorzitter van de BAC.

De Risicocommissie (RC), bestaande uit bestuursleden en de sleutelfunctiehouder Risicobeheer, adviseert het bestuur op het gebied van risicomanagementbeleid, en bewaakt de effectieve invulling daarvan.

De RC heeft zich in 2021 met name beziggehouden met de eigenrisicobeoordeling, het Internal Control Framework, het nieuwe risicomangementbeleid, en het inregelen van het ICF vanaf 1 januari 2021.

De RC bestond in 2021 uit de bestuursleden Ton Teitsma, Joris van Basten Batenburg en Marcel de Wit en de sleutelfunctiehouder Ronald Sijsenaar. Ton Teitsma is voorzitter van de RC.

Ten slotte zijn er twee overlegorganen; het audit overleg waarin de controle van de jaarrekening en de activiteiten van de interne auditor worden aangestuurd, en het compliance overleg voor de coördinatie ten aanzien van de externe compliance officer. Deze overlegorganen zijn samengesteld uit leden van het bestuur en het bestuursbureau.

9.2 Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit vijf werknemersleden (benoemd door werknemersorganisaties), twee werkgeversleden (benoemd door werkgeversorganisaties) en één gekozen vertegenwoordiger van de pensioengerechtigden.

In het tweede kwartaal van 2021 heeft Wil de Vries, lid namens werknemersorganisatie FNV, om persoonlijke redenen haar lidmaatschap met onmiddellijke ingang beëindigd. Het FNV heeft snel een vervanger benoemd, namelijk Jur Huizenga. Voor Jur Huizenga is PMA geen onbekende; Jur was bestuurslid van 1 januari 1998 tot 1 april 2017. Het verantwoordingsorgaan geeft jaarlijks een oordeel over het handelen van het bestuur, over het door het bestuur gevoerde beleid en de door het bestuur gemaakte beleidskeuzes. In 2021 is door het bestuur 8 keer advies gevraagd aan het verantwoordingsorgaan, onder meer over het Uitvoeringsreglement, het vergoedingenreglement, het functieprofiel voor een nieuw lid van de raad van toezicht, de herbenoeming van een lid van de raad van toezicht, de pensioenpremie, het communicatiebeleidsplan 2022-2024, het communicatie jaarplan 2022 en het reglement klachtenregeling.

De complete lijst met leden van het verantwoordingsorgaan is in de bijlage Personalialia opgenomen.

9.3 Raad van toezicht

De raad van toezicht bestaat uit drie onafhankelijke leden en heeft tot taak het toezicht houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het fonds en het bestuur met raad ter zijde staan. De raad van toezicht bestond in 2021 uit Jos Berkemeijer, Inge Nijhuis en Edith Snoeij. Edith Snoeij is eind 2021 afgetreden omdat haar maximale zittingstermijn was afgelopen en zij is per 1 januari 2022 opgevolgd door Margreet Oostenbrink, die tevens de voorzittersfunctie heeft overgenomen.

De raad van toezicht heeft in 2021 regelmatig vergaderd, onderling maar ook met het bestuur en het verantwoordingsorgaan. De raad van toezicht is in 2021 4 keer om goedkeuring gevraagd, onder meer over het reglement van de raad van toezicht, de herbenoeming van een bestuurslid, functieprofielen voor bestuursleden en het vergoedingenreglement.

9.4 Sleutelfuncties

PMA heeft sinds 2020 de sleutelfuncties als volgt ingericht:

- Sleutelfunctiehouder actuariael – Rob Schilder, Willis Towers Watson
- Sleutelfunctiehouder risicobeheer – Ronald Sijsenaar, Probability & Partners
- Sleutelfunctiehouder interne audit – Marc van Heese, ARC People

De sleutelfunctie vervullers zijn:

- Sleutelfunctie vervuller actuariael – Rob Schilder, Willis Towers Watson
- Sleutelfunctie vervuller risicobeheer – Ronald Sijsenaar, Probability & Partners
- Sleutelfunctie vervuller interne audit – Edward Mulders, Mazars

In 2021 heeft hier geen wijziging in plaatsgevonden.

9.5 Bestuursbureau

Nadat PMA op 1 januari 2021 fuseerde met haar eigen uitvoeringsorganisatie Appolaris, werd PMA hierdoor weer een zelfadministrerend fonds. De voormalig Appolaris medewerkers vormen nu het bestuursbureau. Het bestuursbureau verricht diverse werkzaamheden, waaronder de pensioenadministratie, de bestuursondersteuning en een deel van het risicomangement. Op het gebied van beleggingsbeleid is er binnen het bestuursbureau een adviseur vermogensbeheer. Deze adviseur vermogensbeheer werkt nauw samen met Achmea Investment Management B.V. (Achmea IM) zijnde de fiduciair beheerder.

Het bestuursbureau rapporteert per kwartaal aan het bestuur, net zoals Achmea IM dat doet.

9.6 Klachten

In 2021 zijn twee klachten geregistreerd bij PMA. Eén klacht betreft een pensioeninhoudelijk vraagstuk over naheffing van pensioenpremie. Deze klacht is onderhanden. De andere klacht betrof het niet kunnen inloggen vanuit het buitenland via eIDAS in de MijnOmgeving. Met deze klager is contact opgenomen om uit te leggen dat PMA gebonden is om eIDAS te gebruiken. Aan de klager is de door hem gevraagde informatie schriftelijk toegestuurd.

9.7 Code Pensioenfondsen

Op grond van artikel 11 Besluit uitvoering Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling doet een pensioenfonds in het jaarverslag mededeling over de naleving van de normen zoals neergelegd in de Code Pensioenfondsen. Als een pensioenfonds de normen uit de Code niet heeft nageleefd of niet voornemens is deze in het lopende en daaropvolgende boekjaar na te leven, doet het daarvan in het jaarverslag gemotiveerd opgave, het zogenaamde 'pas toe of leg uit' beginsel.

In 2021 zijn diverse onderwerpen uit de Code Pensioenfondsen onderwerp van gesprek geweest, zowel binnen het bestuur als in overleggen met de overige organen van PMA. Het bestuur is van mening

dat deze dialoog bijdraagt aan een afgewogen besluitvorming door het bestuur en aan een deugdelijke invoering en naleving van de normen zoals omschreven in de Code Pensioenfondsen.

In 2021 is de klokkenluidersregeling van PMA herschreven. Met deze nieuwe klokkenluidersregeling heeft PMA aansluiting gezocht bij de model klokkenluidersregeling van de Pensioenfederatie. De compliance officer is in deze nieuwe klokkenluidersregeling aangewezen als zijnde de persoon bij wie gemeld wordt.

Ook is in 2021 het reglement klachtenregeling definitief vastgesteld. Hiermee zijn het klachtenreglement en het geschillenreglement samengevoegd. Met het oog op de vacatures die in 2022 ontstaan in zowel het bestuur als het verantwoordingsorgaan voor een lid namens pensioengerechtigden, is het verkiezingsreglement in 2021 gewijzigd. Een van de wijzingen betrof deelname van (een vertegenwoordiger van) het verantwoordingsorgaan in geval van verkiezingen van een lid van dit verantwoordingsorgaan.

Ook de gedragscode en het vergoedingenreglement zijn in 2021 gewijzigd.

Hierna wordt ingegaan op de normen die (nog) niet zijn vastgelegd of (nog) niet (volledig) worden nageleefd.

In zowel het bestuur als in het VO of het BO is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen (norm 33)

Met bestuurslid Iris Blankers heeft het bestuur één vrouw die tevens jonger dan 40 jaar is. Met de komst van kandidaat-bestuurslid Shantinella Mariano krijgt het bestuur er nog een vrouw, die ook jonger dan 40 jaar is, bij. Bij het verantwoordingsorgaan wordt ruimschoots voldaan aan de diversiteitseisen qua geslacht, maar schort het aan leden onder de 40 jaar. Bij de raad van toezicht zijn vrouwen in de meerderheid.

PMA streeft naar een betere afspiegeling van belanghebbenden in zijn bestuur en in het verantwoordingsorgaan. PMA stelt bij vacatures aan de voordragende organisaties dan ook steeds expliciet de vraag rekening te houden met het door PMA geformuleerde diversiteitsbeleid. PMA heeft specifieke communi-

catiemiddelen ontwikkeld bedoeld om jongeren/vrouwen voor het bekleden van een functie binnen het fonds te interesseren. Dit kan een functie binnen het bestuur zijn of binnen het verantwoordingsorgaan.

Het bestuur, het BO en het intern toezicht houden bij het opstellen van de profielschets rekening met het diversiteitsbeleid. Het VO houdt hier rekening me bij het opstellen van de competentievisie (norm 35)

In norm 35 staat dat het verantwoordingsorgaan rekening houdt met het diversiteitsbeleid bij het opstellen van de competentievisie. Dit proces loopt bij PMA anders. Weliswaar wordt voldaan aan het rekening houden met het diversiteitsbeleid maar de competentievisie wordt door het bestuur van PMA vastgesteld nadat het verantwoordingsorgaan om input is gevraagd. In de tweede helft van 2021 is geconstateerd dat dit niet voldoet aan de verwoording van norm 35, namelijk dat het verantwoordingsorgaan de competentievisie opstelt. Dit punt staat voor 2022 op de agenda om aangepast te worden.

De Code Pensioenfondsen wordt nageleefd op de onderdelen die geen uitleg volgens het ‘pas toe of leg uit’ beginsel nodig hebben. De Code Pensioenfondsen kent acht normen (van de 65) die altijd om een toelichting vragen, de zogenoemde ‘rapportagenormen’. Het bestuur licht in Bijlage 1.4 deze acht rapportagenormen toe.

9.8 Certificering, controle en compliance

De extern certificerend actuaire van het fonds controleert jaarlijks onder meer of de technische voorzieningen, conform de grondslagen van het fonds, toereikend zijn vastgesteld. Het fonds heeft Willis Towers Watson als certificerend actuaire benoemd. De verklaring van de actuaire is opgenomen op bladzijde 91 van dit verslag.

De onafhankelijke accountant controleert jaarlijks de onder verantwoordelijkheid van het bestuur opgestelde jaarrekening. Deze controle wordt zodanig uitgevoerd dat het bestuur redelijk zeker weet dat de jaarrekening geen onjuistheden van

materieel belang bevat. Het fonds heeft PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. als onafhankelijk accountant benoemd.

De verklaring van de accountant is opgenomen op bladzijde 93 van dit verslag.

De externe compliance officer is belast met het toezicht op de naleving van de gedragscode waarover ieder kwartaal gerapporteerd wordt. HVG Law LLP was ook in 2021 de compliance officer van PMA. De compliance officer heeft op 31 mei 2021, 27 augustus 2021, 9 december 2021 en 9 maart 2022 aan het bestuur zijn bevindingen over 2021 gerapporteerd. De externe compliance officer heeft de 51 verbonden personen van PMA na afloop van ieder kwartaal in 2021 digitaal aangeschreven en heeft van alle verbonden personen de Verklaring inzake naleving van de gedragscode ontvangen. Hiermee hebben alle verbonden personen verklaard dat zij de Gedragscode hebben nageleefd in 2021. De externe compliance officer heeft van de alle insiders na afloop van ieder kwartaal in 2021 de Verklaring inzake ontvangst en naleving van de insiderregeling ontvangen. Hiermee hebben alle insiders verklaard dat zij de insiderregeling hebben ontvangen en hebben nageleefd in 2021.

In 2021 zijn alle gedragsregels nageleefd/grotendeels nageleefd. De gedragsregels die grotendeels werden nageleefd waren met name de uitnodigingen voor reizen, seminars, bedrijfsbezoeken en andere bijeenkomsten. In 2021 waren deze seminars in verband met de Covid-10 pandemie digitaal, dus in de vorm van webinars. Omdat aanmelding hiervoor laagdrempelig was, er geen rekening gehouden hoefde te worden met reistijd en giften en/of relatiegeschenken veelal niet aan de orde waren, werd er in een aantal gevallen aangemeld zonder hiervoor vooraf goedkeuring van de compliance officer te vragen. In de loop van 2021 heeft het bestuur de procedure voor het melden van digitale bijeenkomsten zonder enige vorm van gift of relatiegeschenk gewijzigd in die zin dat voorafgaande goedkeuring niet meer nodig is. De overige gedragsregels die gedurende 2021 grotendeels werden nageleefd betroffen een te late ondertekening van de gedragscode en een melding achteraf van een nevenfunctie. Al met al is het bestuur tevreden hoe compliance meer en meer gaat leven binnen PMA.

9.9 Geschiktheidsbevordering

Het bestuur zorgt voor geschiktheid, complementariteit en continuïteit binnen het bestuur. Het bestuur toetst de geschiktheid van de bestuursleden bij het aantreden en via evaluaties gedurende het bestuurslidmaatschap. Voor iedere vacature in het bestuur wordt een functieprofiel opgesteld, op basis van de competenties en eisen die aan een lid van de betreffende commissie worden gesteld en mede op basis van de geschiktheidsmatrix van het bestuur als geheel. Verder stelt het bestuur jaarlijks een geschiktheidsplan op, met zowel individuele als collectieve ontwikkeldoelen. In de periodieke zelfevaluatie wordt door het bestuur onder meer de effectiviteit van de uitkomsten van dit plan nader bekeken.

9.10 Beloningsbeleid

Het beloningsbeleid is in 2021 niet gewijzigd. PMA betaalt leden van het bestuur en de raad van toezicht uitsluitend vaste vergoedingen en geen variabele beloningen. Deze vergoeding is gebaseerd op de verantwoordelijkheid, functie-eisen en tijd die een lid geacht wordt aan het fonds te besteden. De standaard jaarvergoeding voor een bestuurder

bedraagt € 25.000 per jaar (op basis van één dag in de week). De secretaris krijgt vergoeding voor twee dagen in de week, de voorzitter voor drie dagen. De bestuurder die voorzitter is van een permanente beleidscommissie ontvangt een toeslag van € 2.500, tenzij de laatste tevens RCO-lid is. Kandidaat-bestuursleden ontvangen een vacatievergoeding voor de bijgewoonde vergaderingen bij het fonds.

De jaarlijkse vergoeding voor leden van de raad van toezicht bedraagt € 12.500, waarbij de voorzitter een toeslag van € 2.500 ontvangt. Samengevat ziet het beloningsschema er als volgt uit.

TABEL 25 – BESTUURSVERGOEDING PER JAAR

in €	2021	2020
Voorzitter bestuur	75.000	75.000
Lid bestuur	25.000	25.000
Lid bestuur + RCO	50.000	50.000
Lid bestuur + voorzitter commissie	27.500	27.500
Voorzitter raad van toezicht	15.000	15.000
Lid raad van toezicht	12.500	12.500

De totale bestuursvergoedingen (exclusief BTW) over 2021 en 2020 ziet u in tabel 26.

TABEL 26 – VERGOEDING BESTUUR in € excl. btw

Naam	Periode	VTE	Functie	Totaal 2021	Totaal 2020
Dhr. drs. A.J.M. Bakker	2020-2021	0,2		25.000	25.000
Dhr. J.H.M. van Basten Batenburg *	2020-2021	0,2		25.000	25.000
Mw. I.J. Blankers MSc	2020-2021	0,4	secretaris vanaf 2021	50.000	25.000
Dhr. Mr. H.C.J. Overgaag	2020-2021	0,2	penningmeester/ secretaris (2020) Voorzitter PCC	27.500	50.000
Dhr. T. Teitsma RA	2019-2020	0,2	voorzitter RC	27.500	27.500
Dhr. ing S. Veenstra *	2020-2021	0,2		25.000	9.688
Dhr. R.A. Velasquez	2020-2021	0,6	voorzitter	75.000	75.000
Dhr. drs. M.G.A.B. de Wit AAG	2020-2021	0,2		25.000	4.211
Dhr. drs. J.P. Veenhuizen **	2020-2021	0,0	secretaris (t/m juni 2020)	0	22.527
Totaal		2,2		280.000	263.927

* De vergoeding wordt afgedragen aan zijn werkgever.

** De vergoeding werd voor 50% afgedragen aan de organisatie die hij vertegenwoordigt.

De totale RvT vergoeding over 2021 en 2020 was als volgt:

TABEL 27 – RVT VERGOEDING in € excl. btw

Naam	Periode	VTE	Functie	Totaal 2021	Totaal 2020
Mw. E.L. Snoeij	2020-2021	0,1	voorzitter	15.000	15.000
Dhr. J.N. Berkemeijer AAG	2020-2021	0,1		12.500	12.500
Mw. drs. I.A. Nijhuis MMS	2020-2021	0,1		12.500	12.500
Totaal		0,3		40.000	40.000

Wegens het besluit van de Staatssecretaris van Financiën van 6 mei 2021 (Staatscourant 2021, nr. 22627) zijn leden van het bestuur en de raad van toezicht alsmede externe leden van de beleggingscommissie niet langer verplicht met btw te factureren. Op verzoek van PMA hebben alle betrokkenen bezwaar ingediend tegen de btw-aangiften over de periode Q2 2019 tot en met Q1 2021.

Voor leden van het verantwoordingsorgaan wordt op eigen verzoek het SER-systeem gevolgd, wat inhoudt dat vacatievergoedingen worden uitbetaald op basis van het bijwonen van vergaderingen.

*Het bestuur van de Stichting Pensioenfonds Medewerkers
Apotheken,*

*Dhr. drs. A.J.M. (Fons) Bakker
Dhr. J.H.M. (Joris) van Basten Batenburg
Mw. I.J. (Iris) Blankers MSc, secretaris
Dhr. T. (Ton) Teitsma RA
Dhr. ing S. (Sjoerd) Veenstra
Dhr. R.A. (Remco) Velasquez, voorzitter
Dhr. drs. M.G.A.B. (Marcel) de Wit AAG*

Den Haag, 8 juni 2022

10

Verklaring van het Verantwoordingsorgaan

Oordeel Verantwoordingsorgaan Pensioenfonds Medewerkers Apotheken (PMA) over het door het bestuur in 2021 gevoerde beleid.

Werkwijze Verantwoordingsorgaan

Het is de taak van het Verantwoordingsorgaan (VO) om de kwaliteit van het door het Bestuur gevoerde beleid te toetsen. Het Bestuur van het pensioenfonds legt hiertoe verantwoording af aan het VO. Het oordeel van het VO is gebaseerd op de informatie zoals die door het Bestuur en het bestuursbureau aan het VO ter beschikking is gesteld. Deze informatie is verkregen door zowel rechtstreeks contact met het Bestuur (of bestuursleden) alsook met vertegenwoordigers van PMA. Tevens heeft het VO meermaals met de Raad van Toezicht (RvT) overleg gevoerd, en daarnaast met de certificerend actuaaris en de controlerend accountant inzake de jaarstukken. In mei 2022 hebben het Bestuur en de RvT verantwoording afgelegd aan het VO over het in 2021 gevoerde beleid en uitvoering van werkzaamheden.

Het VO heeft zich het afgelopen jaar, naast de wettelijke taken en verantwoordelijkheden, gericht op drie vooraf vastgestelde speerpunten: de fondscommunicatie, de toekomst van het fonds in relatie tot het nieuwe pensioenstelsel en het opstellen en implementeren van Maatschappelijke Verantwoord Beleggen (MVB) beleid.

Het VO kwam in het verslagjaar 2021 zevenmaal, grotendeels digitaal bijeen, waaronder drie vergaderingen met (een delegatie van) het Bestuur en tweemaal met de RvT.

Governance

Het VO heeft in 2021 een zelfevaluatie uitgevoerd in samenwerking met adviesbureau Mens & Kennis. De zelfevaluatie is, naast een moment van reflectie en een terugblik op het verleden, een manier om samen scherper de toekomst in te gaan. Tijdens het proces zijn nieuwe werkafspraken gemaakt en is het verwachtingspatroon richting Bestuur en RvT besproken.

Het VO heeft een positief advies uitgebracht voor de aanpassing van de structurele jaarlijkse beloning van de voorzitter van het Bestuur.

Het functioneren van de interne stuurgroep die is belast met de invoering van het nieuwe pensioenstelsel, wordt door het VO als waardevol ervaren evenals de gezamenlijke kennissessies die over dit onderwerp worden gehouden.

Een delegatie van het VO heeft zitting genomen in de selectiecommissie voor het werven van de nieuwe te benoemen voorzitter van de RvT. Tijdens dit proces is een positief advies uitgebracht inzake het functieprofiel en na het doorlopen van het selectieproces is door het VO een bindende voordracht gedaan aan het Bestuur voor het benoemen van Margreet Oostenbrink als opvolger van Edith Snoeij. Ten slotte heeft het VO positief geadviseerd over de herbenoeming van Inge Nijhuis als lid van de RvT.

Pensioen en Communicatie

Communicatie richting de deelnemers van het fonds vormt een belangrijk aandachtsgebied van het VO. Een delegatie van het VO heeft deelgenomen aan een brainstormbijeenkomst die als basis heeft gediend voor het communicatiebeleidsplan 2022-2024. Hoofdhema's daarin zijn het nieuwe pensioenstelsel en duurzaam beleggen.

Het VO heeft positief geadviseerd over dit strategische communicatiebeleidsplan en het daaruit voortvloeiende communicatieplan voor 2022. Het VO is enthousiast over het feit dat een onderscheid wordt aangebracht ten aanzien van de communicatie voor verschillende leeftijdscategorieën.

Het bestuursbureau is uitgebreid met een communicatiemanager, waardoor de capaciteit van de uitvoeringsorganisatie beter aansluit bij het takenpakket.

Financieringsbeleid

Conform het premiebeleid is de pensioenopbouw voor 2022 berekend op basis van realistische para-

meters. Uitgaande van deze parameters is een opbouwpercentage van 1,70% mogelijk. Dit percentage is gelijk aan de opbouw voor 2021, wat aansluit bij het uitgangspunt van het premiebeleid om naar een stabiele premie en pensioenopbouw te streven. Het VO heeft ingestemd met dit bestuursbesluit. Het VO heeft tevens positief geadviseerd over de voorgestelde wijzigingen in het uitvoeringsreglement voor 2022, waarbij een aantal wijzigingen is doorgevoerd om duidelijk vast te leggen dat in de CAO vastgestelde salarissen het uitgangspunt vormen voor het pensioengevend salaris.

Gezien de financiële positie van het fonds kan er ook in 2022 helaas geen sprake zijn van indexatie. De beleidsdekkingsgraad en de actuele dekkingsgraad waren eind 2021 voor de zevende keer lager dan de minimale vereiste dekkingsgraad. Door gebruik te maken van de vrijstellingsregeling voor 2021 is het niet nodig om de pensioenen voor 2022 te korten. Het VO spreekt wel haar zorg uit over de financiële positie van het fonds en de ontstane cumulatieve indexatieachterstand van 13,45%.

Beleggingsbeleid

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) is een belangrijk thema voor het VO. Het afgelopen jaar heeft het bestuur verdere invulling gegeven aan de uitvoering van MVB. Hiervoor is een partnership aangegaan met fiduciair vermogensbeheerder Achmea IM. In een gezamenlijk sessie heeft het Bestuur het Verantwoordingsorgaan meegenomen in het proces en is de overtuiging en ambitie van het fonds inzichtelijk gemaakt. De ESG meter geeft inzicht in de ESG-score, klimaat risico's en controverses. In 2021 is een nulmeting uitgevoerd.

Relatie Verantwoordingsorgaan met Bestuur en Raad van Toezicht

In 2021 is op een constructieve en open wijze samengewerkt en gecommuniceerd met zowel het Bestuur als de Raad van Toezicht. Zo is bij elke vergadering van het VO deels een afvaardiging van het Bestuur aanwezig om geagendeerde onderwerpen en de besluitvorming hieromtrent toe te lichten. Daarnaast wordt na elke bestuursvergadering een voorzittersoverleg tussen de bestuursorganen belegd om de besproken onderwerpen toe te lichten.

Het Bestuur, de RvT en het VO concludeerden in een gezamenlijke sessie waarin de wederzijdse verwachtingen werden uitgesproken dat de onderlinge sfeer en samenwerking goed en constructief zijn en in de afgelopen jaren een positieve ontwikkeling hebben doorgemaakt.

Eindoordeel

Het gebruik van visualisaties van de kengetallen, het formuleren van heldere speerpunten en het opnemen van een vergelijking tussen doelstelling en resultaat, zorgt voor een prettig leesbaar en overzichtelijk jaarverslag.

Het VO geeft een positief oordeel over het handelen van het Bestuur en het gevoerde en voorgenoemde beleid.

Het VO spreekt haar waardering uit voor de door het Bestuur in 2021 genomen acties en voor de actieve ondersteunende rol van de RvT.

Tevens dankt het VO de certificerend actuaire en de controlerend accountant voor hun respectievelijke toelichtingen op de jaarstukken.

Het VO blijft zich in 2022 actief opstellen. De fondscommunicatie en een evenwichtige belangenafweging voor alle deelnemers richting de implementatie van het nieuwe pensioenstelsel, alsmede de datakwaliteit zullen een belangrijke leidraad zijn.

Den Haag, mei 2021

*Dhr. drs. L.C.G.M. (Bart) Bakkers, voorzitter
Verantwoordingsorgaan*

Mw. J.C.M. (Jacqueline) Beemsterboer

Dhr. drs. G. (Garnt) Boonstra

Mw. E. (Els) van der Graaf

Dhr. J.G. (Jur) Huizinga

Mw. G.M. (Bea) van der Linden

Dhr. C.J. (Kees) Piket

Mw. S.C.R. (Sonja) Terlouw

Reactie PMA bestuur op de verklaring van Verantwoordingsorgaan PMA

Het bestuur heeft met belangstelling kennis genomen van het verslag van bevindingen van het Verantwoordingsorgaan (VO) en het positieve oordeel over het handelen van het bestuur en het gevoerde en voorgenomen beleid. Het bestuur deelt de zorg van het VO over de financiële situatie van het fonds en de opgelopen indexatie-achterstand. Beide punten hebben de volle aandacht van het bestuur. Het bestuur waardeert de positief kritische houding van het VO en de open dialoog tussen het VO en het bestuur. Tevens waardeert het bestuur de aandacht en inspanningen van het VO op het gebied van het nieuwe pensioenstelsel. Waar nodig zal het bestuur het VO uiteraard faciliteren bij het invullen van hun rol. Het bestuur bedankt het VO voor zijn inzet en betrokkenheid bij het fonds en kijkt uit naar het vervolgen van de constructieve samenwerking.

Den Haag, 8 juni 2022

Namens het bestuur van PMA

Dhr. R.A. (Remco) Velasquez, voorzitter

Verslag van bevindingen raad van toezicht PMA

Werkwijze raad van toezicht

De Raad van Toezicht (de Raad) stelt jaarlijks een werkplan op waarin de aandachtspunten voor dat kalenderjaar zijn benoemd. Hierin worden ook de wettelijke taken van de Raad meegenomen, zijnde:

- toezicht houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds;
- toezien op een adequate risicobeheersing;
- toezien op een evenwichtige belangenafweging door het bestuur;
- het afleggen van verantwoording aan het Verantwoordingsorgaan (VO);
- het bestuur met raad terzijde staan.

De Raad heeft bij de wijze van uitoefening van zijn werkzaamheden gebruik gemaakt van de normen zoals vastgelegd in de toezichtcode van de VITP (Vereniging Intern Toezichthouders Pensioensector) en van de acht thema's zoals vastgelegd in de Code Pensioenfondsen 2018.

Samenstelling Raad

In 2021 bestond de Raad uit mevrouw Edith Snoeij (voorzitter), mevrouw Inge Nijhuis en de heer Jos Berkemeijer.

Werkzaamheden in 2021

De Raad heeft gedurende 2021 zesmaal vergaderd, waaronder begrepen het regulier overleg met (een delegatie van) het bestuur en het Verantwoordingsorgaan. Daarnaast heeft de Raad regelmatig overleg gevoerd met de sleutelfunctiehouders risicobeheer, actuarieel en interne audit. De Raad stelt vast dat de in 2020 ingerichte sleutelfuncties in 2021 adequaat zijn ingeregeld en tot tevredenheid van bestuur, sleutelfunctiehouders en RvT opereren. Verder heeft de Raad begin 2022 overleg gevoerd met de compliance officer over de bevindingen en werkzaamheden in 2021. De Raad constateert dat het bestuur, mede in het licht van de maatschappelijke ontwikkelingen, voldoende aandacht aan compliance besteedt en de dialoog hierover met alle pensioenfondsorganen bevordert.

In het kader van goedkeuring van de jaarrekening en het jaarverslag zijn naar tevredenheid van de Raad relevante gesprekken gevoerd met de externe accountant en de certificerend actuaaris. Ook vond er na afloop van elke bestuursvergadering overleg plaats tussen de voorzitters van het bestuur, het VO en de Raad met het oog op een tijdige informatievoorziening en afstemming over relevante ontwikkelingen.

Om zich een compleet beeld te kunnen vormen van het functioneren van het pensioenfonds woont de Raad normaliter als toehoorder verschillende commissievergaderingen bij. In 2021 zijn door de Raad geen vergaderingen van commissies bijgewoond. Omdat ook in 2021 nog steeds sprake was van beperkende coronamaatregelen heeft de Raad besloten om in 2021 in zijn vergaderingen expliciet en regelmatig de voortgang van activiteiten van de commissies met commissieleden te bespreken. Meer in het bijzonder en voortvloeiend uit het werkplan van de Raad, heeft de Raad op deze wijze vastgesteld dat commissies en bestuur voldoende aandacht en voortgang hebben geboekt op specifieke onderwerpen als: eigen risicobeoordeling, uitbesteding vermogensbeheer, voorbereiding nieuw pensioenstelsel, vaststellen en implementeren ESG beleid, premievaststelling, kosten en organisatie en inrichting van PMA. Het bestuur richt zich bij deze onderwerpen niet alleen op de wettelijke eisen, maar acteert hierin breed op basis van een proactieve houding en met het primaire belang van deelnemers voorop.

De Raad heeft in 2021 zijn bevoegdheden gebruikt voor goedkeuring van:

- Het besluit van het bestuur om het jaarverslag en de jaarrekening 2021 vast te stellen;
- Het besluit van het bestuur tot herbenoeming van de heer Ton Teitsma;
- De door het bestuur voorgestelde functieprofielen voor de bestuurszetel voor te dragen door FNV en het bestuurslid namens pensioengerechtigden;
- De aanpassing van het vergoedingenreglement.

Daarnaast heeft de Raad het bestuur met raad terzijde gestaan. We noemen hier onder andere:

- Het monitoren van kosten;
- De uitbesteding van het vermogensbeheer;
- Planning en aanpak uitvoering pensioenregeling in het nieuwe pensioenstelsel;
- Vaststellen en implementatie ESG beleid;
- Planning en tijdige invoering Eigen Risicobeoordeling;
- Bewaking datakwaliteit, IT-processen en herstel van administratieve fouten;
- M.b.t. het kader van de financiële opzet van PMA is er in het bijzonder ingegaan op de kwaliteit en risicoafwegingen m.b.t. het herstelplan, de premie(dekkingsgraad), renteafdekking en het risico van kortingen;
- Evaluatie en optimalisatie van de onderlinge relatie van de Raad, het bestuur en het VO.

De Raad heeft in 2021 ook zijn eigen rol en werkwijze extern geëvalueerd op basis van een gestructureerd programma dat bestond uit een aantal bijeenkomsten onder leiding van het bureau Mens & Kennis. Naast de leden van de Raad zijn ook de voorzitters van het bestuur en van het Verantwoordingsorgaan om input gevraagd. De zelfevaluatie is in maart 2021 afgerond. De belangrijkste verbeterpunten voor de RvT, het op arm's length afstand blijven opereren en eventuele escalaties bij voorkeur eerst mondeling te bespreken, zijn inmiddels doorgevoerd. De resultaten van de zelfevaluatie zijn in maart 2022 gedeeld met het VO en het bestuur.

Bevindingen Raad

Op basis van de ter beschikking staande gegevens, bestuurs- en commissieverslagen, het overleg met het bestuur en het Verantwoordingsorgaan, en gesprekken met de sleutelfunctiehouders en de certificerend accountant en actuaris, geeft de Raad onderstaand zijn bevindingen weer.

Bestuur en bestuurscommissies

De Raad is tevreden over de diversiteit, deskundigheid en ervaring van het zittende bestuur. Het bestuur voldoet door zijn samenstelling aan de minimale diversiteitseisen, zijnde dat het bestuur bestaat uit tenminste een vrouw en tevens een bestuurslid onder de 40 jaar. Met de recente aanstelling van twee kandidaat bestuursleden is verdere invulling gegeven aan de wens om het bestuur nog meer te diversifiëren. Dit blijft een doorlopend proces.

Vanuit het bestuur hebben drie bestuursleden zitting in de BAC met volwaardige kennis van zaken die een goede interactie hebben en countervailing power bieden aan de onafhankelijke voorzitter, de adviseur en de fiduciair manager voor vermogensbeheer (Achmea Investment Management). De verschillende stappen in de cyclus van beleid naar uitvoering worden goed doorlopen. Ook de Pensioen en Communicatie Commissie (PCC) waar twee bestuursleden zitting in hebben, als ook de Risico Commissie (RC) met drie bestuursleden, functioneren naar tevredenheid van de Raad.

Relatie Raad met bestuur en Verantwoordingsorgaan

De relatie tussen bestuur en Raad wordt wederzijds als 'goed' beoordeeld. Na iedere vergadering van de Raad is er een overleg met het Regie- en Coördinatieoverleg (RCO) waar met vertegenwoordigers van het bestuur en de directeur relevante zaken worden gewisseld. Voorts maakt de Raad waar nodig of wenselijk gebruik van de mogelijkheid om het bestuur met raad bij te staan, hetgeen gewaardeerd wordt door het bestuur. Soms kritisch, maar altijd constructief en in een goede sfeer.

De Raad heeft in 2021 twee gezamenlijke vergaderingen met het voltallige bestuur gehouden.

Voorts heeft de Raad een aantal malen overleg gevoerd met het VO. In dit overleg zijn de reguliere zaken zoals het jaarverslag aan de orde geweest en heeft de RvT tot tevredenheid van het VO verantwoording afgelegd over zijn toezichtstaken en bevoegdheden. De Raad waardeert de open constructieve sfeer van het overleg met het VO zeer.

In nauw overleg tussen VO en de RvT is in 2021 op basis van een profielschets tijdig de werving gestart voor de opvolger van de voorzitter van de RvT. Die werving kon nog in 2021 succesvol worden afgerond, waardoor met instemming van DNB met ingang van 1 januari 2022 Margreet Oostenbrink aantreedt als opvolger van Edith Snoeij.

Samengevat kan worden gesteld dat de relatie met de fondsorganen positief beoordeeld wordt en de Raad bedankt het bestuur en het VO voor hun bijdrage hieraan.

Pensioen en Communicatie

Op het gebied van communicatie was met name de communicatie over mogelijke korting in 2021 en 2022 van belang. De Raad heeft vastgesteld dat het bestuur o.b.v. een meerjaren communicatieplan en door middel van een activiteitenkalender goed en tijdig stuurt op dit voor deelnemers belangrijke punt. Ook in het magazine 'Apotheek & Pensioen' informeert het bestuur deelnemers transparant, tijdig en uitgebreid over de zaken die spelen rondom mogelijke pensioenkortingen. De Raad constateert dat het bestuur op basis van de definitieve resultaten goed overwogen heeft besloten om gebruik te maken van de vrijstellingsregeling om niet te hoeven korten, die pensioenfondsen wordt geboden in aanloop naar de nieuwe pensioenregeling. Een eventuele korting van het pensioen is hier weliswaar voor nu mee van de baan, maar de dekkinggraad van PMA blijft zorgelijk en vraagt om extra aandacht van bestuur en RvT.

Op het gebied van pensioenbeheer kon tot tevredenheid van de Raad worden vastgesteld dat de interne organisatie afgelopen jaar verder is versterkt, en dat er op het gebied van administratie en IT in belangrijke mate sprake is van een organisatie die een beheerste en integere bedrijfsvoering waarborgt.

Financiële situatie fonds en vooruitblik

De Raad is positief over de goede verslaglegging en de adequate besturing van het fonds. Hoewel in 2021 de financiële situatie van het fonds licht is verbeterd, dreigt nog steeds het risico van pensioenkorting. De Raad acht het in het licht van evenwichtigheid een voortdurend punt van zorg en aandacht dat, hoewel de feitelijke premie de (gedempte) kostendekkende premie overtreft, er toch nog steeds sprake blijft van een premiedekkingsgraad onder de 100%. Bij ongewijzigd premiebeleid en lage rente gaat dit ook in de komende jaren leiden tot een negatief effect op de beleidsdekkinggraad, waardoor de kans op korting voor of op de transitiedatum naar het nieuwe pensioenstelsel toeneemt.

Voor wat betreft de vooruitblik vraagt het pensioenakkoord bijzondere aandacht van het bestuur in 2022. De Raad constateert dat het bestuur, na een niet gemakkelijke start, nu goed proactief overleg heeft met sociale partners om zich voor te bereiden op de komst van het nieuwe pensioenstelsel. Door

uitstel van wetgeving heeft het bestuur meer tijd om de transitie naar het nieuw pensioenstelsel voor te bereiden. Het bestuur realiseert zich dat, mede omdat het fonds zelfadministrerend is, het pad en de beslissingsmomenten op weg naar het nieuwe stelsel, bijzonder kritisch zijn. De RvT zal dit proces nauwlettend volgen en het bestuur waar nodig van raad voorzien.

Conclusie met betrekking tot jaarverslag en jaarrekening 2021

Op grond van artikel 104 lid 3 van de Pensioenwet is een voorgenomen besluit van het bestuur tot vaststelling van het jaarverslag en de jaarrekening onderworpen aan de goedkeuring van de Raad.

De Raad heeft het bestuursbesluit tot vaststelling van het onderhavige jaarverslag en jaarrekening goedgekeurd. Het proces van totstandkoming van dit besluit is zorgvuldig geweest en het bestuur heeft naar de mening van de Raad voldoende blijk gegeven van een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging bij de uitoefening van zijn taak en bij het opstellen van dit besluit en de onderliggende stukken.

De Raad dankt het Verantwoordingsorgaan en het bestuur voor de constructieve en prettige samenwerking het afgelopen jaar. Ook bedankt de Raad zijn secretaris en notulist voor de geboden ondersteuning. De Raad wenst het bestuur de komende periode veel succes toe bij de uitoefening van de werkzaamheden.

Den Haag 8 juni 2022

Dhr. J.N. (Jos) Berkemeijer AAG

Mw. drs. I.A. (Inge) Nijhuis MMS

Mw. M.R. (Margreet) Oostenbrink, voorzitter vanaf 1 januari 2022

Reactie van het bestuur van PMA op het verslag van bevindingen van de raad van toezicht.

Het bestuur heeft met belangstelling kennis genomen van het verslag van de Raad van Toezicht (RvT). Het bestuur waardeert de positief kritische houding van de RvT en de open dialoog tussen de RvT en het bestuur. Het bestuur bedankt de RvT voor zijn inzet en betrokkenheid bij het fonds, in het bijzonder de vertrokken voorzitter Edith Snoeij. Het bestuur kijkt uit naar het vervolgen van de constructieve samenwerking in de nieuwe samenstelling van de RvT.

Den Haag, 8 juni 2022

Namens het bestuur van PMA

Dhr. R.A. (Remco) Velasquez, voorzitter

JAARREKENING ■ 2021

1.1 Balans per 31 december

BEDRAGEN x € 1.000, na bestemming resultaat

	*)	31-12-2021	31-12-2020
ACTIVA			
Beleggingen	(1)		
Vastrentende waarden		1.702.837	1.663.392
Aandelen		1.516.477	1.365.314
Vastgoed		402.781	268.839
Derivaten		198.359	358.718
Overige beleggingen		407.297	360.288
Totaal Beleggingen		4.227.751	4.016.551
Vorderingen en overige activa	(2)	1.236	1.927
Liquide middelen	(3)	5.645	7.680
Totaal Activa		4.234.632	4.026.158
PASSIVA			
Stichtingskapitaal en reserves	(4)		
I Stichtingskapitaal		0	0
II Overige reserves		-18.447	-317.381
Totaal Stichtingskapitaal en reserves		-18.447	-317.381
Technische voorzieningen	(5)	4.100.105	4.312.901
Overige schulden en overlopende passiva	(6)	3.870	4.188
Beleggingen Derivaten	(1)	149.104	26.450
Totaal Passiva		4.234.632	4.026.158

*) De nummering verwijst naar de toelichting.

1.2 Staat van baten en lasten

BEDRAGEN x € 1.000

		2021	2020
BATEN			
Premieontvangsten	(7)	110.470	103.591
Beleggingsopbrengsten	(8)	27.367	361.535
Totaal baten		137.837	465.126
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	(9)	50.496	45.853
Pensioenuitvoeringskosten	(10)	3.584	3.495
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen (VPV)	(5)		
– Pensioenopbouw		154.687	135.199
– Wijziging marktrente		-390.642	619.914
– Overgang UFR20 naar UFR22,5 rentemethodiek		92.017	0
– Rentetoevoeging		-23.081	-11.873
– Sterfte en arbeidsongeschiktheid		2.982	3.174
– Onttrekking voor pensioenuitkeringen		-50.324	-46.048
– Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten		-1.006	-921
– Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		2.497	-700
– Wijziging actuariële methoden		0	-30.178
– Overige mutatie voorziening		-2.943	-1.213
Totaal Mutatie VPV		-215.813	667.354
Voorziening uitlooprisico AO		3.017	3.504
Totaal Mutatie Technische Voorzieningen		-212.796	670.858
Overdracht van rechten			
– Inkomende waarde-overdrachten		-5.248	-3.517
– Uitgaande waarde-overdrachten		2.867	4.551
Totaal overdrachten van rechten		-2.381	1.034
Totaal lasten		-161.097	721.240
Totaal baten en lasten		298.934	-256.114

Bestemming van het saldo van baten en lasten

RESULTAATBESTEMMING			
Wettelijke en statutaire reserves		0	0
Overige reserves		298.934	-256.114
Totaal baten en lasten		298.934	-256.114

1.3 Kasstroomoverzicht

BEDRAGEN x € 1.000

	2021	2020
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
– Ontvangen premies	111.200	102.211
– Ontvangen in verband met overdracht van rechten	5.248	3.517
– Betaalde pensioenuitkeringen	-50.496	-45.853
– Betaald in verband met overdracht rechten	-2.867	-4.551
– Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-3.941	-3.413
– Overige ontvangsten en uitgaven	0	0
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	59.144	51.911
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
– Verkopen en aflossingen van beleggingen	3.425.268	3.103.604
– Ontvangen beleggingsopbrengsten	65.473	57.803
– Betaalde beleggingsuitvoeringskosten	-2.802	-2.807
– Aankoop beleggingen	-3.549.118	-3.208.161
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-61.179	-49.561
Totale kasstroom	-2.035	2.350
Mutatie liquide middelen		
Saldo liquide middelen per 1 januari	7.680	5.330
Saldo liquide middelen per 31 december	(3) 5.645	7.680
Saldo mutatie	-2.035	2.350

1.4 Grondslagen van de jaarrekening

Algemene grondslagen

Beleggingen voor risico pensioenfondsen

PMA heeft uitsluitend beleggingen voor eigen rekening en geen beleggingen voor risico van de deelnemers. Om die reden wordt in de balans geen melding gemaakt voor wiens risico de beleggingen zijn; immers deze zijn altijd voor risico pensioenfondsen.

PMA heeft geen rechtstreekse beleggingen in premie bijdragende ondernemingen. PMA belegt grotendeels in fondsen en derhalve is het niet uitgesloten dat er in dergelijke ondernemingen belegd wordt. De omvang is in dergelijke gevallen gering.

Overeenstemmingsverklaring

De wijze van verslaggeving is conform de bepalingen in Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving, die onder verantwoordelijkheid van de Raad voor de Jaarverslaggeving is opgesteld.

Juridische fusie per 1 januari 2021

Per 1 januari 2021 is PMA gefuseerd met Appolaris B.V. (voortaan; Appolaris) (KvK nummer 51262940), statutair gevestigd te 's-Gravenhage. Hiermee is de deelneming Appolaris opgehouden te bestaan. De juridische fusie is in 2021 verwerkt als een smelting van belangen via de 'pooling of interest' methode. De fusie is verwerkt in 2021 alsof de fusie heeft plaatsgevonden per 1 januari 2020 in het boekjaar 2021.

De activa en passiva van Appolaris bedragen per 31 december 2020 € 4.379 duizend en van PMA bedragen de activa en passiva € 4.027,7 miljoen. De opbrengst van Appolaris in 2020 betreft € 3.854 duizend en het resultaat na belasting in 2020 betreft € 159 duizend. De baten van PMA in 2020 betreffen € 465,3 miljoen en het totaal baten en lasten in 2020 betreft € -256,1 miljoen.

De dienstverleningsovereenkomst met SBA is grotendeels beëindigd per 31-12-2020.

De fusiekosten bedragen in 2020 € 44 duizend, in 2021 9 duizend en zijn verwerkt in de pensioenuitvoeringskosten.

Schattingswijziging

Per 1 januari 2021 is de UFR (Ultimate Forward Rate) rekenmethodiek aangepast. Daarbij schuift onder andere de demping van de marktrente op van de 20-jaars rente naar de 30-jaars rente. DNB heeft aangegeven dat vanaf 1 januari 2021 de nieuwe UFR-parameters in vier gelijke stappen worden ingevoerd. De gewichten worden jaarlijks op 1 januari met gelijke stappen aangepast. Begin 2024 zullen daarmee de nieuwe UFR-parameters volledig zijn ingevoerd. In 2021 is het effect een verhoging van de VPV van € 92 miljoen op basis van de rentecurve van 1 januari 2021.

In 2021 is overgegaan van de LIBOR-curve naar de €ster curve als rentebenchmark voor de rentederivaten. Het effect in 2021 is ongeveer € 0,4 miljoen.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar, met uitzondering van de toegepaste schattingswijzigingen zoals opgenomen in de desbetreffende paragrafen.

Opname van een actief of een verplichting

Voor zover niet anders vermeld, zijn de beleggingen opgenomen tegen reële waarde en de activa en passiva tegen actuele waarde per jaareinde.

Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. Liquide middelen ten behoeve van beleggingen worden gepresenteerd onder de overige beleggingen. Direct opeisbare tegoeden ten behoeve van de pensioenuitvoering zijn onder de liquide middelen opgenomen.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde

waarderingsgrondslagen, in de balans zijn opgenomen.

Valutakoersen (ultimo)

Valuta kosten ultimo (in €)	2021	2020
Amerikaanse dollar (USD)	0,88	0,82
Britse pond (GBP)	1,19	1,12
Japanse Yen (JPY)	0,008	0,008

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

De euro is zowel de functionele valuta als de presentatievaluta van PMA.

Verantwoording van baten en lasten

Transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post 'nog af te wikkelen beleggingstransacties'. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Specifieke grondslagen

Beleggingen

De waardering van de beleggingen is als volgt:

- Beursgenoteerde effecten: opgenomen voor de per balansdatum geldende beurskoers.
- Participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen: opgenomen voor de per balansdatum geldende beurskoers.
- Participaties in niet beursgenoteerde beleggingsinstellingen: opgenomen voor de door de beleggingsinstelling opgegeven reële waarde van de participaties per de balansdatum; de netto vermogenswaarde. Voor zover bij ons bekend zal deze waarde doorgaans als volgt zijn bepaald:
 - Binnen de participatie aanwezige beursgenoteerde effecten: opgenomen voor de beurskoers per balansdatum.
 - Binnen de participatie aanwezige niet beursgenoteerde vastrentende componenten: opgenomen voor de door de beleggingsinstelling opgegeven geschatte toekomstige netto kasstromen (rente en aflossingen) die uit de beleggingen zullen voortvloeien, contant gemaakt tegen de ultimo boekjaar geldende marktrente en rekening houdend met het risicoprofiel (kredietrisico; oninbaarheid) en de looptijden.
 - Binnen de participatie aanwezige vastgoedbeleggingen: opgenomen voor de reële waarde per balansdatum, gebaseerd op door onafhankelijke deskundigen verrichte periodieke taxaties. Indien daartoe aanleiding is, zal bij de waardering rekening gehouden zijn met de feitelijke verhuursituatie en/of renovatieactiviteiten.

- Binnen de participatie aanwezige andere componenten: opgenomen voor de waarde per balansdatum gecalculeerd op een voor de betreffende component gangbare en algemeen geaccepteerde wijze.

De door de beleggingsinstelling opgegeven waarde wordt voor zover redelijkerwijs mogelijk getoetst en onderbouwd.

- Leningen op schuldbekentenis: opgenomen voor de contante waarde van toekomstige rente- en aflossingsbestanddelen, vastgesteld op basis van de effectieve rentevoet. De effectieve rentevoet wordt bepaald met behulp van de door De Nederlandsche Bank gepubliceerde rentetermijnstructuur per balansdatum.

Beleggingen in private equity en infrastructuur worden gepresenteerd onder aandelen.

Derivaten

Derivaten ofwel afgeleide financiële instrumenten zijn opgenomen tegen reële waarde, voor zover niet anders aangegeven. De reële waarde wordt bepaald op basis van de koersen van de financiële instrumenten waar deze van afgeleid zijn. Derivaten met een negatieve waarde worden opgenomen onder de verplichtingen.

Vorderingen en overlopende activa

Eerste waardering tegen reële waarde en vervolgwaaardering tegen geamortiseerde kostprijs die gelijk is aan de reële waarde zoals gepresenteerd op de balans.

De in de post overlopende activa begrepen immateriële vaste activa zijn als eerste waardering opgenomen tegen fair value en de vervolginvesteringen tegen verkrijgingsprijs onder aftrek van lineaire afschrijvingen, voor zover van toepassing, rekening houdend met bijzondere waardeverminderingen. De geschatte economische levensduur is 5 jaar.

De in de post overlopende activa opgenomen materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met lineaire afschrijvingen, berekend op basis van de geschatte economische levensduur, voor zover van toepassing, rekening houdend met bijzondere waardeverminderingen. De geschatte economische levensduur ligt tussen de 5 en 10 jaar.

Stichtingskapitaal

Dit betreft de storting bij oprichting van PMA.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als het gemiddelde van de laatste 12 dekkingsgraden per maandeinden.

Overige reserves

De overige reserves vormen de buffer of de reserve die PMA heeft bovenop de technische voorzieningen. Mutaties in de overige reserves kunnen onder andere ontstaan door verwerking van de winstbestemming van het boekjaar.

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening pensioenverplichtingen (VPV) is berekend als de actuariële contante waarde van de aanspraken en rechten naar het niveau op 1 januari van het volgende boekjaar, dus inclusief de eventueel toegekende toeslag. De aanspraken en rechten zijn aldus volledig afgefinancierd.

De VPV is gelijk aan de actuariële contante waarde van de op de balansdatum opgebouwde pensioenaanspraken. De opgebouwde pensioenaanspraken zijn de tijdsevenredige aanspraken conform de pensioenreglementen. Voor arbeidsongeschikte deelnemers is de vaststelling gebaseerd op de in uitzicht gestelde pensioenen zonder rekening te houden met tussentijdse revalidatie. De VPV bevat verder de contante waarde van de tot de balansdatum toegekende toeslagen op de pensioenen van de pensioengerechtigden en gewezen deelnemers.

De berekening van de VPV ultimo 2021 is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen:

	Prognosetafel	Startkolom	Ervaringssterfte
Mannen	AG Prognosetafel 2020	2022	Sprenkels & Verschuren ervaringssterftemodel 2020 – Individueel
Vrouwen	AG Prognosetafel 2020	2022	Sprenkels & Verschuren ervaringssterftemodel 2020 – Individueel
Wezen	Geen sterftেকansen	n.v.t.	n.v.t.

De berekening van de VPV ultimo 2020 is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen:

	Prognosetafel	Startkolom	Ervaringssterfte
Mannen	AG Prognosetafel 2020	2021	Sprenkels & Verschuren ervaringssterftemodel 2020 – Individueel
Vrouwen	AG Prognosetafel 2020	2021	Sprenkels & Verschuren ervaringssterftemodel 2020 – Individueel
Wezen	Geen sterftেকansen	n.v.t.	n.v.t.

Om van bevolkingssterfte te komen tot sterftেকansen voor hoofdverzekerden en medeverzekerden worden zogeheten ervaringssterftefactoren toegepast op de bevolkingssterftেকansen. Deze factoren voor de ervaringssterfte hebben betrekking op de verhouding van de sterftেকansen van verzekerden gemeten in verzekerde bedragen ten opzichte van de sterftেকansen voor de gehele Nederlandse bevolking. Hierin zijn sectorspecifieke en inkomensafhankelijke factoren meegenomen alsmede het verschil in sterfte tussen pensioenverzekerden en de gehele Nederlandse bevolking.

Rentevoet

De factoren voor het contant maken zijn ontleend aan de per jaareinde geldende rentetermijnstructuur (rts), zoals door DNB is gepubliceerd.

Rentetoevoeging

De rentetoevoeging wordt berekend over de beginstand van de voorziening pensioenverplichtingen en de mutaties hierin gedurende het jaar. Als percentage voor de rentetoevoeging wordt de eerstejaarsrente van de rts gehanteerd.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten (2% van de uitkeringen) en uitkeringen van het verslagjaar. De kostenopslag van 2% is in combinatie met de kostenopslag in de pensioenpremie voldoende om de jaarlijkse pensioenuitvoeringskosten te dekken.

Wijziging markttrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de huidige DNB-rentetermijnstructuur zijnde de Ultimate Forward Rate of UFR. Het effect van de verandering van de rente wordt verantwoord onder het hoofd wijziging markttrente.

Partnerfrequenties

Bij de vaststelling van de VPV van het meeverzekerde partnerpensioen wordt tot de leeftijd van 40 jaar (tot 2019; de pensioengerechtigde leeftijd) het zogenaamde 'onbepaalde partner-systeem' toegepast. Dit houdt in dat voor iedere verzekerde, ongeacht de burgerlijke staat of eventuele samenleving in de zin van het pensioenreglement, een partnerpensioen

wordt meeverzekerd. De reservering is gebaseerd op partnerfrequenties op basis van CBS cijfers 2020 (tot 2019; 2013). Vanaf de leeftijd van 40 jaar wordt de werkelijke partner frequentie gehanteerd. Op de pensioenleeftijd van 67 jaar wordt uitgegaan van een partnerfrequentie van 100% en na de pensioenleeftijd wordt het bepaalde partnersysteem gehanteerd.

Wezen

De voorziening voor latent wezenpensioen is bepaald op basis van CBS-statistieken en kenmerken van de pensioenfondspopulatie.

Overlijdensuitkering

In de VPV is een opslag opgenomen van 0,5% van de voorziening ouderdompensioen ter dekking van de overlijdensuitkeringen. Na het overlijden van de gepensioneerde of gerechtigde op arbeidsongeschiktheidspensioen, ontvangt diens nabestaande een uitkering ineens, waarvan het bedrag gelijk is aan twee maal het laatst voor de overledene geldende maandelijkse bedrag aan (tijdelijk) ouderdoms-, of arbeidsongeschiktheidspensioen.

Excassokosten

In de VPV is een opslag opgenomen van 2,0% plus € 7,5 miljoen ter dekking van toekomstige uitkeringskosten (excassokosten).

Bepaling leeftijden

Bij de vaststelling van de leeftijden van de verzekerden wordt er vanuit gegaan dat iedere verzekerde op 1 juli is geboren. Verondersteld wordt dat een mannelijke verzekerde altijd een twee jaar (tot 2019; drie jaar) jongere vrouwelijke partner heeft. Een vrouwelijke verzekerde heeft altijd een twee jaar (tot 2019; drie jaar) oudere mannelijke partner. Daarnaast is er (vanaf 2020) een extra opslag van 2,6% van de technische voorzieningen voor latent partnerpensioen.

Uitkeringen

Bij de waardering is uitgegaan van de veronderstelling dat de pensioenuitkeringen continu geschieden. Onderdeel van de uitkeringen is de vakantietoeslag. Deze vakantietoeslag is verwerkt als opslag op de VPV van 8%.

Toeslagverlening

De toeslagen worden normaliter gebaseerd op de consumentenprijsindex van een jaar, en verwerkt in de voorziening pensioenverplichtingen van het betreffende jaar.

Voorziening uitloopriscio arbeidsongeschiktheid

Deze voorziening wordt berekend als de som van de risicopremies voor arbeidsongeschiktheid over de afgelopen twee boekjaren, vastgesteld als percentage van de actuarieel benodigde premie voor opbouw van ouderdoms- en partnerpensioen. Toevoegingen dan wel onttrekkingen aan deze voorziening komen respectievelijk ten laste van / ten gunste van het resultaat op arbeidsongeschiktheid.

Overige schulden en overlopende passiva

Eerste waardering tegen reële waarde en vervolwaardering tegen geamortiseerde kostprijs die gelijk is aan de reële waarde zoals gepresenteerd op de balans.

Verbonden partijen

Als verbonden partijen worden alle rechtspersonen aangemerkt waarover overheersende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend. Ook de statutaire bestuursleden, andere belangrijke functionarissen in het management van PMA en nauwe verwachten zijn verbonden partijen.

Transacties van betekenis met verbonden partijen worden toegelicht voor zover deze niet onder de normale marktvoorwaarden zijn aangegaan. Hiervan wordt toegelicht de aard en omvang van de transacties en andere informatie die nodig is voor het verschaffen van het inzicht.

Grondslagen voor de resultaatbepaling

Baten en lasten

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderinggrondslagen voor beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Extra stortingen en opslagen op de premie zijn eveneens als premiebijdragen verantwoord.

Beleggingsopbrengsten

Onder directe beleggingsopbrengsten worden verantwoord: de aan het boekjaar toe te rekenen interest, alsmede de in het boekjaar ontvangen dividenden, kortingen op- en betaalde beheerkosten van de vermogensbeheerders. Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. De indirecte beleggingsopbrengsten zijn na aftrek van beheer- en transactiekosten die direct ten laste van het beleggingsfonds worden gebracht.

Transactiekosten zijn verrekend in de aan- en verkoopkoersen van de verhandelde beleggingen.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op basis van het pensioenreglement en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Saldo overdracht van rechten

De overgenomen pensioenverplichtingen en overdragen pensioenverplichtingen worden berekend volgens de regels die van toepassing zijn bij het wettelijk recht op individuele waardeoverdracht.

Pensioenuitvoeringskosten

Deze betreffen de aan het verslagjaar toe te rekenen kosten van het pensioenfonds. Organisatiekosten die het beheer van het belegd vermogen betreffen zijn toegerekend aan de kosten van vermogensbeheer. De toerekening van kosten tussen pensioenbeheer en vermogensbeheer geschiedt op basis van de aard van de algemene kosten, de tijdsbesteding van de medewerkers voor personeelskosten en op basis van het percentage toegerekende personeelskosten voor overhead kosten bij de uitvoering.

Methode opstellen kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode, met waardering tegen nominale waarde. Het geeft inzicht in de herkomst en de aanwending van de liquide middelen, gerubriceerd naar pensioenuitvoering en beleggingsactiviteiten.

De mutaties van de bankrekeningen ten behoeve van beleggingen zijn gesaldeerd weergegeven.

1.5 Toelichting op de balans

1.5.1 Beleggingen

BEDRAGEN X € 1.000

1 Beleggingen – Verloopstaat 2021	1-1-2021	Bij	Af	Waarde- mutatie	31-12-2021
Vastrentende waarden	1.663.392	1.794.831	-1.685.675	-69.711	1.702.837
Aandelen	1.365.314	969.889	-1.108.195	289.469	1.516.477
Vastgoed	268.839	398.854	-351.958	87.046	402.781
Derivaten	332.268	57.510	0	-340.523	49.255
Overige beleggingen	360.288	328.034	-279.440	-1.585	407.297
Totaal	3.990.101	3.549.118	-3.425.268	-35.304	4.078.647
Derivaten gepresenteerd als schuld	26.450				149.104
Totaal activa beleggingen	4.016.551				4.227.751

BEDRAGEN X € 1.000

1 Beleggingen – Verloopstaat 2020	1-1-2020	Bij	Af	Waarde- mutatie	31-12-2020
Vastrentende waarden	1.963.915	1.808.445	-2.179.309	70.341	1.663.392
Aandelen	1.264.740	295.894	-265.422	70.102	1.365.314
Vastgoed	292.626	429.864	-392.102	-61.549	268.839
Derivaten	173.495	0	-74.086	232.859	332.268
Overige beleggingen	-115.771	673.958	-192.685	-5.214	360.288
Totaal	3.579.005	3.208.161	-3.103.604	306.539	3.990.101
Derivaten gepresenteerd als schuld	14.181				26.450
Totaal activa beleggingen	3.593.186				4.016.551

Bij de waardering van de beleggingen van PMA wordt voor het grootste deel gebruik gemaakt van marktnoteringen. Zie voor nadere toelichting de specifieke grondslagen. De verloopstaat sluit aan bij de balanswaardering. De valutatermijncontracten en renteswaps staan op de balans voor het ongerealiseerde resultaat. De liquiditeiten en deposito's worden aangehouden bij

Nederlandse banken. De vastrentende waarden worden voor meer dan de helft via mandaten beheerd, wat leidt tot grote mutaties binnen de categorie vastrentende waarden. De portefeuille beursgenoteerd vastgoed wordt beheerd via een mandaat. Bij de overige categorieën betreffen de mutaties vooral in- en uittreding bij fondsen.

In 2020 is PMA overgegaan naar Achmea Investment Management (AIM). PMA wil zoveel mogelijk aansluiten bij de methodiek van AIM. Als gevolg hiervan zijn de volgende reclasses per 1-1-2020 verwerkt:

- 1 De categorie deposito's en liquiditeiten is overgegaan naar de overige beleggingen (€ 14,477 miljoen).
- 2 De categorie Private Equity is opgesplitst naar Aandelen (€ 22,522 miljoen) en Infrastructuur onder de Overige beleggingen (€ 6 miljoen).
- 3 Daarnaast heeft AIM € 88 miljoen aan beursgenoteerd vastgoed aandelen ereclassificeerd als reguliere aandelen. PMA wil zoveel mogelijk aansluiten bij de methodiek van AIM. Derhalve is dit als een reclass verwerkt.

De overlopende activa en passiva welke betrekking hebben op beleggingen zijn opgenomen onder de overige beleggingen.

Waarderingsmethode is conform RJ 290 standaard:

- 1 De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen in een actieve markt.
- 2 Reële waarde wordt vastgesteld aan de hand van onafhankelijke taxaties.
- 3 De waarde wordt vastgesteld met waarderingsmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata. Hieronder vallen de netto contante waarde berekeningen van de derivaten.
- 4 De waarde wordt vastgesteld met waarderingsmodellen waarin geen gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

Uit deze tabellen blijkt dat het grootste deel van de beleggingen niveau 1 waarderungen heeft, dus met marktnotering danwel beursgenoteerd. Niveau 2 komt alleen bij het vastgoed voor. De niveau 3 waardering bij aandelen betreft durfkapitaal. Bij de vastrentende waarden heeft syndicaatsleningen niveau 3 en heeft het microfinanciering een niveau 4 waardering.

Waarderingsmethode 31-12-2021	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4
Vastrentende waarden	1.178.171	0	502.968	21.696
Aandelen	1.490.993	0	25.485	0
Vastgoed	303.430	99.351	0	0
Derivaten	0	0	49.255	0
Overige beleggingen	13.925	0	393.373	0
Totale portefeuille	2.986.519	99.351	971.081	21.696
Totale portefeuille %	73%	2%	24%	1%

Waarderingsmethode 31-12-2020	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4
Vastrentende waarden	1.102.080	0	483.992	77.320
Aandelen	1.344.287	0	21.028	0
Vastgoed	181.494	87.345	0	0
Derivaten	0	0	332.268	0
Overige beleggingen	2.708	0	357.579	0
Totale portefeuille	2.630.569	87.345	1.194.867	77.320
Totale portefeuille %	66%	2%	30%	2%

Vastgoed – Beursnotering	31-12-2021	31-12-2021 %	31-12-2020	31-12-2020 %
Beurgenoteerd	303.429	75%	181.494	68%
Niet beursgenoteerd	99.351	25%	87.345	32%
Totale portefeuille	402.780	100%	268.839	100%

Derivaten – Posities	31-12-2021 Actief	31-12-2021 Passief	Nominale waarde	Looptijd
Valutaderivaten	2.814	14.925	1.274.298	<= 1 jaar
Aandelenfutures	0	0	-29.976	<= 1 jaar
Rentederivaten, swaps	191.540	130.174	2.083.993	tot 50 jaar
Totale portefeuille	194.354	145.099	3.328.315	

De derivaten bestaan voornamelijk uit rentederivaten en valutatermijncontracten. De valutatermijncontracten worden aangehouden ter gedeeltelijke afdekking van het US dollar risico op Amerikaanse aandelen en op in US dollar luidende overige beleggingen alsmede de gedeeltelijke afdekking van het GBP risico op Engelse aandelen en de gedeeltelijke afdekking JPY risico op Japanse aandelen. De mandaten hebben beperkte ruimte om derivatenposities in te nemen, onder andere om valuta- en renterisico's af te dekken (zie ook toelichting onder de tabel 'Derivaten - Posities').

In 2021 is voor de rentederivaten overgegaan van de LIBOR curve naar de €ster curve als rentebenchmark. Dit is verwerkt als een schattingswijziging.

PMA heeft geen securities lending programma. PMA heeft geen rechtstreekse beleggingen in premie bijdragende ondernemingen. PMA belegt grotendeels in fondsen en derhalve is het niet uitgesloten dat er in dergelijke ondernemingen belegd wordt. De omvang is in dergelijke gevallen gering.

PMA heeft de US dollar (78%), Britse pond (91%) en de Japanse Yen (76%) positie afgedekt met valutaswaps met een looptijd van maximaal 1 jaar en een nominale waarde van € 1.274 miljoen (op 31 december 2021). Dit is veruit het grootste deel van de valuta-derivaten. De overige derivaten vallen binnen de

ruimte die hiervoor is geboden in de mandaten om de portefeuille optimaal te kunnen beheren en/of om risico's af te dekken. De futures, opties en swaps worden dagelijks afgerekend.

De rentederivaten bestaan grotendeels uit renteswaps in de LDI-portefeuille (met resterende looptijden tot 50 jaar).

Binnen de beleggingsfondsen wordt gebruik gemaakt van valutaderivaten om het valutarisico te beperken. Deze posities zijn niet in bovenstaande tabel opgenomen en zijn onderdeel van het beleid van de beleggingsfondsen zelf. Middels de look through informatie wordt hier wel op gemonitord.

Overige beleggingen	31-12-2021	31-12-2020
Infrastructuur	687	885
Liquide middelen	13.925	2.708
Liquiditeitsfonds AIM	437.096	670.939
Overlopende activa en passiva	-44.410	-314.244
Totaal overige beleggingen	407.298	360.288

Overlopende activa en passiva	31-12-2021	31-12-2020
Beleggingsopbrengsten, te ontvangen	2.150	1.356
Dividendbelasting, terug te vorderen	9.709	12.403
Nog af te wikkelen beleggingstransacties	-2.370	0
Schuld uit hoofde van ontvangen cash collateral	-53.899	-328.003
Totaal overlopende activa en passiva	-44.410	-314.244

Binnen de vastrentende waarde was begin 2020 het liquiditeitsfonds opgenomen van BlackRock. Dit fonds is verkocht in 2020 en er is een liquiditeitsfonds van AIM voor aangekocht. Het Liquiditeitsfonds AIM bevat korlopende leningen aan met name Duitse en Nederlandse deelstaten, provincies en gemeenten. Aan dit fonds kunnen dagelijkse middelen worden toegevoegd of onttrokken ten behoeve van het liquiditeitsbeheer rondom derivaten.

De overlopende activa en passiva zijn hierboven verder uitgesplitst.

De overlopende activa en passiva welke betrekking hebben op beleggingen zijn opgenomen onder de overige beleggingen in plaats van onder de overlopende activa en overlopende passiva.

De overlopende activa en passiva hebben een looptijd korter dan een jaar. De schuld uit hoofde van ontvangen collateral is onderpand middels liquide middelen voor de renteswaps met een positieve waarde.

1.5.2 Risicobeheer

Risicobeleid

Het Bestuur heeft de beschikking over de diverse beleidsinstrumenten om risico's te managen. Hieronder vallen bijvoorbeeld het ALM-beleid en renteaftdekking (duration-matching), premie- en indexatiebeleid, de dekkingsgraad en financiering van het fonds en het uitbestedingsbeleid. Welke beleidsinstrumenten het bestuur op welke manier hanteert, wordt bepaald op basis van uitvoerige analyses van de te verwachten toekomstige ontwikkelingen van de verplichtingen en de ontwikkelingen op de financiële markten. Voor deze analyses gebruikt men onder andere Asset-Liability Managementstudies (ALM).

Een ALM-studie analyseert de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's. Op basis van de uitkomsten van deze analyses stelt het bestuur jaarlijks beleggingsrichtlijnen vast waarop het door het fonds uit te voeren beleggingsbeleid wordt gebaseerd. De beleggingsrichtlijnen zetten uiteen binnen welke grenzen en normen het beleggingsbeleid moet worden uitgevoerd en richten zich op het beheersen van de belangrijkste (beleggings-) risico's. De waarde van de beleggingen wordt

beïnvloed door de marktprijzen, de rentes en valutaschommelingen. De beleggingsdoelstellingen bepalen de strategie die PMA volgt ten aanzien van het beleggingsrisico. In de dagelijkse praktijk ziet de beleggingsadviescommissie toe op het risico conform de binnen het pensioenfonds aanwezige beleidskaders en de beleggingsrichtlijnen. De overall marktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

Het Bestuur van PMA heeft de ambitie om de pensioenen te indexeren. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in rente, rendement, prijsinflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de indexatietoezegging voorwaardelijk is.

Risicobudget

De bewegingen in koersen en rente hebben historisch gezien een bepaalde kans van voordoen. Extreme schommeling worden opgevangen met voldoende buffer. PMA heeft gekozen om vanaf 2016 het vereist eigen vermogen als risicobudget te beschouwen en toetst beleggingskeuzes mede op het effect hiervan op deze buffervereiste.

Risicobudget	31-12-2021 Feitelijk	31-12-2021 Strategisch	31-12-2020 Feitelijk	31-12-2020 Strategisch
Risicofactoren (als % verplichtingen)				
S1 Rente	1,3%	2,0%	0,3%	0,7%
S2 Zakelijke waarden	16,9%	15,5%	13,9%	15,3%
S3 Valuta	3,9%	3,7%	3,3%	3,3%
S5 Krediet	5,2%	5,7%	5,5%	5,0%
S6 Verzekeringstechnisch	3,5%	3,5%	3,5%	3,5%
S10 Actieve beleggingen	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
<i>Diversificatie</i>	-9,5%	-9,8%	-8,4%	-8,6%
Totaal	21,3%	20,6%	18,1%	19,2%

Op de hierna volgende pagina's worden deze risicofactoren nader toegelicht.

Voor het grondstofrisico (S4), liquiditeitsrisico (S7), concentratierisico (S8) en het operationeel risico (S9) en het actief beleggingen risico (S10) zijn in het standaardmodel geen buffers vereist.

Duration	31-12-2021	31-12-2020
Duration totale portefeuille (incl. renteswaps)	17,6	18,3
Duration van de pensioenverplichtingen – markt	25,7	27,2
Duration van de pensioenverplichtingen – UFR	25,0	25,3

S1 – Renterisico

Het renterisico is het risico dat de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van veranderingen in de marktrente. Maatstaf voor het meten van rentegevoeligheid is de duration. De duration geeft de waardeverandering weer als de rente met 1% verandert.

Indien de duration van de beleggingen op balansdatum aanzienlijk lager is dan de duration van de verplichtingen is er sprake van een zogenaamde 'duration-mismatch'. Bij een rentestijging zal de waarde van beleggingen minder snel dalen dan de waarde van de verplichtingen, met als gevolg dat de dekkingsgraad stijgt. Voor PMA geldt dat bij een rentedaling de waarde van de beleggingen minder snel stijgt dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt. Eind 2021 is 75,3% (eind 2020: 83,0%) van het rente-effect (op basis van UFR-curve) afgedekt door de vastrentende waarden. De renteafdekking op basis van de marktrente (swapcurve) is 59,6% (eind 2020: 58,3%). Voor de renteafdekking wordt passief gebruik gemaakt van interest rate swaps.

De vastrentende waarden kunnen als volgt uitgesplitst worden naar looptijd van de leningen (de rente vaste periode kan korter zijn):

BEDRAGEN X MILJOEN €

Vastrentende waarden – Looptijd	31-12-2021	31-12-2021	31-12-2020	31-12-2020
Resterende looptijd < 1 jaar	239	14%	48	3%
Resterende looptijd 1 < > 5 jaar	396	23%	455	27%
Resterende looptijd > 5 jaar	1.067	63%	1.160	70%
Subtotaal	1.702	100%	1.663	100%

S2 – Zakelijke waarden (markt) risico

Marktrisico is het risico dat door de ontwikkeling van marktprijzen (veroorzaakt door factoren die samenhangen met een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren) waardewijzigingen plaatsvinden. Wijzigingen in marktomstandigheden hebben altijd direct invloed op het beleggingsresultaat, omdat alle beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde waarbij waardewijzigingen onmiddellijk worden verwerkt in het saldo van baten en lasten. Onder andere spreiding binnen de portefeuille (diversificatie) mitigeert het marktrisico. Het risico kan ook afgedekt worden door gebruik te maken van afgeleide financiële instrumenten (derivaten), zoals opties en futures.

Diversificatie

Specifieke beleggingen met relatief grote waarde leiden tot concentratierisico. Per beleggingscategorie worden alle instrumenten met dezelfde debiteur opgeteld. Als relatief groot wordt aangemerkt elke belegging die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Eind 2021 is dit een waarde groter dan circa € 87 miljoen. Er zijn geen aandelen beleggingen groter dan 2%. Bij vastrentende waarde wordt dit toegelicht onder S5 Kredietrisico.

In het algemeen geldt dat het concentratierisico groter is als adequate spreiding van de beleggingen ontbreekt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in economische sector, regio of tegenpartij. Een portefeuille van leningen die sterk sectorgebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden is

sprake van een cumulatief concentratierisico. Overigens beperken concentratierisico's zich niet uitsluitend tot de beleggingen.

In onderstaande tabellen zijn de beleggingen in de categorieën met hoogste waarde uitgesplitst naar diverse regio's, typeringen en sectoren.

BEDRAGEN X MILJOEN €

Vastrentende waarden – naar regio	31-12-2021	31-12-2021	31-12-2020	31-12-2020
Europa	1.230	73%	1.604	97%
Noord-Amerika	416	24%	0	0%
Emerging Markets	25	1%	2	0%
Rest van de wereld	32	2%	57	3%
Totaal	1.703	100%	1.663	100%

BEDRAGEN X MILJOEN €

Vastrentende waarden – type	31-12-2021	31-12-2021	31-12-2020	31-12-2020
Staatsobligaties	712	42%	1.102	66%
Bedrijfsobligaties	466	27%	52	3%
Bedrijfsleningen	525	31%	509	31%
Totaal	1.703	100%	1.663	100%

BEDRAGEN X MILJOEN €

Aandelen – naar regio	31-12-2021	31-12-2021	31-12-2020	31-12-2020
Europa	232	15%	463	34%
Noord-Amerika	811	54%	493	36%
Emerging Markets	285	19%	338	25%
Rest van de wereld	188	12%	71	5%
Totaal	1.516	100%	1.365	100%

BEDRAGEN X MILJOEN €

Aandelen – naar sectoren	31-12-2021	31-12-2021	31-12-2020	31-12-2020
Basismaterialen	68	5%	56	4%
Communicatie diensten	130	9%	79	6%
Handel	274	18%	236	17%
Gezondheidszorg	154	10%	197	14%
Energie	47	3%	43	3%
Financiële dienstverlening	212	14%	179	13%
Industrie	127	8%	105	8%
Nutsbedrijven	37	3%	37	3%
Technologie	340	22%	305	23%
Diversen	127	8%	128	9%
Totaal	1.516	100%	1.365	100%

BEDRAGEN X MILJOEN €

Vastgoed – naar regio	31-12-2021	31-12-2021	31-12-2020	31-12-2020
Europa	86	21%	82	30%
Noord-Amerika	271	67%	152	57%
Rest van de wereld	46	12%	35	13%
Totaal	403	100%	269	100%

BEDRAGEN X MILJOEN €

Vastgoed – naar sectoren	31-12-2021	31-12-2021	31-12-2020	31-12-2020
Kantoren	52	13%	40	15%
Winkels	15	4%	11	4%
Woningen	25	6%	37	14%
Participaties in vastgoedmaatschappijen	311	77%	181	67%
Totaal	403	100%	269	100%

Valutapositie – Voor en na afdekking (in %)	Bruto	Door PMA afgedekt	Netto 2021	Netto 2020
Euro	45%	0%	45%	60%
Amerikaanse dollar	36%	-29%	7%	5%
Britse pond	5%	-5%	0%	1%
Japanse Yen	3%	-2%	1%	0%
Overige	11%	0%	11%	12%
Totaal	100%	-36%	64%	78%

S3 – Valutarisico

Thans dekt PMA 75% van de exposure af naar USD, JPY en GBP binnen de categorieën aandelen ontwikkelde markten, beursgenoteerd vastgoed, niet-beursgenoteerd vastgoed, Infrastructuur en private equity. Bij global inflation linked bonds en bedrijfsobligaties VS geldt een afdekkingspercentage van 100% naar de genoemde valuta's. Als uitgangspunt hanteert PMA dat voor liquide beleggingscategorieën de valutaire verdeling van de benchmark als basis voor de afdekking gebruikt wordt en voor illiquide beleggingscategorieën de quotation currency. Fondsen waarvan bekend is dat deze de valuta afdekken, worden niet meegenomen in de bepaling van de exposure. Vastrentende waarden worden voor 100% afgedekt (door de betreffende fondsen).

De waarde van de per het einde van het verslagjaar uitstaande valutatermijncontracten bedraagt € -12 miljoen (2020: € 15 miljoen).

In de tabel bovenaan deze pagina zie je hoe de belangrijkste valuta voorkomen in de beleggingen van PMA.

De belangrijkste valuta risico's worden gelopen binnen het wereldwijde aandelenmandaat van BlackRock (USD/GBP/JPY), alsmede bij het beursgenoteerde vastgoedfonds van Kempen (USD/GBP/JPY) en het bedrijfsobligatiefonds van PGIM (USD).

S5 – Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die

(obligatie)leningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst en marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan. Het kredietrisico uit zich primair in de waardeontwikkelingen van vastrentende waarden als gevolg van verandering in het kredietrisico ten aanzien van leningen en als gevolg van de waarderingsveranderingen van een bepaald kredietrisico (de spread ten opzicht van leningen met een laag risico). Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten, waardoor het fonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het fonds, en het vragen van extra zekerheden zoals onderpand en dergelijke bij het uitlenen van effecten indien dat gedaan zou worden. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het fonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlement-systeem functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied. Met betrekking tot valuta en rente OTC-derivaten, wordt door het fonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten zodat posities van het fonds adequaat worden afgedekt door onderpand. Het grootste deel van de rentederivaten loopt via een Central Clearing House die het wederzijdse kredietrisico heeft overgenomen en daar een stringent onderpandbeleid bij voert.

Binnen de categorie vastrentende waarden zijn er eind van het jaar twee landen (2020: vier landen) met een belang groter dan 2% van het totaal in deze categorie exclusief deelstaten en gemeenten, te weten Duitsland (€ 190 miljoen = 4,4% (in 2020 € 331 miljoen = 7,2%)) en Nederland (€ 135 miljoen = 3,1% (in 2020: 228 miljoen = 5,7%)). In 2020 was er een belang groter dan 2% in Frankrijk (in 2020 € 353 miljoen = 7,7%) en België (in 2020 € 142 miljoen = 3,1%). Alle landen hebben een degelijke reputatie en worden wereldwijd als veilige landen beschouwd. Binnen de beleggingsfondsen wordt gespreid naar veel verschillende debiteuren. De totaalwaarde van een beleggingsfonds mag daarmee groter dan 2% zijn.

Het onder de Overige beleggingen opgenomen liquiditeitsfonds bestaat voornamelijk uit vorderingen op Duitse en Nederlands deelstaten, provincies en gemeenten met een zeer korte looptijd welke impliciet staatsgegarandeerd zijn.

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille kan het overzicht in onderstaande tabel worden gegeven, op basis van beschikbare ratings van de grote agencies (S&P, Moody's en Fitch, waarbij de op een na hoogste geselecteerd wordt, indien slechts twee beschikbaar dan geldt de hoogste van beide).

De categorie 'Geen rating' komt met name voor in de fondsen voor microfinanciering en bedrijfsleningen.

S6 – Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's)

De grootste actuariële risico's zijn het langlevens-, overlijdens- en het arbeidsongeschiktheidsrisico:

- Het belangrijkste actuariële risico is het langlevensrisico (het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen). Als gevolg hiervan is de pensioenvermogenopbouw niet toereikend voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van de AG Prognosetafel 2020 met ervaringssterftecCorrectie op basis van Sprenkels & Verschuren ervaringssterfmodel 2020 is het langlevensrisico zo goed mogelijk verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen. Voor de gevoeligheid van wijzigingen in de belangrijkste actuariële veronderstellingen verwijzen wij naar de toelichting op de Technische Voorzieningen.
- Het overlijdensrisico houdt in dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandepensioen moet toekennen waarvoor het fonds onvoldoende voorzieningen heeft getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.
- Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ('schadereserve'). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien.

Vastrentende waarden – Kredietwaardigheid (in miljoen €, in %)	2021	2021	2020	2020
		%		%
AAA	437	26%	564	34%
AA	196	12%	539	32%
A	265	16%	0	0%
BBB	280	16%	2	0%
Subtotaal 'Investment Grade'	1.178	70%	1.105	66%
<BBB	458	26%	456	28%
Geen rating	66	4%	103	6%
Totale portefeuille	1.703	100%	1.663	100%

S10 – Actief beheer risico

Dit is het risico dat beursgenoteerde aandelenfondsen die actief beheerd worden (met tracking error groter dan 1%) door dit actieve beheer een verlies oplopen. Per eind december 2021 is er geen opslag voor actief beheer risico.

Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is niet in het VEV-model opgenomen en is ook beperkt. Dit is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico wordt gemitigeerd door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquide middelen en liquide beleggingen, rekening houdend met directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies. Daarnaast is er een kredietfaciliteit overeengekomen met Caceis, gerelateerd aan de omvang van de beleggingen in depot bij Caceis.

Voor het liquiditeitsrisico is het van belang dat naar verwachting de komende 15 jaar de inkomende premies het niveau van de uitkeringen overtreffen. Ultimo 2021 wordt er een groot bedrag aan liquide middelen aangehouden en zijn er ook voldoende obligaties die snel zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om een eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren. Het grootste deel van de beleggingsfondsen is op korte termijn (binnen 5 werkdagen) te liquideren.

Voor het gebruik van derivaten voor rente- en valuta-afdekking is geld nodig om de posities af te rekenen. PMA houdt hiervoor 12% liquiditeiten aan.

Overige niet-financiële risico's

Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het fonds beheerd door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles en kwaliteit van geautomatiseerde systemen. Deze kwaliteitseisen (waaronder ISAE 3402 certificering, service level agreement, etc.) worden periodiek getoetst door het bestuur.

Uitbestedingsrisico

PMA loopt een uitbestedingsrisico doordat diensten worden uitbesteed op gebied van onder andere vermogensbeheer en beleggingsadministratie en IT diensten. Het risico dat de belangen van PMA in het gedrang komen doordat deze uitbesteede diensten niet volgens de normen en afspraken uitgevoerd worden, wordt gemitigeerd door uitgebreid vooronderzoek (Due Dilligence, KYC) bij nieuwe relaties, heldere vastlegging van de afspraken in SLA's, verantwoording van werkprocessen via ISAE 3402 verklaringen, regelmatig contact en evaluatiemomenten en rapportages.

BEDRAGEN X MILJOEN €

Liquiditeit	31-12-2021	31-12-2021	31-12-2020
Liquide middelen	437	10%	17%
Liquide belegd (<5 dagen te verkopen)	3.186	76%	60%
Illiquide (meer dan een week) en overige	605	14%	23%
Totale portefeuille	4.228	100%	100%

1.5.3 Overige activa

BEDRAGEN X € 1.000

2 Vorderingen en overige activa	31-12-2021	31-12-2020
Debiteuren en overlopende activa		
Pensioenpremies	731	1.461
Immateriële vaste activa	162	182
Materiële vaste activa	151	181
Overige vorderingen	192	103
Totaal Vorderingen	1.236	1.927

De pensioenpremies zijn gedaald doordat de afrekening Q4 2020, welke in 2021 in rekening is gebracht is hoger was dan de afrekening in Q4-2021. Tevens is het saldo per einde jaar lager dan het jaar ervoor. De pensioenpremies worden afgedragen door de werkgevers.

De post materiële vaste activa bestaat uit zowel verbouwingen, kantoorinrichting, inventaris als computers en hardware. De post immateriële vaste activa bestaat uit Software en (web) applicaties.

De vorderingen en overlopende activa hebben een looptijd korter dan een jaar.

De liquide middelen worden aangehouden bij ING. De liquide middelen staan ter vrije beschikking van PMA en net als in 2020 met uitzondering van de bankgarantie behorende bij het huurcontract van € 28k (als minimaal saldo op de lopende rekening).

BEDRAGEN X € 1.000

3 Liquide middelen	31-12-2021	31-12-2020
Banken (rekening courant)	5.645	7.680
Totaal Liquide middelen	5.645	7.680

1.5.4 Toelichting passiva

BEDRAGEN X € 1.000

4 Stichtingskapitaal en reserves	31-12-2021	31-12-2020
<i>Stichtingskapitaal</i>		
Stichtingskapitaal per 1 januari	0	0
Mutaties Stichtingskapitaal	0	0
Stichtingskapitaal per 31 december	0	0
<i>Overige reserves</i>		
Overige reserves per 1 januari	-317.381	-61.267
Resultaat boekjaar	298.934	-256.114
Overige reserves per 31 december	-18.447	-317.381
Totaal per 31 december	-18.447	-317.381

Het stichtingskapitaal is ongewijzigd in beide boekjaren (€ 45).

De financiële positie van het fonds kan worden vastgesteld aan de hand van de dekkingsgraad op basis van marktwaarde. Deze is gelijk aan de verhouding tussen het pensioenvermogen (de activa minus de overige passiva) en de technische voorzieningen. Op basis van de Pensioenwet en het daarbij behorende Financieel Toetsingskader is sprake van een tweetal toetsingsgrenzen: het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen.

Minimaal vereist eigen vermogen PMA

De Pensioenwet bepaalt dat fondsen dienen te beschikken over een minimaal vereist eigen vermogen. Dit vloeit voort uit de richtlijn pensioeninstellingen (2003/41/EG). Daarbij is tevens aangegeven dat dit minimaal vereist eigen vermogen circa 5% bedraagt van de technische voorzieningen; de som van beide is de minimaal vereiste dekkingsgraad. Het minimaal vereist eigen vermogen kan ook exact worden berekend in plaats van het hanteren van de standaard 5%. Het minimaal vereist eigen vermogen wordt dan bepaald door het al dan niet aanwezig zijn van beleggingsrisico's en door beheerslasten en risico's

die voortkomen uit de pensioenregeling, waaronder nabestaanden- en arbeidsongeschiktheidspensioenen. Voor PMA bedraagt het berekende minimaal vereiste dekkingsgraad 104,5% per 31 december 2021 (104,5% ultimo 2020). Gegeven een beleidsdekkingsgraad 96,1% per 31 december 2021, is er sprake van een aanwezig vermogen dat lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen.

Vaststelling van het vereist eigen vermogen (VEV)

Het fonds stelt het VEV zodanig vast dat met een zekerheid van 97,5% wordt voorkomen dat het vermogen van het fonds binnen één jaar daalt tot onder de VPV. Voor de vaststelling hiervan wordt het door DNB vastgestelde standaardmodel gehanteerd. Dit model past ook bij het beleggingsprofiel van PMA. Het VEV op basis van het standaardmodel wordt vastgesteld met de S-wortelformule. De vereiste dekkingsgraad bedraagt 100% plus dit vereist eigen vermogen.

BEDRAGEN X € 1.000

Dekkingsgraad	31-12-2021	31-12-2020
Totaal Vermogen	4.081.658	3.995.520
Technische Voorzieningen	4.100.105	4.312.901
Aanwezig eigen vermogen	-18.447	-317.381
Vereist eigen vermogen (20,6%)	844.622	829.110
Tekort	-863.069	-1.146.491
Aanwezige dekkingsgraad	99,6%	92,6%
Beleidsdekkingsgraad	96,1%	89,9%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,5%	104,5%
Vereiste dekkingsgraad	120,6%	119,2%

Er is een reservetekort wanneer het fonds een beleidsdekkingsgraad heeft die lager is dan de vereiste dekkingsgraad. De vereiste dekkingsgraad op basis van strategische portefeuille van PMA is eind 2021 gelijk aan 120,6% van de VPV (eind 2020: 119,2%). Zowel in 2021 als in 2020 was er bij PMA sprake van een tekort (beleidsdekkingsgraad 96,1%, respectievelijk 89,9%).

Evaluatie herstelplan

Vanwege het tekort bij PMA heeft het bestuur in 2021 een geactualiseerd herstelplan ingediend bij De Nederlandsche Bank (DNB). PMA heeft sinds eind 2008 een tekort. In het nieuwe herstelplan is te zien hoe de beleidsdekkingsgraad van PMA zich minimaal tot het niveau van de vereiste dekkingsgraad herstelt in een tijdsbestek van 10 jaar. Het einddatum van het herstelplan ligt op 31 december 2029. DNB heeft dit plan goedgekeurd.

Eind 2021 is de actuele dekkingsgraad vastgesteld op 99,6% en de beleidsdekkingsgraad op 96,1%. Hiermee is de beleidsdekkingsgraad lager dan de vereiste dekkingsgraad (120,6%). Dit betekent dat het fonds in een reservetekortsituatie verkeert en in 2022 weer een herstelplan dient op te stellen.

BEDRAGEN X € 1.000

5 Technische voorzieningen	31-12-2021	31-12-2020
<i>I. Voorziening pensioenverplichtingen</i>		
Saldo 1 januari	4.297.133	3.629.779
Pensioenopbouw	154.687	135.199
Wijziging marktrente	-390.642	619.914
Overgang UFR20 naar UFR22,5 rentemethodiek	92.017	0
Rentetoevoeging	-23.081	-11.873
Sterfte en arbeidsongeschiktheid	2.982	3.174
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-50.324	-46.048
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	-1.006	-921
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	2.497	-700
Wijziging actuariële methoden	0	-30.178
Overige wijzigingen in de voorziening	-2.943	-1.213
Saldo 31 december	4.081.320	4.297.133
Specificatie:		
– Actieven, in dienst *	2.253.913	2.560.458
– Uit dienst, met rechten	1.050.073	984.428
– Gepensioneerden	777.334	752.247
Totaal	4.081.320	4.297.133
<i>II. Voorziening uitlooprisico AO</i>		
Saldo 1 januari	15.768	12.264
Mutatie t.l.v. resultaat	3.017	3.504
Saldo 31 december	18.785	15.768
Totaal Technische voorzieningen	4.100.105	4.312.901

*) incl. arbeidsongeschikten en personeel PMA.

BEDRAGEN X € 1.000

6 Overige schulden en overlopende passiva	31-12-2021	31-12-2020
Reservering vakantiegelden pensioengerechtigden	2.459	2.244
Te betalen kosten en overige posten	1.411	1.944
Totaal Overige schulden	3.870	4.188

De overige schulden en overlopende passiva hebben een looptijd van korter dan een jaar.

1.5.4 Niet in de balans opgenomen verplichtingen

BEDRAGEN X MILJOEN €

Investeringsverplichtingen	Totaal verplichting	Aangegaan in jaar	Nog te storten na 31-12-2021	Nog te storten na 31-12-2020
Private Equity	39,2	2011 en 2014	18,7	19,9
Private Equity (Infrastructuur)	15,0	2010	0	0
Totaal	54,2		18,7	19,9

Dit betreft nog niet opgevraagde investeringsverplichtingen aan beleggingsfondsen die investeren in niet beursgenoteerde beleggingen. Deze beleggingsfondsen vragen de gelden pas op nadat zij een belegging hebben gevonden. Derhalve is er sprake van een resterende verplichting waarvoor nieuwe beleggingen zullen worden verkregen. Bij de twee verplichtingen uit 2010 en 2011 is het niet de verwachting dat dit nog opgevraagd gaat worden.

Overige

ING heeft een bankgarantie afgegeven aan de verhuurder van haar kantoor aan de Neuhuyskade in Den Haag voor het bedrag van € 28k. Dit bedrag is voor PMA een minimum saldo op de lopende rekening. PMA heeft een huurcontract voor haar kantoor voor € 142k (inclusief servicekosten) per jaar (prijspeil 2021) met een looptijd tot 30 november 2023. Er is geen sprake van een verplichting tot herstel na afloop van het gebruik van het gebouw.

1.5.6 Verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen het fonds, de aangesloten ondernemingen en hun werknemers, en het bestuur. Tussen het fonds en de werkgevers zijn uitvoeringsovereenkomsten gesloten met betrekking tot de financiering van de aanspraken en de uitvoering van de regeling. Inzake de beloning van bestuursleden wordt verwezen naar de specificatie van de kosten pensioenuitvoering bij de toelichting op de staat van baten en lasten. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is sprake van vorderingen op bestuurders of voormalige bestuurders van PMA.

Andere verbonden partijen betroffen Stichting Administratie Kantoor Appolaris (STAK) tot 31 december 2020 en Appolaris BV (Appolaris). StAK was juridisch eigenaar van Appolaris. De aandelen Appolaris waren gecertificeerd. Op 31 december 2020 zijn de aandelen van Appolaris BV gedecertificeerd en overgedragen aan PMA. Vanaf 31 december 2020 is PMA zowel juridisch als economisch eigenaar. Op 1 januari 2021 is Appolaris BV juridisch gefuseerd met PMA en is Appolaris BV opgehouden te bestaan.

Appolaris BV was de uitvoeringsorganisatie die de primaire werkzaamheden van PMA uitvoerde. Het bestuur van STAK bestond uit leden van het Bestuur van PMA. STAK was op haar beurt weer de directeur van Appolaris.

Appolaris BV had een directe afspraak met de fiscus dat zij geen BTW in rekening hoefde te brengen voor haar dienstverlening aan PMA. Deze afspraak is een nadere uitwerking van de situatie van fiscale eenheid tussen Appolaris en PMA.

1.6 Toelichting baten en lasten

Baten

BEDRAGEN X € 1.000

7 Premieontvangsten	2021	2020
Werkgevers	73.314	69.343
Werknemers	37.156	34.248
Totaal	110.470	103.591

De pensioenpremie is 28,44% van de pensioengrondslag. Het opbouwpercentage is 1,70% per jaar.

Op basis van het FTK dient de kostendekkende premie te worden vastgesteld. Deze bestaat uit de volgende elementen:

- 1 de actuarieel benodigde premie voor inkoop van de onvoorwaardelijke pensioendelen (op basis van marktwaarde);
- 2 een opslag voor de uitvoeringskosten;
- 3 een solvabiliteitsopslag voor het bereiken van het vereist eigen vermogen. Component 3 wordt niet in de voorziening pensioenverplichtingen opgenomen.

De solvabiliteitsopslag zorgt ervoor dat bij de inkoop van nieuwe aanspraken de dekkingsgraad op het benodigde peil blijft. Het pensioenfonds dient immers ook voor de nieuwe aanspraken over een extra vermogen te beschikken, welke niet in de

onderdelen 1 en 2 is opgenomen. De hoogte van de solvabiliteitsopslag hangt af van het vereist eigen vermogen aan het begin van het jaar (per 31 december 2019 was dit 19,2%). Verondersteld is dat de premie per 1 januari verschuldigd is en per deze datum omgezet wordt in nieuwe aanspraken in het fonds. Derhalve bedraagt de solvabiliteitsopslag op de premie van 2021: 19,2% (2020: 20,0%).

Onderstaande tabel volgt de opbouw van de kostendekkende premie.

De stijging van de kostendekkende premie wordt met name veroorzaakt door de gedaalde rente eind 2020.

BEDRAGEN X € 1.000

Kostendekkende premie	2021	2020
Actuariële premie pensioenopbouw actieven	142.331	124.676
Benodigde premie voor overlijden	2.732	2.510
Benodigde premie voor AO	10.009	8.013
Kostenopslag	2.897	2.952
Solvabiliteitsopslag (20,6% / 19,2%)	29.774	27.040
Totaal	187.743	165.191

Conform het besluit FTK Pensioenfondsen artikel 4 mag voor de vaststelling van de kostendekkende premie worden uitgegaan van een dempingsmechanisme. PMA maakt hier gebruik van. Vanaf het boekjaar 2016 stelt het bestuur de premie vast op basis van verwacht rendement in plaats van het voortschrijdend gemiddelde van de rentetermijnstructuur. Hierbij hanteert het pensioenfonds een verwachte rendementscurve, rekening houdend met een opslag in het kader van de toeslagtoezegging welke gelijk is aan de prijsinflatie huishoudens algemeen. De verwachte rendementscurve wordt in principe vastgesteld voor 5 jaar op basis van de actuele marktrente en de vaststelling geschiedt per 30 september. De gedempte kostendekkende premie waaraan de feitelijke premie wettelijk gezien dient te voldoen, bestaat uit de volgende componenten:

- 1 een nominale koopsom op basis van verwacht rendement, inclusief de risico-opslagen ten behoeve van de overlijdensuitkeringen, premievrijstelling, Anw-hiaat en het WIA-hiaat;
- 2 een koopsom voor de toekomstige toeslagverlening op basis van prijsinflatie huishoudens algemeen, welke minimaal gelijk is aan de eerste component vermenigvuldigd met de opslag voor het vereist eigen vermogen;
- 3 een opslag voor de uitvoeringskosten;
- 4 een opslag voor indexatie, welke maximaal gelijk is aan onderdeel 1 vermenigvuldigd met een solvabiliteitsopslag.

In de tabel op de volgende pagina is een uitsplitsing van de gedempte kostendekkende premie voor 2021 weergegeven. Hieruit blijkt dat de ontvangen premie hoger is dan de gedempte kostendekkingde premie.

BEDRAGEN X € 1.000

<i>Gedempte kostendekkende premie</i>	2021	2020
Actuariële premie pensioenopbouw actieven	51.058	38.841
Benodigde premie voor overlijden	1.934	1.680
Benodigde premie voor AO	3.656	2.504
Kostenopslag	2.897	2.952
Opslag voor indexatie	30.730	22.427
Solvabiliteitsopslag (20,6% / 19,2%)	10.877	8.605
Totaal	101.152	77.009

BEDRAGEN X € 1.000

8 Beleggingsopbrengsten	2021	2020
<i>Directe beleggingsopbrengsten</i>		
Vastrentende waarden	14.148	15.498
Aandelen	26.092	25.517
Vastgoed	8.165	10.522
Derivaten	17.441	1.209
Overige beleggingen	-373	5.057
Saldo directe beleggingsopbrengsten	65.473	57.803
<i>Indirecte beleggingsopbrengsten</i>		
Vastrentende waarden	-69.711	70.341
Aandelen	289.469	70.102
Vastgoed	87.046	-61.549
Derivaten	-340.523	232.859
Overige beleggingen	-1.585	-5.214
Saldo indirecte beleggingsopbrengsten	-35.304	306.539
Totaal beleggingsopbrengsten	30.169	364.342
Af: beheerkosten PMA	-2.802	-2.807
Saldo beleggingsopbrengsten	27.367	361.535
Hierbij inbegrepen: Gefactureerde beheerkosten	-2.228	-2.163

De indirecte beleggingsopbrengsten zijn na aftrek van beheer- en transactiekosten die direct ten laste van het fonds worden gebracht. In de (directe) beleggingsopbrengsten zijn ook de gefactureerde beheerkosten en de ontvangen kortingen op de beheerkosten van de vermogensbeheerders opgenomen. In onderstaande tabellen wordt dit weergegeven.

BEDRAGEN X € 1.000

<i>Indirecte beleggingsopbrengsten</i>	2021	2020
Indirecte beleggingsopbrengsten voor aftrek kosten	-21.764	317.117
Beheerkosten op basis van look through	-10.040	-8.032
Transactiekosten	-3.500	-2.546
Totaal	-35.304	306.539

GEFACTUREERDE KOSTEN VERMOGENSBEHEER – PER CATEGORIE, BEDRAGEN X € 1.000

2021	Beheerkosten	Relatieve kosten
Vastrentende waarden (incl LDI)	1.206	0,05%
Aandelen	94	0,01%
Vastgoed	839	0,21%
Overige beleggingen	90	1,50%
Totaal	2.228	0,06%

2020	Beheerkosten	Relatieve kosten
Vastrentende waarden (incl LDI)	1.463	0,07%
Aandelen	0	0,00%
Vastgoed	700	0,21%
Overige beleggingen	0	0,00%
Totaal	2.163	0,06%

Vermogensbeheerkosten zijn opgenomen zonder 'look through' en in overeenstemming met RJ610. De relatieve kosten per categorie zijn bepaald aan de hand van het gemiddelde vermogen over het jaar per categorie (zie ook het bestuursverslag paragraaf 4.7).

Lasten

BEDRAGEN X € 1.000

9 Pensioenuitkeringen	2021	2020
Ouderdomspensioen	43.778	39.407
Weduwen/weduwenaars/partnerpensioen	5.223	5.094
Arbeidsongeschiktheidspensioen	420	407
Wezenpensioen	202	192
Totaal pensioenen	49.623	45.100
Restitutie deelnemersbijdrage	756	663
Afkoopsommen	117	90
Totaal uitkeringen	50.496	45.853

BEDRAGEN X € 1.000

10 Pensioenuitvoeringskosten	2021	2020
Bestuursorganen *)	352	477
Externe beleggingskosten	1.365	943
Heffing DNB	243	236
Lonen	1.665	1.461
Sociale lasten	189	182
Pensioenlasten	270	219
Overige personeelskosten	222	459
Adviseurs	508	436
Huisvesting	172	173
ICT	588	775
Communicatie	274	263
Vennootschapsbelasting van Appolaris B.V.	5	29
Accountant (jaarwerk en controle)	96	94
Accountant (overige opdrachten)	5	94
Overige kosten	432	461
Totaal kosten	6.386	6.302
Af: Beheerkosten beleggingen PMA	-2.802	-2.807
Totaal pensioenuitvoeringskosten	3.584	3.495

*) In 2021 is per saldo € 311 duizend aan bestuursvergoeding en vacatiegelden betaald aan bestuur en bestuursorganen (in 2020 was dit € 443 duizend). Hierin is de terugontvangen BTW van 2019 en 2020 opgenomen. Dit is verder toegelicht in paragraaf 9.10 van het jaarverslag.

Het gemiddelde FTE bedraagt 19,1 (2020: 18,4 FTE). Het personeel van het fonds (PMA) neemt deel aan de pensioenregeling van PMA. Voor de regeling geldt dat de werkgever geen verplichtingen heeft tot het doen van aanvullende bijdragen aan het fonds in het

geval van tekorten, anders dan het voldoen van de jaarlijkse premiebijdragen. Uit dien hoofde kan worden volstaan met het verantwoorden van de premie als last.

Controlekosten accountants

In het boekjaar en voorgaand boekjaar zijn de volgende bedragen aan accountants honoraria ten laste van het resultaat gebracht:

BEDRAGEN x € 1.000

2021	PwC Accountants	Overig PwC-netwerk	Totaal PwC-netwerk
Controle van de jaarrekening	108	0	108
Andere controlewerkzaamheden	0	0	0
Fiscale advisering	0	0	0
Andere niet-controlediensten	0	0	0
Totaal	108	0	108

2020	PwC Accountants	Overig PwC-netwerk	Totaal PwC-netwerk
Controle van de jaarrekening	77	0	77
Andere controlewerkzaamheden	0	0	0
Fiscale advisering	0	0	0
Andere niet-controlediensten	0	0	0
Totaal	77	0	77

BEDRAGEN x € 1.000

2020	EY Accountants	Overig EY-netwerk	Totaal EY-netwerk
Controle van de jaarrekening Appolaris	17	0	17
Andere controlewerkzaamheden	94	0	94
Fiscale advisering	0	0	0
Andere niet-controlediensten	0	0	0
Totaal	111	0	111

Bovenstaande honoraria betreffen de werkzaamheden die bij PMA en in 2020 bij Appolaris zijn uitgevoerd door accountantsorganisaties en onafhankelijk accountants zoals bedoeld in art. 1, lid 1 Wta (Wet toezicht accountantsorganisaties) en de in rekening gebrachte honoraria van het gehele netwerk waartoe de accountantsorganisatie behoort.

PricewaterhouseCoopers (PwC) is de onafhankelijke accountant van PMA. Ernst & Young Accountants LLP (EY) was de onafhankelijke accountant van Appolaris. De andere controlewerkzaamheden van EY betroffen voornamelijk de ISAE-3402 Type II controle van Appolaris in 2020.

1.7 Gebeurtenissen na balansdatum

De beleidsdekkingsgraad en de actuele dekkingsgraad waren eind 2021 voor de zevende keer lager dan de minimale vereiste dekkingsgraad. Door gebruik te maken van de vrijstellingsregeling 2022 hoeven we, omdat de actuele dekkingsgraad boven de 90% is, de pensioenen in 2022 niet te verlagen. Of de pensioenen na 2022 verlaagd moeten worden, is afhankelijk van marktontwikkelingen, eventuele verlenging van de vrijstellingsregeling en andere ontwikkelingen zoals het transitie-FTK. Per 1 januari 2021 is de UFR (Ultimate Forward Rate) rekenmethodiek aangepast. Daarbij schuift onder andere de demping van de marktrente op van de 20-jaars rente naar de 30-jaars rente. DNB heeft aangegeven dat vanaf 1 januari 2021 de nieuwe UFR-parameters in vier gelijke stappen worden ingevoerd. De gewichten worden jaarlijks op 1 januari met gelijke stappen aangepast. Begin 2024 zullen daarmee de nieuwe UFR parameters volledig zijn ingevoerd. In (januari) 2022 is de impact hiervan op de VPV circa 1,4% en dit effect loopt naar verwachting op tot ruim 4% in 2024. De gewijzigde UFR rekenmethodiek betekent dat het Vereist Eigen Vermogen (VEV) licht zal dalen.

PMA heeft in 2022 een herstelplan ingediend bij DNB. In het plan staat dat PMA tijdig kan herstellen tot minimaal het niveau van het VEV. Het plan houdt geen rekening met de impact van de gewijzigde UFR rekenmethodiek. Het herstel in het herstelplan komt vooral door positieve beleggingsrendementen. Het is onzeker of deze rendementen daadwerkelijk behaald kunnen worden.

Oorlog Oekraïne en Rusland

Omdat PMA in haar beleggingen rekening houdt met mens en milieu, hanteren we een lijst van uitgesloten landen. Ook Rusland staat op deze lijst. PMA belegt dus niet in staatsleningen van Rusland. Wel belegt PMA in enkele Russische bedrijven via een fonds waarin PMA deelneemt. Het gaat om circa 0,1% van het totale vermogen van PMA. Vanwege de geringe blootstelling aan de Russische markt hebben de genomen Europese sanctiemaatregelen geringe invloed op de dekkingsgraad van PMA.

De situatie in Oekraïne kan opnieuw leiden tot negatieve ontwikkelingen op de financiële markten, wat de dekkingsgraad van PMA kan beïnvloeden.

Het bestuur van de Stichting Pensioenfonds Medewerkers Apotheken,

Dhr. drs. A.J.M. (Fons) Bakker

Dhr. J.H.M. (Joris) van Basten Batenburg

Mw. I.J. (Iris) Blankers MSc, secretaris

Dhr. T. (Ton) Teitsma RA

Dhr. R.A. (Remco) Velasquez, voorzitter

Dhr. ing S. (Sjoerd) Veenstra

Dhr. drs. M.G.A.B. (Marcel) de Wit AAG

Den Haag, 8 juni 2022

OVERIGE ■ GEGEVENS

Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van PMA. Evenmin is de bestemming nader uitgewerkt in de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN). PMA heeft geen winstoogmerk. Een positief resultaat boekjaar wordt toegevoegd en een negatief resultaat boekjaar wordt onttrokken aan de overige reserves.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Medewerkers Apotheken te Den Haag is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2021.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Medewerkers Apotheken, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 16.125.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 1.075.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen; het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld; de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten; het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn, als geheel bezien, toereikende technische voorzieningen vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van de artikelen 131 (minimaal vereist eigen vermogen), 132 (vereist eigen vermogen) en 133 (dekking door waarden).

Met betrekking tot artikel 140 (maatregel minimaal vereist eigen vermogen) merk ik op dat het pensioenfonds gebruik heeft gemaakt van de ministeriële vrijstellingsregeling (in verband met uitzonderlijke omstandigheden) om geen kortingsmaatregelen toe te passen in 2022.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Medewerkers Apotheken is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening slecht, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen. Voor de volledigheid merk ik op dat, als op balansdatum in de rentetermijnstructuur rekening zou worden gehouden met de UFR-methodiek zoals deze door DNB in 2022 wordt toegepast, mijn oordeel over de vermogenspositie niet zou wijzigen.

In het kader van dit oordeel wijs ik op de ontwikkelingen na balansdatum als gevolg van de Oekraïne crisis, zoals die door het pensioenfonds in het jaarverslag zijn toegelicht.

Amstelveen, 8 juni 2022

drs. R.T. Schilder AAG

Accountantsverklaring

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Pensioenfonds Medewerkers Apotheken

Verklaring over de jaarrekening 2021

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van Stichting Pensioenfonds Medewerkers Apotheken ('de stichting') een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de stichting op 31 december 2021 en van het saldo van baten en lasten over 2021 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek ('BW').

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2021 van Stichting Pensioenfonds Medewerkers Apotheken te Den Haag gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2021;
- de staat van baten en lasten over 2021; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Titel 9 Boek 2 BW.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Medewerkers Apotheken zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat ook andere informatie. Dat betreft alle informatie in het jaarverslag anders dan de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij. Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountantscontrole

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW; en voor
- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze doelstellingen zijn een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen over de vraag of de jaarrekening als geheel geen afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of van fouten en een controleverklaring uit te brengen waarin ons oordeel is opgenomen. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen van materieel belang ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Amsterdam, 8 juni 2022

*PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
N.C. Doets RA*

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2021 van Stichting Pensioenfonds Medewerkers Apotheken

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Ook op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

BIJLAGEN ■ 2021

Bijlage 1: Uitgebreide kengetallen

Per 31 december	2021	2020	2019	2018	2017
Deelnemers aantallen					
Actieve deelnemers met pensioenopbouw	24.481	26.329	26.381	26.058	25.665
Actieve deelnemers, nog niet premieplichtig	764	768	726	700	641
Gewezen deelnemers met opbouw bij AO	1.122	1.049	980	903	870
Gewezen deelnemers	24.818	22.677	22.569	21.073	19.582
Pensioenuitkeringsgerechtigden	8.409	7.783	7.254	6.915	6.594
Aangesloten werkgevers	1.978	1.981	1.994	1.991	1.961
Vermogen en solvabiliteit					
Aanwezige dekkingsgraad (in %)	99,6	92,6	98,3	98,4	103,9
Beleidsdekkingsgraad (in %)	96,1	89,9	97,5	102,5	102,3
Vereiste dekkingsgraad (in %)	120,6	119,2	120,0	120,6	125,7
Pensioenvermogen (x € 1 miljoen)	4.081	3.996	3.581	2.941	2.924
Pensioenverplichtingen (x € 1 miljoen)	4.100	4.313	3.642	2.989	2.827
Gemiddelde rekenrente (in %)	0,6	0,3	0,9	1,5	1,7
Premie (in %)					
Werkgever (geboren in of na 1950)	19,0	17,6	16,3	17,6	17,6
Werknemer (geboren in of na 1950)	9,5	8,8	8,2	8,8	8,8
Toeslagverlening (per 1 jan, in %)					
	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Inkomsten/Uitgaven (x € 1 miljoen)					
Ontvangen premies	110	104	95	91	92
Uitkeringen	50	46	42	40	37
Beleggingsopbrengsten	27	361	593	-24	170
Pensioenuitvoeringskosten ¹⁾ /deelnemer (in €)	103	99	94	95	90
Vermogensbeheerkosten ²⁾	0,35%	0,33%	0,37%	0,47%	0,61%
Transactiekosten	0,12%	0,07%	0,09%	0,12%	0,05%
Beleggingsportefeuille samenstelling					
Vastrentende waarden (excl. liquide middelen)	41,0%	41,7%	48,6%	57,3%	47,5%
Aandelen	35,1%	32,2%	32,3%	27,2%	39,6%
Vastgoed	11,2%	8,7%	10,7%	10,3%	9,2%
Overige beleggingen (incl. alle overlays)	12,7%	17,4%	8,4%	5,2%	3,7%
Rendement beleggingen (in %)					
Vastrentende waarden	-12,7	5,6	6,0	1,2	1,2
Aandelen	24,6	3,9	27,7	-5,8	11,3
Vastgoed	29,8	-13,2	26,5	-1,1	3,1
Totaal rendement portefeuille	0,7	10,2	20,2	-0,8	6,5
Ontwikkeling benchmark	0,0	12,4	19,6	-0,4	6,0
Z-score	1,0	-1,5	0,5	0,7	0,3
Performancetoets	2,1	1,0	1,9	1,8	1,4

1) Kosten exclusief de opslag van 6% voor uitvoeringsorganisatie Appolaris.

2) Kosten exclusief transactiekosten, inclusief performance fees en algemene kosten.

Bijlage 2: Functionarissen

Bestuur

Op voordracht van FNV:

Dhr. J.H.M. van Basten Batenburg

Op voordracht van CNV Connectief:

Mw. I.J. Blankers MSc, secretaris

Op voordracht van de Vereniging Zelfstandige Apothekers en de Associatie van Ketenapotheken:

Dhr. T. Teitsma RA

Dhr. R.A. Velasquez, voorzitter

Dhr. drs. A.J.M. Bakker

Dhr. ing S. Veenstra

Gekozen door de pensioengerechtigden:

Dhr. mr. H.C.J. Overgaag, tot 10 april 2022

Onafhankelijk bestuurder

Dhr. drs. M.G.A.B. de Wit AAG

Regie- en Coördinatie Overleg

Dhr. R.A. Velasquez

Mw. I.J. Blankers MSc

Dhr. drs. A.H. Venemans AAG, directeur bestuursbureau

Beleggings Advies Commissie

Dhr. P. Mannaert RC, voorzitter, extern lid

Dhr. drs. P.J. Roelandt, extern lid

Dhr. R.A. Velasquez

Mw. I.J. Blankers MSc

Dhr. drs. A.J.M. Bakker

Pensioen en Communicatiecommissie

Dhr. mr. H.C.J. Overgaag, voorzitter tot 10 april 2022

Dhr. ing S. Veenstra, voorzitter vanaf 10 april 2022

Dhr. J.H.M. van Basten Batenburg

Risicocommissie

Dhr. J.H.M. van Basten Batenburg

Dhr. T. Teitsma RA, voorzitter

Dhr. drs. M.G.A.B. de Wit AAG

Dhr. R. Sijsenaar RA, sleutelfunctiehouder risicobeheer

Verantwoordingsorgaan

Benoemd door FNV:

Mw. J.C.M. Beemsterboer-Tol

Mw. S.C.R. Terlouw, secretaris

Mw. K.W. de Vries, tot 9 mei 2021

Dhr. J.G. Huizinga, vanaf 6 september 2021

Benoemd door CNV Connectief:

Mw. E. van der Graaf

Dhr. C.J. Piket

Benoemd door de Vereniging Zelfstandige Apothekers en de Associatie van Ketenapotheken:

Dhr. drs. L.C.G.M. Bakkers, voorzitter

Dhr. drs. G. Boonstra

Gekozen door gepensioneerden:

Mw. G.M. van der Linden, plaatsvervangend secretaris

Raad van toezicht

Mw. E.L. Snoeij, voorzitter tot 31 december 2021

Dhr. J.N. Berkemeijer AAG

Mw. drs. I.A. Nijhuis MMS

Mw. M.R. Oostenbrink, voorzitter vanaf 1 januari 2022

Uitvoeringsorganisatie

PMA

Compliance officer

HVG Law

Accountant

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Uitvoerend actuaris

Sprenkels & Verschuren

Certificerend actuaris

Willis Towers Watson (tevens actuariael sleutelfunctionaris in de persoon van dhr. drs. R.T. Schilder AAG)

Sleutelfunctionarissen

Interne audit:

- Sleutelfunctiehouder: dhr. M. van Heese
- Sleutelfunctie vervuller: dhr. drs. E. Mulder RO RA (Mazars)

Risicobeheer:

- Sleutelfunctiehouder: dhr. R. Sijsenaar RA
- Sleutelfunctie vervuller: dhr. R. Sijsenaar RA

Actuarieel:

- Sleutelfunctiehouder: dhr. drs. R.T. Schilder AAG (WTW)
- Sleutelfunctie vervuller: dhr. drs. R.T. Schilder AAG (WTW)

Bijlage 3: Pensioenregeling

Algemeen

Op hoofdlijnen wordt onderstaand een beschrijving gegeven van de pensioenregeling. De volledige inhoud van de regeling is te vinden op de website van PMA.

Het pensioen is gebaseerd op het middelloonsysteem. De pensioenopbouw start op de leeftijd van 20 jaar. De pensioenrichtleeftijd is 67 jaar.

In 2021 werd 1,70% van de pensioengrondslag opgebouwd aan ouderdomspensioen. De grondslag wordt berekend over het salaris minus een franchise. In 2021 gold een maximum fulltime salaris waarover pensioen wordt opgebouwd van € 112.189 per jaar.

Nabestaandenpensioen

Alle deelnemers, ook degenen die nog geen pensioen opbouwen, zijn standaard verzekerd voor:

- Partnerpensioen: de opbouw bedraagt 70% van de opbouw van het ouderdomspensioen.
- Anw-hiaatverzekering: hiermee wordt een eventuele korting op de wettelijke Anw-uitkering, of het geheel ontbreken van deze uitkering, gecompenseerd. De hoogte is mede afhankelijk van het parttime percentage van de deelnemer.
- Wezenpensioen: de opbouw bedraagt per kind 14% van de opbouw van het ouderdomspensioen.

Vrijwillige voortzetting pensioenopbouw

Indien aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan, is het voor de deelnemer mogelijk om na het einde van de dienstbetrekking de pensioenopbouw gedurende maximaal drie jaar vrijwillig voort te zetten. De deelnemer betaalt tijdens de vrijwillige voortzetting de volledige pensioenpremie, dus ook het gedeelte dat de werkgever normaal gesproken betaalt.

Keuzemogelijkheden pensioen (flexibilisering en individualisering)

Er is binnen de pensioenregeling van PMA een aantal keuzemogelijkheden waarmee het pensioen (met inachtneming van fiscale grenzen) kan worden aangepast aan de persoonlijke situatie van de deelnemer. Dit betreft de mogelijkheid om:

- zelf het moment te kiezen tussen 55 en 67 jaar waarop het pensioen ingaat;
- partnerpensioen om te zetten in extra ouderdomspensioen, of andersom;
- in geval van pensionering vóór de AOW-ingangsdatum: extra pensioen in te kopen tot de AOW-leeftijd;

- te kiezen voor een hoger pensioen in de eerste 10 jaar na pensionering en een lager pensioen gedurende de latere jaren;
- te kiezen voor deeltijdpensioen.

Arbeidsongeschiktheid

De pensioenregeling voorziet in een premievrije voortzetting van de pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid. Indien sprake is van gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid vindt premievrije opbouw naar rato plaats. Het beleid premievrije voortzetting bij arbeidsongeschiktheid is erop gericht dat de voortzetting van pensioenopbouw ten alle tijden plaatsvindt conform het arbeidsongeschiktheidspercentage vastgesteld door het UWV. PMA hanteert daarbij géén verjaring van aanmeldtermijn. Voor werknemers die op of na 1 januari 2004 ziek worden of zijn geworden is een collectieve verzekering afgesloten voor het zogenaamde WGA-hiaat, en wel middels een arbeidsongeschiktheidspensioen (AOP). Werknemers die vóór 1 januari 2004 ziek zijn geworden hebben mogelijk nog recht op een AOP-uitkering gebaseerd op het WAO-hiaat. Het AOP voorziet in een aanvulling op de wettelijke uitkering.

Pensioenpremie

Ten behoeve van de financiering van de pensioenrechten worden aan de aangesloten werkgevers en hun werknemers pensioenpremies in rekening gebracht. Hierbij geldt dat werknemers 1/3e deel en werkgevers 2/3e deel van de benodigde middelen bijdragen.

Werknemers betalen vanaf de maand dat ze 20 jaar worden een deelnemersbijdrage voor hun pensioenopbouw. De werkgeversbijdrage wordt gerelateerd aan het totaal aantal in dienst zijnde werknemers, dus met inbegrip van werknemers jonger dan 20 jaar.

Toeslagverlening

De pensioenregeling voorziet in een voorwaardelijke toeslagverlening van alle pensioenen, waaronder te verstaan:

- de door de actieve werknemers opgebouwde aanspraken;
- de door de vertrokken deelnemers verworven aanspraken;
- de door de gepensioneerden verworven rechten op ingegaan pensioen.

De ambitie is om de pensioenen mee te laten groeien met de stijging van de prijzen (consumentenprijsindex alle bestedingen). Voorwaarde voor de jaarlijkse verhoging is dat de financiële positie van PMA dat toelaat. Is dat niet het geval, dan wordt de toeslagverlening geheel of gedeeltelijk overgeslagen. De toeslagverlening is dus voorwaardelijk; er is geen recht op toeslagverlening en het is ook voor de langere termijn niet zeker of en in hoeverre toeslagverlening zal plaatsvinden. Het bestuur beslist jaarlijks of en in hoeverre toeslagverlening kan worden toegepast. PMA heeft geen geld gereserveerd of extra premie gevraagd voor toekomstige toeslagverlening. PMA betaalt de toekomstige verhogingen van de pensioenen uit beleggingsrendement.

Bijlage 4: Naleving Code Pensioenfondsen

Rapportagenorm	Voldoet het fonds aan de norm?	Vindplaats toelichting jaarverslag of website
Norm 5 Het bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.	Ja	Het bestuur rapporteert in hoofdstuk 1 'Algemeen' over het beleid dat het in 2021 voerde, de gerealiseerde uitkomsten van dat beleid en de beleidskeuzes die het bestuur maakte.
Norm 31 De samenstelling van fondsorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit, vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.	Ja	Het bestuur rapporteert in paragraaf 9.7 Code Pensioenfondsen over de samenstelling van fondsorganen en de geschiktheid van de leden.
Norm 33 In zowel het bestuur als in het VO of het BO is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.	Nee	In paragraaf 9.7 Code Pensioenfondsen rapporteert het bestuur over de diverse samenstelling van fondsorganen, de doelen ten aanzien van diversiteit en de stappen voor het bevorderen van diversiteit. Er zijn in het VO geen leden onder de 40 jaar
Norm 47 Het intern toezicht betreft deze Code bij de uitoefening van zijn taak.	Ja	De raad van toezicht betreft de Code bij de uitoefening van zijn taak en rapporteert hierover in zijn rapportage intern toezicht.
Norm 58 Het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie.	Ja	In hoofdstuk 3 'Algemene informatie' beschrijft het bestuur de missie, visie en strategie van het fonds.
Norm 62 Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.	Ja	Het bestuur licht in paragraaf 7.1.6 'Vermogensbeheer; maatschappelijk verantwoord beleggen' de overwegingen toe om maatschappelijk verantwoord te beleggen.
Norm 64 Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals bedoeld in de normen 15 en 16) en deze Code, net als over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.	Ja	In paragraaf 9.8 'Certificering, controle en compliance' rapporteert het bestuur over de naleving van de integriteitregeling en in paragraaf 9.9 'Geschiktheidsbevordering' over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.
Norm 65 Het bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.	Ja	In paragraaf 9.7 'Code Pensioenfondsen' wordt in de uitvoering van beleid gerapporteerd over de behandeling van klachten en geschillen.

Bijlage 5: Maatschappelijk verantwoord beleggen

Beleggingscategorie	% van de portefeuille	Mandaat/fonds	Vermogensbeheerder	Uitsluiten	Engagement	Stemmen	ESG-integratie	Doelinvesteringen/impact	Acties 2022
Aandelen									
Aandelen DM	22,5%	mandaat	BlackRock	■	■	■	■	■	Vervolg ESG-meter en klimaat roadmap, mogelijk toepassen ESG-integratie
Aandelen EM	9%	fonds	Northern Trust	■	■	■	■	■	Vervolg ESG-meter en klimaat roadmap
Vastrentende waarden									
Staatsobligaties EU	12,5%	mandaat	Achmea IM	■	nvt	nvt	■	nvt	Onderzoeken: Next Generation EU bonds
Bedrijfsobligaties EU	6,0%	mandaat	Insight	■	■	nvt	■	■*	Vervolg ESG-meter en klimaat roadmap
Bedrijfsobligaties VS	6,0%	mandaat	PGIM	■	■	nvt	■	■**	Vervolg ESG-meter en klimaat roadmap
Bedrijfsleningen	9,5%	fonds	M&G	■	■	nvt	■	nvt	
Inflation Linked Bonds	5,0%	fonds	BlackRock	■	nvt	nvt	nvt	nvt	
Emerging Market Debt (50 LC/50 HC)	5,0%	mandaat	n.t.b.	■	nvt	nvt	■	nvt	Implementatie landenbeleid
Vastgoed									
Beursgenoteerd vastgoed	7,5%	mandaat	Kempen	■	■	■	■	■	Onderzoeken: aanscherping MVB-beleid
Niet-beursgenoteerd vastgoed	2,5%	fonds	divers	nvt	ntb	nvt	nvt	■	Portefeuilleplan, incl. MVB-paragraaf/ doelstelling
Alternatives									
Infrastructuur	2,0%	fonds	n.t.b.	■	■	nvt	nvt	ntb	Vervolg klimaat roadmap: invulling normweging duurzame energie
Private Equity***	0,5%	fonds							
Liquiditeiten									
Liquiditeiten	12,0%	fonds	Achmea IM	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	

Nog geen onderdeel van de portefeuille

In afbouw

* PMA hanteert een doelallocatie naar green bonds van 2,5%.

** PMA hanteert een minimumallocatie naar green bonds van 2,5%.

*** Private Equity wordt uitgefaseerd.

Stichting Pensioenfonds Medewerkers Apotheken

Neuhuyskade 92

2596 XM Den Haag

Postbus 97851

2509 GH Den Haag

Telefoon **Info-lijn** 070 3110155

Internet www.pma-pensioenen.nl

E-mail info@pma-pensioenen.nl

Tekst PMA

Productie A'vier Communicatie, Haarlem

Ontwerp DATBureau, Amsterdam